

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

CARL JACOBSEN OG HANS FADER

EN SKILDRING AF TO DANSKE BORGERES UDVIKLING

EFTER BREVE OG ERINDRING

AF

JOHANNES STEENSTRUP

M. P. MADSENS BOGHANDEL
(RECHTWIG & TRYDE)
KØBENHAVN ANNO MCMXXI

CARL JACOBSEN
OG HANS FADER

CARL JACOBSEN OG HANS FADER

EN SKILDRING AF TO DANSKE BORGERES UDVIKLING

EFTER BREVE OG ERINDRING

AF

JOHANNES STEENSTRUP

M. P. MADSENS BOGHANDEL
(RECHTWIG & TRYDE)
KØBENHAVN .t. ANNO MCMXXI

F O R O R D

ANLEDNINGEN til denne Bog har en Henvendelse været, som blev stillet til mig om at skrive en Levnedskildring af Carl Jacobsen. Ved at blive bekendt med det rige Materiale, der fandtes paa Carlsberg og i Familien Jacobsens Besiddelse og som med stor Velvillie er stillet til min Raadighed, saa jeg, at det ikke blot var muligt at fremstille Carl Jacobsens egen Udvikling, men at der ved disse omfattende Kilder ogsaa kunde gives en Belysning af hans Faders Vorden og Vækst. En saadan var hidtil kun delvis givet i de iøvrigt saa indholdsrige og værdifulde Arbejder om ham og om Gl. Carlsberg, idet Forfatterne ikke havde haft Adgang til det nævnte Materiale. Det forekom mig som en Opgave, der burde løses, at skildre disse to store danske Borgeres Udvikling og at give en Fremstilling, som samtidig omfatter dem begge, idet de afgjort udgør en Enhed. Et saadant Skrift kunde mulig virke som en Vejledning og Lære paa samme Maade, som det har været Tilfældet med de Selvskildringer, som nogle af vore praktiske Foregangsmænd har givet. Der vilde ganske vist ikke fremkomme en Fremstilling, tilvejebragt af den skildrede selv, men paa den anden Side støtter min Bog sig i overvejende Grad paa disse Mænds egne Udtalelser i Breve, hvoraf mange Brudstykker meddeles, eller til andre Optegnelser af dem. Endvidere har jeg havt

den Lykke gennem et langt Liv at være knyttet ved Venskabsbaand til J. C. Jacobsen og hans Søn, til deres Familier og til det nulevende Slægtled, saaledes at Fortællingen tillige støtter sig til, hvad jeg selv har oplevet og iagttaget.

Men — som allerede er sagt ovenfor — denne Bog er kun en Forløber for et andet Arbejde, der kan mere i Enkeltheder dvæle ved Carl Jacobsens mangesidige Virken.

Marts 1921.

JOHANNES STEENSTRUP.

INDHOLD

	Side
I. Brygger Christen Jacobsen og hans Søn	9
II. Jacob Jacobsen grundlægger en Industri af undergæret bayersk Øl.....	17
III. Jacob Jacobsens Deltagelse i offentlig Virksomhed ...	20
IV. Carl Jacobsens Drengaar og Skoletid	24
V. Jacob Jacobsens Rejser til Frankrig 1855 og 1865 ...	30
VI. Carl Jacobsens Lære- og Vandreaar i Udlandet.....	49
VII. Carlsbergs Brand. Den senere Del af Carl Jacobsens Rejse og den vundne Uddannelse	58
VIII. Carl Jacobsen begynder sin Virksomhed som Brygger	65
IX. Brydninger	68
X. Jacob Jacobsen som Karakter og Personlighed.....	78
XI. Stiftelsen af Ny Carlsberg Fondet	95

B I L L E D E R

	Ved Side
1. J. C. Jacobsen. Efter Aug. Jerndorffs Maleri.....	1
2. J. C. Jacobsen. Efter Daguerrotypi fra 1846.....	16
3. Laura Jacobsen. Efter Fotografi fra Halvtredserne.....	17
4. Carl Jacobsen. Efter Fotografi fra Tredserne.....	48
5. Hovedbygningen paa Carlsberg.....	64
6. Spisestuen paa Carlsberg.....	65
7. Carl Jacobsen. Efter Fotografi fra Halvfemserne.....	80
8. Otilia Jacobsen. Efter Fotografi fra Firsérne.....	81
9. Laura Jacobsen og hendes Sønnesøn Alf. Efter Aug. Jerndorffs Maleri.....	104

J. C. Jacobsen

EFTER AUG. JERNDORFFS MALERI

I.

BRYGGER CHRISTEN JACOBSEN OG HANS SØN

KAPTEIN Jacob Christian Jacobsen — dette Navn lyder næsten fremmed for os, da han altid skrev sig J. C. Jacobsen, hvad der atter udtaltes I. C. J. — dvæler i Breve til sin Søn Carl J. ofte ved, at Tilfældet og heldige Omstændigheder har i væsentlig Grad bidraget til, at hans Bane blev saa overordentlig, som den forløb. Jeg har været meget begunstiget af Lykken, men Du vil faa en anden og vanskeligere Opgave, skriver han 1865, og fire Aar efter taler han om de mange lykkelige Tilfælde, der har bidraget til hans usædvanlige Held.

Det er jo smukt, at Jacobsen erkender, at han er Forhold, der laa udenfor hans Villie og Evner, megen Tak skyldig, men det er værdt at undersøge, hvor ejendommelig og omfattende hans naturlige Begavelse var, og i hvor høj Grad han har kæmpet for at udvikle disse Evner og for at skærpe sin Kraft.

Uheldigvis har han ikke efterladt sig Memoirer eller endog blot Optegnelser om Begivenheder i hans Liv, og der er meget lidt bevaret til Oplysning om hans Ungdomsaaar. Der findes dog et enkelt Aktstykke, som man uvilkaarlig maa studse ved og som man maa sige, ved at have hans følgende Livsgang i Erindring, passer saa mærkelig godt til den Forestilling om ham, som han har indgydt alle. Det er en Karakterbog fra den Tid, han gik i Hr. Bissersups Skole i Trompetergangen (saaledes hed den Del af Niels Hem-

mingsensgade, som støder op til Skindergade); Skolen flyttedes i Tiden for hans Skolegang til Læderstræde.

Jacob, Brygger Christen Jacobsens eneste Barn, der var født den 2. September 1811, kom 6 Aar gammel i Efteraaret 1817 for første Gang paa Skolebænk, og han kunde allerede ved den Prøve, som holdtes før Jul, vise sin Fader, at mellem de 11 Karakter, han havde faaet, var ug de fleste i Tal. Men ikke blot gentager dette sig ved Prøverne i de følgende Aar, og langt fra med Spring og Afvigelser, tværtimod bliver ug med Kryds nu den raadende Karakter (1819: 4 ug^x, 4 ug; 1820: 6 ug^x, 2 ug, 3 mg; 1821: 6 ug^x, 2 ug, 4 mg; 1822: 9 ug^x, 3 ug, 1 mg?); i de følgende Aar synes ingen Eksamen holdt. Kort sagt, denne Karakterbog er af den Art, der kan skærpe andre flinke Elevers Kappelyst, medens den hos efterladende Dreng vil vække det Had, som tilkommer Mønsterbørn.

I Carlsberg-Museet findes en lille Medaille, som blev Jacob J. tilkendt i Skolen, og man vil se, at den har været vel fortjent. Men mest lærerig er Karakterbogen næsten ved at vise, i hvilken Grad denne Elev har kæmpet for at naa frem mod det fuldkomne. Man undrer sig ved at se, at de to Fag, hvori det mest kneb for ham, er Skrivning og Tegning. Han vinder dog stadig fremad, i Tegning endog til ug, men det er netop i disse to Færdigheder, at Jacobsen senere viste sig fremragende. Endnu paa hans gamle Dage er hans Breve skrevne med en saa smuk og letlæselig Haand, at man maa betegne den som Skønskrift; man faar Indtryk af, at disse Linier, hvori der saa at sige ingensinde er en Retelse, og som løber snorret over den brede Kvartside med Overholdelse af den samme Afstand, er skrevne over Stregpapir, hvad der dog ikke synes Tilfældet; „Deres smukke, tydelige Haandskrift, den behageligste Herrehaandskrift, jeg kender“, siger Johanne Luise Heiberg om den. I Tegnekunsten viste Jacobsen sig senere som en saadan Mester, at han selv gjorde Tegninger til mange af de Bygninger, han lod opføre, vel at mærke ikke Omrids og Udkast alene,

men flere Gange selve de Arbejdstegninger, som Haandværkerne kunde følge. Saaledes har han som Medlem af Kommissionen for Botanisk Haves Flytning givet Tegningerne til Havens skønne Drivhuse, han har selv konstrueret og tegnet den smukke doriske Søjlegang paa Carlsberg, som han kaldte Pompeji. Kyndige har da ogsaa udtalt, at Jacobsen med sin levende Skønhedssans utvivlsomt vilde være blevet en stor Arkitekt, dersom han havde valgt dette Fag som sin Livsgerning.

Bisserups Skole, hvori der fra 1819 undervistes baade Formiddag og Eftermiddag, har sikkert været en god Skole, og Eleverne blev vejledede i mange Fag og praktiske Færdigheder, saaledes foruden i Dansk i tre fremmede Sprog, (Tysk, Engelsk, Fransk), i Naturhistorie, Geografi, Matematik og Verdenshistorie, i Vekselregning, Hovedregning og Tavleregning.

Men da Jacob var 14^{1/2} Aar gammel, standsede Skolegangen, han forberedte sig til Konfirmationen, og denne fandt Sted i Helligaands Kirke den 8. Okt. 1826. Til Hjemmets Fest i den Anledning var der skrevet og trykt en Sang, der blev sunget paa Rud. Bays nogle Aar forinden fremkomne Melodi „Vift stolt paa Codans Bølge“. De sidste Vers af Sangen lyder saaledes:

O Fader! Dig han ligne
i Livets travle Gang!
O Moder! Dig velsigne
Guds Himmel vist engang!...

Og nu paa Højtidsdagen
en Velkomst for vor Ven!
Og hvad, som her er Sagen,
fra Hjertet kommer den;
hvad dybt fra Hjertet kommer,
det dybt til Hjertet gaar:
„Fryd om Din Vaar og Sommer
„og Held om sølvgraa Haar!“

Og hvem var saa denne Fader og Moder?

Faderen Christen Jacobsen var ved Tiden 1800 kommen til København fra Vendsyssel. Han havde ikke villet blive paa den lille arvede Fæstegaard Nørkjær, hvor han dog som „Gammelmandssøn“ var fri for Militærtjeneste, han vilde søge en ny Bane i Hovedstaden. Efter at have tjent som Arbejdskarl paa Kongens Bryghus blev han Bryggersvend (1810) og derpaa Lejebrygger (1811); dygtig og virksom, som han var, kunde han en Del Aar derefter købe foruden en Gaard i Knabrostræde den tilstødende Bryggerigaard i Brolæggerstræde og faa Borgerskab som Brygger (1826). Da var han allerede Aktionær i Kongens Bryghus og Repræsentant i Aktieselskabet, der ejede det, han valgtes til for tre Aar at være en af dets tre Direktører. Christen J. var en foretagsom, snarraadig Mand med Indsigt i alle de praktiske Opgaver, som frembød sig for ham ved hans industrielle Erhverv og dernæst som Ejer af et Par Gaarde. Desuden fulgte han godt med i alt, hvad der rørte sig i Tiden, dens Skønlitteratur og videnskabelige Spørgsmaal. Vi véd saaledes, at han stundom var Tilhører ved Proceduren for Højeste Ret og ogsaa tog sin Søn med derhen; da H. C. Ørsted begyndte sine populære Forelæsnings paa Polyteknisk Lærestalt, satte han sig paa Bænken som Tilhører, hvad der ikke faldt hans Kaldsfæller ind.

I et Brev til Carl Jacobsen fortæller Købmand J. H. Theilmann i Hull om sin Fader, at han altid havde meget godt at sige om Jacobsens Bedsteførelde. „Deres Bedstefader hjalp min Fader til at bygge den nye Jagt, ved hvilken han arbejdede sig op, denne Jagt blev Hurtigsejleren mellem Løgstør og København. Deres Tante Frøken Holst og andre fine Folk fra Thisted og andre Byer i Limfjorden var ofte Passagerer med den, og den bar Deres Bedstemoders Navn [hun hed Caroline Frederikke Schelbeck]. Min Fader gav Sejlladsen op og kom til Bryggeriet i Brolæggerstræde for ved Hjælp af Deres Fader at blive Brygger“, og Bryggeriet i Løgstør, som længe forblev i Familien Theilmanns Besiddelse, var bygget efter Raad af Jacobsen.

Da Jacob Jacobsen byggede sit „Pompeji“, opstillede han her paa gammel romersk Vis Billeder af de Mænd, som han ansaa for sine Husguder eller som dem, der som Forbillede havde havt mest Betydning for ham, her satte han, foruden nogle Grækere og Romere, Buster af Thorvaldsen, H. C. Ørsted og L. N. Hvidt. Endnu stærkere efter romersk Skik havde det været, om han havde opstillet den Mands Buste, til hvem han i sit stille Sind altid havde set op med Ærefrygt og Varme som en af Familiens Husguder. Medens Jacobsen kun sjældnere omtalte sin iøvrigt fortræffelige Moder, kom det oftere frem, hvor meget han skyldte Faderen. Imidlertid var der den gode Grund til, at hans Billede maatte savnes, at paa Frederik VI's Tid Buster, tilmed af almindelige Borgere, var lidet kendte; der er ikke bevaret en Silhouet, end sige et Maleri, som kan give os en Forestilling om Christen Jacobsens høje, rødmossede Skikkelse.

En saa begavet Dreng som Jacob J. vilde man vel nu omstunder have sat til Studeringer, men Faderen dømte maaske rigtigere, at denne hans eneste Søn snarest mulig burde oplæres i at kunne overtage hans Virksomhed, han har mulig forudset, at han selv ikke vilde opnaa nogen høj Alder. Dog skulde Jacob samtidig med at han arbejdede i Bryggeriet skaffe sig en mere teoretisk Uddannelse ved at deltage i Undervisningen paa den Polytekniske Læreanstalt. Her var da Jacob J. den lige saa ivrige og lærelystne som taknemlige Elev ved Professorerne Ørsteds, Zeises og Forchammers Forelæsninger og Øvelser. Men lang Tid til Studierne var der ikke, den daglige Gerning i Bryggeriet maatte ikke forsømmes, og ved denne havde han en kyndig Vejleder i den kloge og opfindsomme Fader. Denne havde saaledes Forstaaelsen af, hvor nødvendigt det var baade ved Maltning og Brygning at have en nøjagtig Kontrol med Temperaturen og ikke lade sig nøje med — som Datidens Bryggere — at føle sig til Varmegraden ved at neddyppe Haanden. „Det forundrer mig — skriver Jacob J. til sin Søn

(1868) — at der, som det synes, ikke er Thermometer under Flagerne i Schwechat [Dreher's Bryggeri ved Wien]. Det er den eneste sikre Maade til med Lethed at kontrolere Køllens Temperatur at have et saadant Thermometer i 6 à 8" Afstand, der gaar ud igennem Muren og dér er bøjet i en Vinkel opad med Skalaen udenpaa Muren. Denne Indretning er her først opfundet og indført af min Fader“. En anden Gang omtaler Jacobsen Kølletørringen af Malten paa Carlsberg, som han anser for et Mønster ved det fortrinlige Lufttræk i Kælderne, men for at faa Maltlaget ensformigt tørret maa det idelig blandes og omskovles; tilsidst, naar Maltlaget er bleven tyndt og temmelig tørt, blander man kun det øverste ved at rive det med River med lange Tænder. „Har Du ikke set denne Anvendelse af Riven? Den har jeg lært af min Fader, og den er fortræffelig“ (1869).

Det er en Gang blevet yttret, at Christen J. i Grunden var en nok saa alsidig begavet Mand som Sønnen. Jeg tror dog, at man her har ladet sig lokke til en urigtig Bedømmelse, som det saa jævnlig er Tilfældet, naar en Mands Fader eller hans Moder viser store Evner, der dog ikke faar Lejlighed til at sætte betydningsfuld Frugt; man overvurderer disse Evners Vidde og Styrke. Imidlertid er det vist, at denne jævne Brygger var en fremragende Dygtighed, og at vi i ham maa se Begyndelsen til det store og vidtstrakte, som denne Familie skulde yde i det 19. Aarhundrede. Jacobsens Hustru var vel næppe en fremragende Begavelse, men en gæstfri og elskværdig Husmoder, hun forstod ligesom sin Ægtefælle at samle unge intelligente Mænd til Hjemmet. Uagtet hendes Mand var Vendelbo, havde Kredsen, der samledes her, snarere Præg af Thy og Vestjylland. I nogle Aar boede saaledes Døttre af Købmand Holst i Thisted dér i Huset — Sønnen blev senere forlovet med Jomfru Laura — hendes Søster Frantsine var gift med Pastor Chr. Djørup, og dennes to Brødre de medicinske Studenter fra Viborg Skole Michael og Frants hørte til den nære Omgangskreds, ligesaa Jomfru Holsts Fætter Theologen

og Botanikeren Frants Jacobsen, de tre Præstesønner fra Thy Michael, Japetus og Mathias Steenstrup; fremdeles Juristen H. J. Lindahl, der stammede fra Vestervig Kloster og blev Jacob J.s særlige Ven, han delte dennes store Interesse for den klassiske Oldtid — Lindahl rejste i Vinteren 1838 —39 i Italien og paa Sicilien, Wilsters Oversættelse af Odysseen var „den eneste Bog, som jeg aldrig skiller mig fra i Italien, og som jeg trofast har baaret med paa min Ryg fra Danmark“. I det hele var det Akademikere, der blev Sønnens Venner, saaledes Filosofen Peter Stilling og hans Broder Teologen og Skolemanden Jacob Stilling, snart ogsaa Filosofen Rasmus Nielsen.

Man maa imidlertid ikke tro, at Jacob J. var naaet til denne Omgangskreds uden en betydelig Kamp med sit eget Naturel. Foruden en stærk Drift til at arbejde sig frem besad Jacob en Skyhed, som maatte blive den største Hemske for hans Stræben, en Undseelse eller Tilbageholdenhed, som han havde Kampe med at overvinde. De, som har kendt ham i hans ældre Aar, vil erindre, at der endnu længe efter at han havde besejret denne Modstand, kunde komme et sky Blik i hans Øje, lige som en Rest fra det gamle Stade. I sin allerførste Ungdomstid havde Jacobsen endnu kun en enkelt Ven „lille Møller“, ansat i den Reitzelske Boglade, men denne kunde, uagtet al Fortræffelighed, ved sin Bogholder-Natur ikke være egnet til at udvikle ham; saa kom imidlertid den Tid, da Huset fik et saa stærkt Besøg af Studenter. Der er i Familien bevaret en Tradition om Begyndelsen dertil. Kirkepladsen ved Helliggeist (Helligaands) Kirke blev af de omboende Familier benyttet til Tørreplads for Vasketøj. En Dag gik Madam Jacobsen derover sammen med den da o. 15aarige Laura Holst, der var i Besøg, for at hænge Tøj op; Laura blev gennem Gitteret sine gode Bekendte de jydsk Studente Frants Djørup og Steenstrup var, løb hen og talte med dem gennem Tremmerne. Dette gav Anledning til, at de bleve indbudte til at besøge Familien i Brolæggerstræde. Den unge Jacob, der var meget

undseelig over sin ikke-akademiske Uddannelse, søgte i Begyndelsen at slippe bort, naar Studenterne kom, men efter Haanden tog han sig sammen, han lærte at disputere med dem, og disse mærkede snart, hvor meget der boede i „Bryggerfyren“.

Man vil kunne faa en Forestilling om, hvilke Emner der kunde diskuteres i Brolæggerstræde, ved at høre den 84aarige Fru Laura Jacobsen opfriske Erindringen derom overfor sin Søn, da denne i 1905 rejste i Grækenland: „Hvor mon I nu færdes? I Bjergene, eller paa Torvene i Athen? dér ser og hører Du i Fantasien Sokrates, eller Epiktet disputere med Aristipps Meningsfæller, det maa være højtidsfuldt en Maaneskinsaften og overvældende for hvem, der har studeret Oldtidens græske Filosofi! Det var noget for Lindahl, som havde Ciceros Taler i klar Ihukommelse; han, Din Fader og Stillingerne, de diskuterede i vor Ungdom disse filosofiske Skoler, det var saa underholdende selv for mig, som ikke var moden til at høre derpaa“.

Jacob Jacobsen har en Gang, efter at han var bleven den store Industridrivende og havde faaet en betydningsfuld Stilling i Samfundet, kastet Blikket tilbage paa denne Ungdomstid:

Jeg kan ikke lade være med en glad Følelse at sammenligne min Stilling og mit aandelige Standpunkt nu med det, jeg indtog, da jeg gik i Træsko og vadskede Foustager hjemme i Gaarden og kørte med Bryggervognen omkring til Øltapperne; og selv længe, ja meget længe derefter, da jeg følte mig saa forlegen og undseelig ligeoverfor enhver, som jeg ikke kendte nøje og da min Synskreds var saa indskrænket, at jeg ikke kunde indlade mig paa andet end Bryggeri, en Smule Kemi og Fysik og lidt Æstetik. Hvor kunde jeg dengang drømme om, at jeg skulde komme til at præsidere ved mit eget Bord i en Kreds af saadanne Mænd som jeg saa der igaar? Jeg har Gudskelov heller ikke drømt derom, end mindre higet derefter, men det er kommen af sig selv, efterhaanden som jeg selv er bleven udviklet, hvilket jeg stadig har havt for Øje, — eller rettere, instinktmæssigt arbejdet paa, thi jeg erkender, at det ikke er min Villies Kraft alene, der har drevet og driver mig frem,

J. C. J A C O B S E N

EFTER DAGUERROTYPEN FRA 1846

L A U R A J A C O B S E N

EFTER FOTOGRAFI FRA HALVTREDSERNE

men tillige en nedarvet Drift, og jeg ser deri en af Forsynets bedste Gaver til mig, vistnok den bedste. Det er navnlig denne, der har drevet mig til uvilkaarligt som Bien at søge Honning af enhver Blomst, jeg traf paa min Vej, og det er den, der har overvundet min Utilbøjelighed til at vove mig ind paa Gebeter, som vare mig fremmede, og hvor jeg troede, at jeg slet ikke hørte hjemme. Jeg har derved erfaret, hvor urigtigt det er at negligere de Evner og Anlæg, som ere de svageste, og som man derfor let tror aldeles mangle, thi selv om et Anlæg er nok saa lille, fortjener det dog at udvikles, maaske endog med særlig Flid, for at undgaa Ensidighed, der giver Livet en skæv Retning. At denne Stræben efter alsidig Udvikling ikke maa udarte til Overfladiskhed i det Hele, at Livet maa have sit faste Støttepunkt i Grundighed i den eller de enkelte Retninger, som ligge En nærmest, behøver jeg ikke at sige; det er en Selvløge, men man maa kun ikke støde nogen Lejlighed bort til at udvikle sig i andre, især saa længe man ikke kender sig selv og ikke har prøvet de Anlæg, der ligge skjulte, maaske blot fordi de ere udyrkede (26. Nov. 1866).

II.

JACOB JACOBSEN GRUNDLÆGGER EN INDUSTRI AF UNDERGÆRET, BAIERSK ØL

MED nogle korte Træk vil jeg skildre den Udvikling, som foregik med Bryggeriet under Jacob Jacobsens Haand i den første Snes Aar, efter at han var bleven dets Leder og Arving. Den derefter følgende Udvikling vil bedst kunne skildres sammen med Beretningen om Sønnen.

I 1835 døde Christen Jacobsen, og den endnu ikke fuldmyndige Søn maatte overtage Bedriften. Han havde praktisk Uddannelse nok, men tillige en Begejstring over, hvad han havde modtaget af videnskabelig Viden, ikke mindst gennem H. C. Ørsteds Mund, og han forstod, hvilken Betydning

disse Kundskaber vilde kunne faa for hans praktiske Virken. Men han vidste ogsaa, at Bryggerkunsten andensteds, i Lande, hvor han ikke havde været, stod paa et langt højere Trin, og at her fandtes Øl af en anden Smag, en stærkere Næringsværdi, en varigere Holdbarhed, som det var vel værdt at kunne tilvirke. Imidlertid var det ikke nok at lære denne Kunst; maaske blev det en lige saa vanskelig Opgave at skaffe det nye Produkt Indgang, Jacobsen vidste, at en Befolkning ikke saa let viger bort fra det tilvante. Han har selv skildret disse Hindringer i et Brev til Carl J. i Anledning af et Forslag, han har fremsat. Den nye Vare maa have et europæisk Ry, ellers vil Forsøget ikke lykkes:

Jeg har selv gjort en Erfaring i den Retning, thi de Prøver af koldgæret Øl, som jeg i sin Tid producerede og som vare af en *fortrinlig* Beskaffenhed, forbleve aldeles upaaagtede, da jeg forsøgte at skaffe dem Indgang, uagtet at det Øl, man hidtil kendte herhjemme, var meget ringe. Derimod blev Isen først brudt, da de herværende Slesvig-Holstenere, der havde studeret i Tyskland, fik et Par og efterhaanden flere Konditorer og Vinhandlere til i dyre Domme at lade komme „ægte Münchener Øl“. Dette Navn trængte igennem, og nu vilde flere og flere have dette *berømte* Øl. Da kom først det gunstige Øjeblik for mig, og hvad der 5 Aar tidligere havde været umuligt, det gik nu af sig selv. Mit bayerske Øl var *næsten* ligesaagodt som det indførte og det var langt billigere. Dermed trængte jeg ind i den Bresche, som det ægte bayerske Øl havde brudt i Publikums Vaner, og jeg bemægtigede mig det nu aabne Terræn. Det er et af de mange lykkelige Tilfælde, som have bidraget til mit usædvanlige Held (5. Februar 1869).

Lad dette være nok saa sandt, saa var det vel ikke ved et lykkeligt Tilfælde, at det i Brolæggerstræde bryggede Øl blev næsten lige saa godt som Øllet i München. Det er ofte fortalt, hvordan Jacobsen to Aar efter sin Faders Død gjorde sine første Forsøg paa at brygge bayersk Øl ved hertil at anvende sin Moders Vaskekedel (den er bevaret i Carlsberg-Museet). Det lykkedes ham at overvinde forskellige Vanskeligheder, men han indsaa dog ogsaa, at han maatte

søge Vejledning i München, og Gabriel Sedlmayr gav ham Adgang til sit berømte Bryggeri „Zum Spaten“. Beriget med Erfaring herfra vendte han hjem, og det lykkedes ham at omdanne Hvidtølgæren til en Undergær. Det blev dog nødvendigt at skaffe et større, koldt Opbevaringssted for det lagrede Øl, og Jacobsen fik af Kongen Tilladelse til at grave et saadant i Københavns Vold ud for Teglgaastræde. Han savnede imidlertid det rette Undergær; efter en ny Rejse til München (1845) kunde han medbringe to Potter af saadant gemt i en Blikdaase, der stod i et Hattefederal, paa Rejsen hjem søgte han ved hvert Opholdssted af Diligencen Nat og Dag at overgyde det med Vand for at holde det svalt (Gær af denne Stamme findes endnu paa Carlsberg og i andre danske Bryggerier).

I Foraaret 1846 kunde forskellige Ølhandlere sælge Øl fra „Hr. Brygger Jacobsens Kælder under Volden“ for 6 Skilling Halvflasken. Der skal paa et af de ældste Udsalg i Gothersgade have været averteret med følgende Indskrift:

Drik, Landsmand, Øl,
det læger, styrker, nærer,
mens Kaffepuns og Vin
Din Levekraft fortærer.

Ved sin Moders Død 1844 var Jacobsen bleven Ejer af Bryggeriet, og han arvede tillige en kontant Sum paa o. 11,000 Rdl. Han vilde nu for Alvor anlægge et Bryggeri, der kunde tilfredsstille alle de Fordringer, man maatte stille til en saadan Bedrift. Han købte en Grund i Valby, og støttet ved et Laan paa 45,000 Rdl. fra Handelshuset Suhr & Søn rejste han derude Bryggeriet Carlsberg. Det stod færdigt saaledes at der den 10. November 1847 kunde gøres det første Bryg, der lykkedes fuldkomment.

Den alvorligste Kamp, som Jacobsen maatte bestaa ved det nye Anlæg, var Vanskeligheden ved at faa det fornødne Forraad af Vand. Ved Jacobsens Erhvervelse af Grunden havde kyndige Mænd indestaaet for, at Brønden derude paa

Valby Bakke vilde være udtømmelig, men den svigtede gentagne Gange, selv da den blev boret dybere. Saa blev en ny Brønd gravet, og da heller ikke den kunde tilfredsstille de stadigt stigende Krav, maatte en tredje og fjerde Brønd træde til. Omsider syntes Maalet naaet; men Borehullerne var da ogsaa trængte o. 64 Fod ned i Grunden, og ved en Dampmaskines Hjælp bragtes Vandet op til Bryggeriet.

Dengang Bryggeriet anlagdes, var Dampmaskiner ikke netop hyppige ved Fabriksdrift, men Jacobsen bestilte straks en saadan hos Jernstøber Lunde, og i det følgende Aar maatte han levere ham endnu en Maskine.

Under de stadige Udvidelser og Forbedringer steg Jacobsens Produktion af Øl overordentlig i Omfang. I det første Aar var der paa Carlsberg bleven brygget 3600 Hklt., men et Par Aar derefter var man naaet til det dobbelte Antal, ti Aar senere til det firedobbelte, uden at derved Efterspørgslen efter det bayerske Øl var bleven tilfredsstillet; i Begyndelsen af Tredserne var man oppe paa 33,000. Denne stærke Produktion havde da ogsaa ført til, at der Gang efter Gang maatte bygges nye Lagerkældre.

III.

JACOB JACOBSENS DELTAGELSE I OFFENTLIG VIRKSOMHED

LIGE saa tidlig som Jacob Jacobsens Dygtighed som Industridrivende havde givet sig Vidnesbyrd, var det blevet hans Medborgere klart, at denne Mands snilde Forstand og hans grundige Indsigt paa mange Omraader burde komme Virksomheden for Samfundets offentlige Anliggender til Gode. I Kristian VIIIs Tid var det i overvejende Grad den aka-

demiske Stand, der gik i Spidsen for Udviklingen, men denne Brygger og Lieutenant i Borgervæbningen (fra 1848 Kaptein), der aldrig siden Skoletiden var gaaet gennem nogen Eksamens Skærsild, lod i Virkeligheden mange af de mest ansete Akademikere langt bag ved sig. Jacobsens daglige Omgangskreds var foruden de udmærket dygtige, faglige Medhjælpere, som han havde forstaaet at knytte til sin Bryggergerning, den gamle Kreds af Studenter, der imidlertid var bleven Embedsmænd eller smykkede med Doktor- eller Professortitlen. Den 24. Okt. 1839 havde Jacobsen ægtet Laura Holst, der ved sin Skønhed, friske Naturlighed og store Hjertensgodhed blev et udmærket Midtpunkt i det Hjem, som hun kom til at lede, først i den gamle Bryggergaard i Byen og senere (fra 1854) i den med en saa udpræget Skønhedsfølelse opførte og smykkede Hovedbygning paa Carlsberg.

Et af de offentlige Spørgsmaal, hvori Jacobsen ses tidligst og med afgjort Iver at have deltaget, var den skandinaviske Bevægelse. Han var i 1843 en af Medstifterne af „Det skandinaviske Selskab“; af de 34 Indbydere var kun 5 Næringsdrivende blandt det mangedobbelte Antal af Akademikere. Det lader heller ikke til, at alle de studerede Folk i Jacobsens Vennekreds delte hans Interesse, i alt Fald skriver han i 1867, da Professor Rasmus Nielsen havde været indbudt til at holde Forelæsninger ved Universitetet i Kristiania, og her ikke blot gjorde overordentlig Lykke, men vakte en stærk litterær Bevægelse om Videns Forhold til Tro: „Baade Nielsen og hans Familie vare overordentlig tilfredse over deres Modtagelse og Ophold i Norge. Han blev ogsaa meget stærkt feteret, og han har virkelig stor Fortjeneste af at have brudt Isen og gjort Begyndelsen til et nærmere Samkvem mellem Nordens Universiteter og det paa en eclatant Maade. Hvo skulde for nogle Aar siden have troet, at *han* skulde blive Propagandist for den nordiske Enhedstanke? — ikke i Ord, men i Gerning. Jeg tror, at hans Omgang med mig har nogen Del deri“.

I Januar i det nævnte Aar 1843 var Jacobsen bleven valgt ind i Borgerrepræsentationen, og han blev snart et stærkt benyttet Medlem af denne. Hans betydeligste Arbejde i Kommunens Tjeneste var dog, da han en halv Snes Aar senere valgtes til, sammen med Borgmester Casse og Jernbanedirektør Rothe, at føre Tilsyn med de engelske Entreprenørers Anlæg af Københavns Gas- og Vandværker. Endnu medens denne Komité virkede, traadte Jacobsen ud af Borgerrepræsentationen, men blev anmodet om desuagtet at fungere videre i Komitéen sammen med de andre Tilsynshavende. Grunden til Jacobsens Udtrædelse var hans Misfornøjelse over, at det Forslag til en ny Ordning af Københavns Styrelse, som han havde været Talsmand for, ikke var gaaet igennem i Rigsdagen. Dette leder mig ind paa en Betragtning af Jacobsens almindelige politiske Standpunkt.

Man vil ofte finde fremstillet, saaledes ogsaa i N. Neergaards Arbejde „Under Junigrundloven“, at Jacobsen i sine unge Dage hørte til den radikale Fløj af Oppositionen mod Regeringen, og han bliver stillet sammen med den bekendte Demokrat Jernstøber P. F. Lunde. Dette er sikkert foranlediget ved, at disse to Mænd, der begge var Borgerrepræsentanter, den 22. Marts 1848 stormede ind i Professor Schouws Bolig i Botanisk Have, hvor de nationalliberale Førere var samlede, idet de gjorde sig til Talsmænd for den levende Bekymring, der var i Befolkningen over, at et nyt Ministerium ikke var blevet dannet; den slesvig-holstenske Deputation var ankommet, og man kunde frygte alvorlige Uroligheder. Der kunde imidlertid gives de to Mænd et beroligende Svar, nogle Timer derefter blev Ministeriet A. V. Moltke dannet. Imidlertid viser Jacobsens og Lundes Optræden jo kun den brændende Uro i disse varmtfølende Mænds Sind, de havde ogsaa god Grund til at antage, at enhver Tøven eller Vaklen kunde blive skæbnsvanger.

Jacobsen delte næppe Lundes radikale Anskuelser. Paa et af de i den følgende Tid holdte Møder i Hippodromen var Lunde, sammen med Balthasar Christensen, ivrig Forkæm-

per for Etkammerprincippet. Lægen Frants Djørup var tilstede og havde sin Ven Jacobsen med sig, selv rakte han i ungdommeligt Mod Haanden op for det enkelte Kammer, medens Jacobsen afholdt sig fra at stemme. Efter Mødet fulgte han hjem med Djørup, og de talte om Sagen til langt ud paa Natten, men Jacobsen holdt paa Tokammertanken med samme Motivering og den samme Fasthed som gennem hele sit Liv. Baade paa denne Tid og senere vil man da ogsaa finde Jacobsen nøje knyttet til Mændene i de National-Liberales Centrum. Han blev i 1848 valgt til Stænderforsamlingen i Roskilde, men der findes ingen Oplysning om, hvorledes han har stemt ved Behandlingen af Valgretsspørgsmaalet.

Noget helt andet er, at Jacobsen ønskede en vidtstrakt Valgret indenfor Kommunen. Han var stærkt paavirket af de engelske Forhold, som han ret nøje havde sat sig ind i, han ønskede, at den besluttende Myndighed skulde alene lægges i Borgernes Haand, medens Magistratens Magt burde begrænses. Da derfor det af A. F. Krieger stillede Forslag om en Kommunalforfatning for København gik igennem i Rigsdagen, nedlagde han sin Stilling i det kommunale Raad (1857) og kort efter sin Plads i Rigsdagens Folketing (1858). Han var bleven indvalgt i dette under Kampen mod A. S. Ørsteds Ministerium (1854), da det var bleven nødvendigt at ty til Mænd i uafhængige Stillinger, der ikke kunde rammes af Regeringens Trusler om Afskedigelse.

Først i en senere Periode genoptog han sin politiske Virksomhed, han blev Medlem af Rigsdagens Folketing (1861—64), kongevalgt Medlem af Rigsraadets Landsting (1863), hvorfra han gik over, som kongevalgt, i den gennemsete Grundlovs Landsting, indtil han i 1871 nedlagde sit Mandat.

Jacobsen havde altid kæmpet for Næringsfrihed. Han besad tillige en idealistisk Tro paa, at Statens Borgere var opfyldte af en lignende Samfundsfølelse som den, der ledede ham, og at de ikke kunde lade nøgne økonomiske Hensyn eller nogen Klasseegoisme blive raadende, han kunde ogsaa,

som han erklærede i Rigsdagen, stemme for at afskaffe enhver Rang og Titel, hvis nogen vilde gøre Forslag derom. De politiske Kampe i Halvfjerserne og Firserne lod ham se en Aand i Befolkningen, som var ham afgjort imod, og de førte ham over til et strængt konservativt Standpunkt.

IV.

CARL JACOBSENS DRENGEAAR OG SKOLETID

DEN 2. Marts 1842 fødte Laura Jacobsen sin Mand en Søn, han blev opkaldt efter hendes afdøde Fader og døbt Carl Christian Hilmann. En tidligere født Søn var død umiddelbart efter Fødslen, og senere fødtes der ikke Børn i Ægteskabet. Saaledes samlede Forældrenes, og ikke mindst Faderens, hele Interesse sig om denne ene Arving, og det var efter ham og de Forhaabninger, han knyttede til ham, at det nye Bryggeri fik sit Navn.

Hvor meget end Jacobsen var optaget af sin Bedrift i Byen som i Valby, og hvor meget han end færdedes i det offentlige Liv, var hans Hjem ham det uundværlige Midtpunkt; ogsaa Hjemmet hos andre skattede han højt og satte Pris paa at faa Del deri. Nu vilde han paa Grunden i Valby opføre et Hjem, hvor Hygge skulde indgaa i nær Forbindelse med stilfuld Skønhed, og i Aarene 1852—54 rejste han sin, af den reneste Smag prægede Hovedbygning, bygget i italiensk Stil; i Maj 1854 holdt han her det første Selskab.

Carl var fem Aar gammel bleven sat i Borgerdydskolen paa Kristianshavn, hvis Bestyrer Martin Hammerich var; efter at Familien var flyttet til Carlsberg, var det jo en ret lang Skolevej, han daglig maatte tilbagelægge. Men at des-

uagtet Skolen ikke blev forsømt, skulde hans Fader nok passe paa. Man vil af det følgende Brev, som han tilskrev Carl paa hans 13 Aars Fødselsdag 1855, faa Indtryk af, at der ikke blev set igennem Fingre med Opfyldelsen af Pligterne i Skolen:

Min kære Carl! Dersom Du havde været en rigtig flink og flittig Dreng i det sidste Aar, skulde hosliggende Uhr have været Din Ejendom idag. Nu kan jeg ikke give Dig det, fordi Du ikke har fortjent det. Jeg haaber imidlertid, at Du vil bestræbe Dig for at fortjene det. Derfor vil jeg laane Dig det til at se paa og rette Dig efter paa Dit Værelse, men Du maa ikke bære det før Du atter er rykket op til den Plads i Klassen, som Du tidligere havde.

Din kærlige Fader Jacobsen.

Naturligvis maatte det i et Hjem, hvor det flød saa rigeligt med Goder af al Art, nøje overholdes, at alt alvorligt Arbejde blev efterkommet. I hvor høj Grad Carl fik Del i Familiens Nydelser af ideel Art, vil fremgaa af, at disse tog den 9 Aars Dreng med paa deres Rejse til Norditalien i Sommeren 1851. Faderen havde ogsaa fra tidlig Tid søgt at give Carl Sans for Skønheden i bildende Kunst og i Bygningsværker; en Silhouet, taget i hans 4. Aar, viser ham med en Søjle i Haanden, og til mine første personlige Minder fra Carlsberg hører, at vi Drengene byggede Huse af virkelige Mursten.

Da Faderen i 1855 var paa en Rejse til England og Belgien, tilskrev han Sønnen et Brev fra Hamborg:

Min kære Carl! Da jeg af det Brev fra Moder, som jeg idag modtog her, ser at Du er en flink og artig Dreng, vil jeg benytte en ledig Time til at opfylde det Ønske, Du i Dit sidste Brev udtalte, at jeg skulde skrive et Brev til Dig istedenfor det, som Tante Frantzine [Provstinde Djørup, hvem Carl havde besøgt i Præstegaarden i Hjørring] havde beholdt Jeg modtog Dit sidste Brev i Löwen og kunde derfor ikke opfylde Dit Ønske, at skrive Dig til fra det Dig saa kære England. Det glæder mig at kunne sige, at jeg er bedre tilfreds baade hvad Indhold og Skrift angaar med disse sidste end med de tidligere Breve fra Dig, især er jeg meget fornøjet over den

gode Beskrivelse Du har givet af Redningsbaaden og Raketten m. v. Du spørger om Glaspaladset i Sydenham er det samme, som i 1851 stod i Hyde Park? Ja, ganske vist. Da hele Bygningen bestod af Jernsøjler og Jernbjælker, der vare skruede sammen og hvori Jernvinduerne vare indfattede, kunde det Hele uden at beskadiges igen skrues fra hinanden og stilles op et andet Sted. Du kan tro, at jeg tænkte paa Dig hvergang jeg var i Sydenham og ret ønskede at have Dig hos mig, thi der var meget som vilde have interesseret Dig. Foruden selve Bygningen og de mange smukke Kunstsager den indeholdt, tror jeg især, at Du vilde havt Fornøjelse af at se de naturhistoriske Afdelinger i Bygningen, hvor paa forskellige Steder ere samlede en Mængde udstoppede Dyr af alle Slags, ligefra Elefanter, Nilheste, Giraffer, Isbjørne og lignende store Dyr og ned til de smaa Fugle og Firben o. s. v., som ere opstillede saaledes som de i Virkeligheden staa, sidde eller ligge, omgivne af virkelige Planter i fuld Vækst fra de Himmelstrøg, hvor de have hjemme, lige fra Palmer, Bananer og Brødfrugttræer til de smaa krybende Planter, der findes paa de høje Bjerge eller i de nordlige Regioner . . . Ligeledes er der i en Del af Haven opstillet en Mængde af Forverdenens Dyr, det vil sige Dyr, som have levet paa Jorden før den blev beboet af Mennesker, f. Eks. Mastodonter, Megatherier, Ichthyosaurer o. fl., som Du ser Afbildninger af i Bilder-Atlas. Nogle af disse Dyr, der ere forfærdigede af Sten og maledede, ere saa store, at Børn paa Din Alder kunde gaa oprejst under Bugen af dem. Se, det kunde have været „Grin“ at være med dér! ikke sandt? . . .

Carl var en stærk og sund Dreng, om end ikke netop behændig, men han havde en legemlig Fejl, som voldte ham megen Plage, en Stammen, som han uagtet al sin Kamp derimod ikke kunde overvinde. Forskellige Midler blev forsøgte, saaledes prøvede Jacob Jacobsen ogsaa paa at sætte Sønnen i en Sommerferie under stadig Kontrol, idet han foreslog en af Skolens tidligere og yndede Lærere, der for nylig var bleven Bestyrer af Slagelse Realskole, cand. K. H. Schow at rejse til Schweiz, derefter til Paris med Sønnen, og under Turen passe paa hans Mæle. I et Brev til Carl skriver Jacobsen (2. August 1859):

Japetus Steenstrup [er rejst til det sydlige Udland og] kommer først hjem til Nytaar. Før Freden [i Villafranca] kom istand

kunde han ikke tænke paa Dalmatien og vilde i saa Fald have taget lige til Schweitz, paa hvilken Tur han — i den Tro, at Hr. Schow ikke kunde rejse — vilde have foreslaaet Dig at gøre ham Følgeskab, saa langt Du vilde og kunde, for derefter at rejse paa egen Haand hjem. Tror Du, at Du havde kunnet indlade Dig derpaa? Jeg haaber i hvert Fald, at Du under Hr. Schows Vejledning er kommet saa vidt i Tungefærdighed, at Du i den Henseende uden Vanskelighed kunde rejse alene. Glem for Alting ikke, at dette er Rejsens Hovedformaal, og at det beror paa Dig selv at høste den størst mulige Nytte af den Lejlighed, som nu er givet Dig til at blive kureret for Din Stammen, en Kur, som Du selv kan indse, er for kostbar til oftere at gentages. Det beror altsaa paa det heldige Udfald af denne Kur og paa Din senere Omhu for at bevare de derved forhaabentlig vundne Resultater, om Du med Nytte kan vedblive den Bane, Du har begyndt, thi uden rimelig Udsigt til at tilendebringe Din Eksamen med Ære, véd Du, at Du med min Villie aldrig bliver Student.

I J. Jacobsens Breve under denne Rejsetid forhører han derfor stadig, om Carl er bleven veltalende; paa Foden af et af Brevene staar der indskrevet i en Tunge: Husk paa T—ungen!, han haaber, at selve Rejselivet skal „gøre Hr. Schows Kur fuldstændig“.

I Skolen hørte Carl blandt sin Klasses flinkeste Elever, om han end efter en Lærers Udsagn havde nogen Tilbøjelighed til „at skumme Fløden“. I dette Punkt maa man dog give Hjemmet nogen Skyld, idet Faderen, der i al sin praktiske Gerning var Grundigheden og Mangesidigheden selv, i Aandens Verden levede udelukkende paa Højderne. Der er bevaret en Kalender fra Aaret 1860, hvori Carl Jacobsen har optegnet, hvad han foretog sig, og den lærer meget om, hvad der udenfor Skolen mest beskæftigede den 18aarige unge Mand. Man ser, at han i Aarets Løb har været 12 Gange i Thorvaldsens Museum, 8 Gange i Malerisamlingen paa Kristiansborg og 1 Gang i Kongens private Malerisamling; 3 Gange er Oldnordisk Museum og lige saa mange Gange er Antikkabinettet bleven besøgt, 2 Gange var han paa Moltkes Malerisamling og ligeledes paa Kunstmuseet,

imellem 20 og 30 Gange har han været paa Kunstudstillingen paa Charlottenborg, desuden har han besøgt Rosenborg Slot og Marmorkirken og 4 Gange været paa det Kgl. Bibliotek. Disse Sammentællinger har Carl til Dels selv foretaget.

Men denne Kalender er i Grunden lige saa oplysende ved, hvad den ikke omtaler, nemlig naar vi vil gøre os Rede for, hvad der ellers i det Aar stærkt optog Københavnerne og ikke mindst unge Mennesker i 18 Aars Alderen. Carl har været 14 Gange i Det kgl. Teater, men hvad han saa og hørte af Skuespil og Operaer gaar afgjort især ind under det klassiske Repertoire („Jeg blev henreven af Correggio“), og mellem dem er ikke f. Eks. franske Konversationsstykker. Ligeledes fortæller Kalenderen intet om Besøg i „Sekondteatrene“, og dog var det i dette Aar, da Casino — efter Frederiksborg Slots Brand i December 1859 — baade gav en melodramatisk Fremstilling til Gunst for Genopførelsen af Slottet, og da Erik Bøghs „Grevinden og hendes Søskendebarn“ vakte et saa voldsomt Røre. Én Gang har Carl været i Tivoli, derimod mærker man intet til, at det var den Sommer, da „Käthken Renz stak af“, endog to Gange, saa lidt som til at Offenbach havde formastet sig til at parodiere de hellenske Guder og Heroer i den kostelige „Orfeus i Underverdenen“, som Folketeatret, føruden Casino, opførte med stormende Tilslutning.

Som Hjemmets Karakter spejler sig i dette, saaledes kan man i andre Optegnelser klart mærke Faderens Interesser. Carl J. var i Frue Kirke ved Skuespiller Professor N. P. Nielsens Begravelse, og han optegner: „Jeg saa Professor Clausen“, det vil sige den af Faderen saa højt skattede national-liberale Politiker. Man mærker ligeledes Faderens varme Interesse for Himlens Stjerner — Almanakens „Venus skinner klarest“ er understreget — og for Jordens Planter: „I Driverierne i Rosenborg Have. Araucaria excelsa med afbrudt Topskud. Cedrus Libani. Myrter. 300aarige Laurer. Vinstok. Champignons Driveri“.

Men man faar ogsaa Vidnesbyrd om, i hvor høj en Grad Faderen har søgt at nære Sønnens Kærlighed til Danmarks Jord og til dansk Natur. Idelig foretager Carl Smaaudflugter, alene eller med sin Ven Sophus Møller (en Søn af den foran nævnte Bogholder L. R. Møller, han blev senere Distriktslæge i Nørre Sundby), saaledes til Fredensborg, Helsingør, Ringsted og til mange af Sjællands Skove, ogsaa til Lund i Skaane og Ringsjön. I Sommerferien tager Jacobsen Carl med paa en otte Dages Tur til Sønderborg, Flensborg, Frederiksstad, Rensborg, Slesvig, Isted, og hjem over Fredericia — det er let at se, af hvilke Tanker Fader og Søn især har været opfyldte paa denne Rejse.

Fru Laura Jacobsen har fortalt mig, hvordan i disse Aar hendes Mand jævnlig søgte op paa Sønnens Værelse og her kunde sidde i Timer og fortælle. Lige saa lærerigt det var for Carl, lige saa afgjort kunde han føle sin Læsetid afknappet derved. Uden at behøve nogen Opfordring fra Forældrenes Side passede han dog trofast sit Studium og viste sig, da Prøven skulde aflægges, fuldt forberedt. Til dem, som skulde op til Examen artium, sagde Martin Hammerich: „Gid det maa gaa Eder efter Fortjeneste!“ Dette saa rigtige og maadeholdne Ønske er sikkert gaaet i Opfyldelse for Carl Jacobsen. Han fik en smuk Første Karakter — i Naturhistorie, Naturlære og mundtlig Latin Udmærket godt, i Geometri, Fransk og skriftlig Latin Godt, i de øvrige 7 Fag Meget godt.

V.
JACOB C. JACOBSENS REJSER I FRANKRIG
I 1855 OG 1865

MAN vil faa et karakteristisk Indblik i J. Jacobsens Personlighed ved at følge ham paa to Rejser til Frankrig i 1855 og 1865, og dertil er man i Stand ved Hjælp af de Breve og Beretninger derom, som han skrev til sin Hustru og sin Søn eller til hele den hjemlige Kreds. Man vil lære ham at kende som den altid vagtsomme Iagttager, den gode Skildrer, foruden som den Mand, der stadig har sin egen Udvikling for Øje, man vil endvidere se, hvor mangeartede hans Rejsets Maal var. Men der er desuden Grund til udførligere at dvæle ved disse Rejser, fordi de i mange Henseender blev betydningsfulde for Jacobsens Gerning som Brygger og for hans Stræben efter at være den offervillige Fædrelandsven og Mæcen.

Verdensudstillingen i Paris 1855 kaldte Jacobsen til Frankrig. Fra sine tidligste Aar havde han været fængslet af det franske Folks store Historie, men ganske særlig af Napoleon. „Jeg har altid, lige fra jeg var Barn, med levende Interesse læst og studeret Napoleons Historie baade i Lykken og i Ulykken. Jeg har beundret hans Storhed i begge Tilfælde, en Storhed, hvortil Verden ikke har set Mage siden Roms glimrende Dage“. Ikke desto mindre kom Jacobsen til Landet med nogen Uvillie over mange Sider af det franske Folks Liv, utvivlsomt især den Frivolitet og Usædelighed, hvoraf der gik saa stærkt Ord i andre Lande og som jo ofte havde præget fransk Litteratur; alt saadant virkede frastødende paa Jacobsen. Men han blev straks indtaget i Folket og skriver til Hjemmet:

I Onsdags Middags tog jeg fra Carlsruhe og kom til Strassburg henad Aften. Min første Indtrædelse paa Frankrigs Grund gjorde et forunderligt oplivende Indtryk paa mig, som jeg ikke ret véd at forklare mig Aarsagen til. Maaske laa det for en

Del i min Sindsstemning, som er oprømt over det heldige Udbytte af min Rejse i Tyskland, hvorved jeg nogenlunde er kommet paa det rene med Hensyn til min fremtidige Virksomhed, maaske laa det ogsaa i den stærke Modsætning mellem det kedsommelige Anstrøg, som hviler over de tyske Byer, jeg sidst havde besøgt, navnlig Carlsruhe, og den Livlighed der hersker i en fransk By, nok er det, jeg maatte bide mig i Læberne for ikke at gaa og le paa Gaden. Endnu samme Aften gennemstrefede jeg en Del af Strassburg . . . I Torsdags besteg jeg Taarnet paa „Münster“ (i smukt Vejr) og dvælede længe paa dette Kunstværk, det skønneste i sin Art, jeg har set. Man kan ikke blive træt af at beundre den overordentlige Lethed og Zirlighed, hvormed Stenmasserne ere optaarnede til en Højde af 436 Fod paa en Basis af ikke mere end 50 Fod i Kvadrat. (29. Juli).

. . . Den første Dag i Paris! Hvorledes skal jeg give en nogenlunde anskuelig Forestilling om dens Indhold? — — — Ja, længere kom jeg ikke sidst, fordi jeg straks indsaa, at jeg ikke vilde faa Tid til at behandle dette umaadelige Stof. Siden har der heller ikke været Tid, thi det gaar mig i Paris, som naar jeg faar en ny Roman; jeg har ikke Ro før jeg er kommen til Enden, men det er ikke let at komme til Enden af Paris, thi hvergang man blader om og vil kige lidt paa et andet Sted, bliver man fængslet af Indholdet og avancerer kun meget lidt. Men hvad har jeg da set i disse 4 Dage? Det er i Grunden snart sagt: Tuilerierne og Haven derved, Konkordiapladsen o. s. v. o. s. v., Louvre fra alle Kanter udvendig og hele Museet deri; „Verdensudstillingen“ af Industri og do.-Udstilling af Kunst (hver af disse Udstillinger har taget en hel Formiddag indtil Kl. 5 og Louvre omtrent samme Tid). Resten af Dagen er gaaet med at spise til Middag, hos Véfour, Véry, Frascati, og derefter dels ved at spadserer paa Boulevards, Theatret, nemlig Théâtre français og den store Opera, hvorfra jeg efter et kort Ophold paa en Kafé først er kommen hjem Kl. 12¹/₂ eller derover. Jeg har desuden gennemstrøffet den midterste Del af Byen med Palais Royal og de mangfoldige Passager, staaet og gabet ind i flere Hundrede — for ikke at sige Tusinde — Butikker!!, hilst paa den gamle Napoleon paa Vendome Søilen, har besteget Notre Dame Kirkens Taarn, set Pantheon, Haven ved Luxemburg og Jardin des Plantes og Menageriet. De sidst nævnte Steder har jeg været idag. . .

Jeg skulde i Café Danemark for at læse „Berlingske“ og kom paa Veien dertil og derfra igennem Palais Royal, og er

man først kommen dérind, saa er det ikke let med sin bedste Villie at komme ud deraf. Før man véd deraf er 1 Time eller 2 løben som Ingenting. Det er et stærkt, men fuldt berettiget Udtryk, naar jeg sammenligner Opholdet dér med et Fe-Eventyr. Jeg véd intet sandere! Den brogede Menneskemasses Summen, Børnenes Støj og muntre Leg, Springvandets Plasken, Musikens Brusen, Opvarternes syngende Raab fængsle og bedøve Øret, medens Øjet overvældes af de forskellige Indtryk, af de brogede Grupper, af de mægtige og skønne Bygninger som omgive Haven med dens Statuer, Træer, Blomster, Græsplæner, og naar de Tusinde og atter Tusinde Gasflammer tændes, hvis Skin mangfoldiggøres af de utallige, med Guld, Sølv og Ædelstene prangende Butikker, saa — ja, saa kan man fristes til, ligesom Jeppe paa Bjerget, at knibe sig i Armen og spørge sig selv: „Er det virkelig ogsaa Dig, Jeppe?“ Hvad der blandt Andet i en utrolig Grad forøger den magiske Virkning af det Lyshav, som de utallige Gasflammer udsende (f. Eks. i en lille Butik med Sukkergodt og candiserede Frugter ikke mindre end 108 Blus!), er den umaadelige Anvendelse af Spejlglas paa alle Vægge, Vinduessider, ja, udvendig paa Pillerne! Man véd derfor ikke, om det man ser, er forved En eller bagved, og om det er paa den ene Side af Gaden eller Passagen, eller paa den anden. Man tror at strejfe en Anden paa Armen og begynder paa et „Pardon, Monsieur!“ og saa er det Ens eget Billede i Spejlet, man har strejftet! Er man endelig kommen ud af denne „fortryllede“ Have og gaar opad Rue Vivienne (f. Eks.), saa er Omgivelserne vel ikke saa kostbare, men omtrent lige saa glimrende, den samme Overflødighed af Spejlglas og Gasflammer baade i og uden paa Husene, saa at Gaden meget ligner Corso paa Moccoli Aftenen i Rom, og Larmen — ja den er endnu meget større. Limonadehandlere, Bladsælgere og Gud véd hvad mere døde Øret med deres uophørlige Raab, hvortil kommer Larmen af de utallige Køretøjer og det stadige langtrukne Varselsraab „Heh!“ af Kuskene som styre disse Vogne af alle mulige Former og Dimensioner, ligesom de mægtige 10 Alen lange Lastkarrer paa 2 Hjul og de store 2-Etages-Omnibusser til de lette Fjacrer eller de andre lettere Kabrioletter med en fin, smækker, ridende Jokey som Fører.

... [Selve Industrialpaladset bragte Jacobsen nogen Skuffelse indtil han kom i] 2den Afdeling, der er saa lang som Frederiksberg Allé, hvor de for mig interessanteste Genstande i Særdeleshed fandtes af Maskinerier, Bygningsgenstande osv. Jeg glemte min Træthed og blev der endnu i 3--4 Timer. I Louvre

fandt jeg mine Yndlinge, de italienske Mestere bedre repræsenterede end noget andet Sted . . . I en Afdeling, som jeg ellers løb igennem, „de suveræne Minder“, standsede jeg dog med Ærefrygt og Vemod ved Minderne om Napoleon, ved hans graa Frakke, hans lille trekantede Hat, ved den luvslidte, lappede Hat, han havde brugt paa St. Helena, og ved den Fane (Gardens), som han tog Afsked med i 1814 og kyssede med det Ønske, „at dette Kys maatte genlyde for Efterverdenen“. Hans Ønske er gaaet i Opfyldelse.

Napoleon kaldte Franskmændene „den store Nation“, og de bleve det. De kunne atter blive det, thi Betingelserne er endnu steds tilstede, i deres livfulde, opvakte Aand, i deres Flid og rastløse Virksomhed og i deres Ærgerrighed og Nationalfølelse. Jeg maa tilstaa, at jeg har faaet andre og bedre Tanker om dem ved at se dem i deres Hjem end jeg havde forhen. Blandt andet skal jeg kun udhæve, at jeg endnu ikke har set noget Spor til den Letfærdighed, som jeg har hørt og læst saa meget om hjemme. Det skulde da være de Damer i Snørliv og Underskørt (af Silke), man ser indenfor adskillige Vinduer i Stue-Etagen! Men de ere — af Voks! — Nu er Klokken 12. Basta! (31. Juli).

Et uforglemmeligt Indtryk gjorde Galleriet i Versailles paa Jacobsen, ligesom Slottet og Haven. Han fortæller derom i Brev til Hjemmet:

. . . Nu har Slottet sin største Betydning ved det colossale Nationalgalleri, som fylder dets uendelige Rækker af store og glimrende Sale, og hvori hele Frankrigs Historie saa at sige kan læses i Malerier og Billedværker. Enhver mærkelig Begivenhed, enhver berømt Personlighed finder man her afbildet. Jeg løb dog med lukkede Øjne blandt al denne Pragt og Herlighed, indtil jeg kom til — Napoleon, hvis Bedrifter ere forherligede ved en Række af Kunstværker, tildels af store Mestere, som David, Gérard, Horace Vernet, ligesom den Skare af Helte, der med og under ham mylrede frem af Jorden, er forviget i Portræter paa Lærred og i Marmor. Det er unægtelig en storartet Maade at skrive Historie paa, som ikke kan blive uden Indflydelse paa Folket. Ludvig Philip, som har skabt dette Galleri, fortjener Tak derfor. Foruden den Nydelse, som dette Galleri forskaffede mig, havde jeg tillige det Held, at de store Vandspring spillede den Dag, jeg var der, hvilket kun finder Sted faa Gange om Aaret. Først kunde man fra Terrassen foran Slottet overse en Snes Fontæner i forskellige Former, men alle

malerisk eller snarere theatralisk ordnede i den uhyre Have, derefter gik man ned i Haven, hvor der overalt sprudlede prægtige Vandspring frem, og tilsidst samlede Alle paa Skraaningerne og Terrasserne, som omgive det store Neptuns Bassin. Jeg var saa heldig at have en fortræffelig Plads, midt for Bassinet, men maatte ogsaa staa og vente i $\frac{3}{4}$ Time. Endelig, præcise Kl. 5, skød paa engang circa 100 mægtige Straaler i Vejret, nogle lodrette, som ligesaa mange italienske Popler, andre i skraa Retning og et Øjeblik efter brød Solen, som hidtil havde været fordunklet af lette Skyer, frem og lod sit Skin reflektere af de spillende Straaler, medens en prægtig Regnbue dannedes af Vand-Støvet, som opfyldte Luften. Det kan man kalde at arrangere fortræffeligt! Baade i det Øjeblik, da Neptun aabnede sit hundredfoldige Gab og da Solen brød frem, gik der en Brusen igennem den uoverskuelige Menneskemængde, men ingen larmende Bifaldsraab, som jeg gerne havde stemmet i med. (7. August).

Naar man erindrer, hvad Jacobsen var Grundlægger af eller bidrog til at skabe her i Landet, vil man se, hvordan der paa denne Rejse er hos ham vakt en Forestilling om, hvad et Galleri til Belysning af et Folks Historie har at betyde, og at det naturligen kan knytte sig til et historisk berømt Slot, der maaske ogsaa prydes af ejendommelige Haver og skønne Vandspring. Men i Frankrig var saadant planlagt og grundet af Konger; hvorfor kunde ikke Borgere være selvstændig virksomme ved et Foretagende af denne eller lignende Art? Jacobsen vil ikke gøre nogen Nationalitet Uret, og kort efter skriver han fra London: „Det var paa Tiden, at jeg fik noget at se her, som kunde veje op mod Paris og Versailles. Det gør Glaspaladset. Det er ikke alene det største Menneskeværk, som jeg med ét Blik har overskuet, men det er ogsaa det fuldstændigste og — det er ikke frembragt ved tvungne Skatter, men af 9 private Mænd, som for egen Regning satte Værket igang, stolende paa Medborgeres private Medvirkning, en Forventning, som ikke blev skuffet. I denne Henseende ere Englænderne større, langt større end Franskændene og alle Europas Nationer“.

Saaledes glæder Jacobsen sig ved her at møde et stort Foretagende, udgaaet alene fra Borgere. Da han paa sin Rejse ti Aar senere besøgte den smukke, store zoologiske Have i Brüssel, der ligger saa nydeligt paa Højderne over Byen, fremhæver han, at den tilhører et privat Selskab: „Skade, at *public spirit* er saa lidet udviklet hos os i slige og overhovedet i alle andre Retninger end Velgørenhedens!“ Derimod kan han i 1868 skrive til sin Søn, at „heldigvis er den Kgl. Porcelænsfabrik købt af Suhr, Holmblad og et Par andre Rigmænd i den Hensigt at opretholde dens kunstneriske Retning. Dersom den 6. April [Carlsberg-Bryggeriets Brand] ikke var indtruffen, havde jeg sikkert været Deltager, men jeg er nu dobbelt glad over, at sligt kan komme istand uden mig. Hidtil har jeg i *den* Retning omtrent staaet ganske ene“.

For Jacobsens Virksomhed som Brygger havde Besøget i Verdensudstillingen ikke bragt særligt Udbytte. „Dersom Paris ikke i saa høj Grad havde tiltalt mig, vilde jeg ikke kunnet udholde at blive her den beregnede Tid, thi efter at være bleven færdig med mine Undersøgelser i Tyskland higer jeg efter at komme hjem for om muligt endnu i dette Efteraar at faa en Isbeholder m. m. bygget“. Saadan skriver Jacobsen til sin Hustru den 4. August, og inden Maanedens Udgang begyndte han da ogsaa at bygge Iskældere efter det System, han havde set hos Bardili i Stuttgart, nemlig at Beholdningen af Is anbringes ovenover Lagerkælderen, og ikke i samme Niveau som denne. Rationelt maatte det jo være rigtigt, at man lod den kolde Luft som den mere vægtfyldige synke ned i den varmere, dette indsaa Jacobsen fuldkomment, om det end kunde frembyde Vanskeligheder at skaffe et fuldkommen tæt Dække mellem Ovenisen og Lagerrummet, men denne Vanskelighed maatte kunne overvindes, og det blev da ogsaa dette System, som i den følgende Tid gennemførtes ved Bygningen af nye Lagerkældere paa Carlsberg.

Ti Aar senere foretog Jacobsen en Rejse til Frankrig, der varede over fire Maaneder og strakte sig til de fleste af Landets Provinser. Efter at have opholdt sig i hollandske og belgiske Byer kommer han til Lille og skriver herfra til Hjemmet:

Endelig er jeg da kommet til Begyndelsen af Enden, til Grænsen af det Land, der er min Rejses egentlige Maal, til „la belle France, le pays de la grande nation“, som Fransk-mændene selv kalde det, vistnok med Overdrivelse, men ikke heller uden Sandhed. Da jeg første Gang besøgte Frankrig, i 1855, var jeg forud temmelig stærkt indtaget imod Fransk-mændene, men jeg blev straks saa henrevet af deres elskværdige Livlighed, deres udsøgte politesse og deres esprit, at jeg snart glemte min Fordom og befandt mig overordentlig vel i deres Midte. Dette fornøjede mig saa meget, at jeg nødig vilde have denne Glæde fordærvet, og jeg kan ikke nægte, at jeg derfor forsætligt undgik at se og kende, hvad der kunde rive mig ud af den Illusion, at Alt var fortræffeligt. Hvilken Hang til Selvskuffelse! — Denne Gang er det anderledes. Det er ikke en flygtig Fart paa nogle faa Dage, hvor Fløden skummes af Overfladen og det underliggende Smagløse, ej at tale om Bundfaldet, lades urørt og ubemærket. Denne Gang vil jeg tvertimod ganske sindigt søge at lære Folket i Stad og paa Landet at kende: „tel qu'il est“. At jeg derved vil faa Øje paa mangen en Sæbeboble, der tager sig prægtig ud, saalænge man ikke rører ved den, er jeg forberedt paa, ligesom jeg i det Hele venter at gøre den Erfaring, at Skinnet hertillands spiller en altfor stor, en umaadelig stor Rolle. Men dette skal, hvor frastødende det end virker, ikke gøre mig ubillig i min Dom, thi jeg har som Modvægt derimod Erkendelsen af deres sjældne Hjertelighed. Den franske Høflighed er nemlig ingenlunde, som man ofte paastaar, en tom Form, idetmindste ikke hos Middelklassen, hvorpaa jeg tidligere og atter idag har haft flere Beviser... (14. Maj 1865).

Saaledes var Rejsens Maal at lære ikke blot Hovedstaden, men det hele Land grundigt at kende. Fra Paris drager Jacobsen til Normandiets Byer, studerer Mindesmærkerne og iagttager Befolkningen, derpaa fortsætter han paa samme Maade i Bretagne og i de skønne Stæder og Slotte ved Loire, han rejser videre Syd paa og aflægger et langt Besøg

i Pyrenæerne. Som Vidnesbyrd om, hvor godt Jacobsen havde Øjnene med sig, hvilken Evne til at iagttage og til at erindre han besad, og hvor godt han kunde fremstille, skal her meddeles et Brudstykke af et Brev, skrevet fra det bekendte Badested Bagnères de Luchon i Pyrenæerne. Jacobsen vilde prøve, hvad han som nu 54aarig Mand turde byde sine Kræfter ved Vandringer i Bjergene. Han tog en Fører op til Gletscheren Cirque d'Enfer, han vilde ikke staa tilbage for denne 75aarige Mand, „det var en Fornøjelse at se, hvorledes han klatrede paa alle fire, eller paa alle sex, thi man maatte sommetider tage Knæene til Hjælp, hvortil kom Alpestokken som Nr. 7. Jeg fulgte trøstigt hans Eksempel, og det gik fortræffeligt“. Paa en af de følgende Dage naar han op til den blaagrønne Lac vert (6000 Fod) og andre høje Punkter:

[Himlen havde i nogle Dage været overtrukket og bragt Regn] men en lille Luftballon med varm Luft, en Mongolfière, som jævnlgt opstiger om Aftenen med et kraftigt Blus af en Begkrans, eller deslige, viste denne Aften en ganske svag Vind i de højere Regioner fra Nordost. Jeg sluttede deraf en Forandring i Vejret og gav straks Ordre til min Fører og en Vogn at være parate næste Morgen Kl. 6, og da jeg vaagnede Kl. 4 $\frac{1}{2}$, var Luften dejlig klar og fuldkommen skyfri. Kl. 6 $\frac{1}{4}$ rullede vi afsted til Vallée d'Astos d'Oo. Luften var saa fortræffelig kølig, at jeg i Vognen maatte dække mig med min Kappe foruden Overfrakken. Det kunde ikke være heldigere! — Kl. 8 vare vi ved Enden af den lille Dalkedel, hvor Kørevejen ender. Jeg forsynede min Rejsetaske med et godt Stykke Brød og et do. Stykke Saucissons, en frisk Spegepølse (uden Trichiner), og min Fører fik en Halvflaske Kognak i Lommen, og Kl. 8 $\frac{1}{4}$ tiltraadte vi Marschen ad en god Sti i Zigzag op til Søen Lac d'Oo, der ligger 1800 Fod højere end Dalen, vi gik ud fra. Der er ikke sagt formeget om denne lille Søs Skønhed. Dens Vand er i Solskin dejligt blaat, og den er rundt om omgivet af høje og stejle Bjergsider, kun med en snæver Aabning ved Elvens Udløb, hvor man træder ind ad en smal Sti, udhugget i Klippen. Lige for Indgangen, paa Søens modsatte Side, styrter gennem en smal Kløft en kraftig Elv ned fra en Højde af 900 Fod. Den breder sig i Faldet, og en Del af Vandmassen tørner

mod smaa Klippekanter og opløser sig (ligesom ved Cascade d'Enfer, men i større Maalestok) til et langsomt dalende Gaze-Slør. Det er et Skuespil, som intet Maleri kan gengive! Maaske et Photographie instantané kunde gribe et enkelt Moment, men den grazieuse Bevægelse kan ikke gengives. En Sti fører fra Indgangen langs den venstre Side i Zigzag op ad Bjergsiden, men vi ville se Faldet nærvéd og sejle derfor over til Grusbanken ved Foden af Faldet, hvor det imponerer mere ved sin Masse og sin Larm, men ikke er saa skønt, som set i nogen Afstand.

At sejle tilbage og begynde Opstigningen i Zigzag mener Førerer ikke er nødvendigt, da han véd, at jeg kan klatre. Vi stige altsaa paa alle fire op ad en stejl Kløft indtil vi have taget Tyren ved Hornene og er naaet Stien. Herfra se vi atter Faldet paaskraa fra Siden. Derpaa fortsætte vi Stigningen ad „Stien“, der snart bliver aldeles ubanet og forsvinder under de af stærke Regnskyl nedkastede Sten, som Beboerne ikke bryde sig om at jævne før Kvæget fra de højere Græsgange skal føres ned i Dalen. Efter nogle Timers uafbrudt Vandring naa vi til de to næste, blaa Søer: Lac d'Espingo og Saousat. Her ophører de sidste faa Træer, Fyrre, og kun Rhododendron i prægtig Blomsterflor og nogle Vaccinier følge os. Foran os have vi en stejl Skraaning, hvorover findes en Terrasse med to Sænkninger, der danne to smaa Søer Lac glacé og Lac de Portillon. Jeg vilde helst til den første, som mest omtalt i Bogen. Men Førerer viser mig, at Skraaningerne derop til ere stærkt belagte med Sne og Is og derfor farlige at stige op ad. Derimod er der mindre Sne til venstre op ad Lac de Portillon.

Vi gaa altsaa til venstre, langs hen ad en brat Skraaning, men denne er i omtrent en Fjerdingsvejs Længde dannet af tildels uhyre Klippeblokke, alle skarptkantede, de mindste som en Kuffert, de fleste som en Kommode eller Sekretær og mange som Høstlæs eller smaa Bønderhuse, enten med skraa Flader eller skarpe Kanter eller Hjørner opad; men vi forstaa at klavre og det gaar dejligt, men langsomt. Paa denne Slags „Vej“ kan jeg forøvrigt bedre følge min Fører i Hælene, end hvor man kan gaa oprejst, thi der skridter han raskere end jeg kan, uden at tabe Vejret. Nogle Gange passerede vi tværs over „Lavinerne“. Disse vare endnu værre, ikke fordi vi kunde frygte Laviner paa denne Aarstid, men fordi Skraaningen dér var endnu stejlere og bestod størstedels af smaa Sten, som glede ned under hvert Fodtrin og foranledigede en Nedglidning af de højere oppe liggende, over vore Fødder, hvilket især var

misligt naar der var enkelte større Sten, som paa denne Maade kom rutschende. Man maatte derfor se sig vel for, men dette gælder da om hele Vejen lige fra Lac d'Oo af. Jeg tror ikke, at jeg paa denne hele Vej har gjort ét Skridt uden at Øjet iforvejen har udsøgt Stedet og beregnet Virkningen deraf. Adskillige Gange passerede vi over Sne, men den var ikke haardere end at Støvehælen kunde gøre Indtryk deri. Desuden havde vi Alpe stokken. Til Slutning havde vi nogle bratte Opstigninger, men Klippen bestod af Skiferlag, der stode lodret og i hvis Rande vi overalt fandt et Slags Trapper.

Endelig naaede vi efter 6 Timers Vandring, Kl. 2 $\frac{1}{2}$, en fremspringende Klippe kant (den var 8565 Fod over Havfladen og 5590 Fod over Dalen, vi stege op fra) til venstre for „Søen“, over hvilken vi havde en dominerende Udsigt. Vi opgave i Betragtning af Tiden at gaa lige hen til dens Rand, da vi isaa fald maatte stige et godt Stykke ned og næsten ligesaa højt op igen. Der var desuden intet at se nærmere ved, thi Søen var endnu frossen og belagt med Sne, og Gletscherne bag den var det ikke værd at prøve, thi de vare næsten dækkede af Sne og hvor de vare blottede saa vi, hvad Føreren ogsaa vidste, at de paa den stejle Skraaning bestod af lutter Revner og Kamme.

Var dette da Alt hvad jeg saa? og var dette da hele Udbyttet af den anstrængende Vandring? ville Nogle maaske spørge. Nej, ikke saa ganske! Rundt omkring mig saa jeg den vildeste Natur i mægtige Omrids; ingen Træ, ingen Busk, ingen Græs og kun ganske enkelte Urter og Mosser. Aiting nærmest om mig var nedstyrtede Stenblokke (jeg stod og sad paa en saadan, af Størrelse som Spisebordet, og — en ren Undtagelse — aldeles horizontal) som Levninger af en undergaaet Verden; bag ved hævdede Pic Quairat sin Kam bogstaveligt lodret, om ikke, som det syntes, overhængende i Vejret; tæt ved mig, ligefor skød en spids Kegel sig op midt i Kredsen af de gletscherdækkede Bjerge, de højeste i den franske Del af Pyrenæerne; og til højre saa jeg den dybe Dal, jeg var kommen op af, med de to øverste Smaasøer, to klare blaa Øjne, hvori Himlen spejlede sig, og udover Dalen saas de mægtige Bjerge, som indesluttede den, men som nu laa under mig, og bagved dem atter og atter Bjerge, alle med maleriske Konturer, som udmærkede Pyrenæerne, og over alle disse Bjerge saa jeg langt ind over den franske Slette i en bred Strækning fra Nord til Nordost, klart belyst af det fulde Sollys. Paa Himlen var ikke en Sky, den var dybt mørkeblaa og saa gennemsigtig, at jeg troede at kunne se Stjer-

nerne igennem. Dette Skuespil accompagneredes af en Blanding af Rislen og Brusen fra de Bjergstrømme, som Gletscherne paa de to Sider af mig nedsendte. Er dette ikke noget at gaa saa langt efter? Er det maaske ikke nok? Nuvel, saa er der ogsaa et andet Udbytte; det, at prøve og at øve sine Kræfter er en ubeskrivelig Nydelse; det, at kæmpe mod og overvinde Vanskeligheder og Hindringer er en Vellyst, som ledsages af den instinktmæssige Følelse af, at det ikke alene er Legemet, der styrkes, ikke alene Muskler og Sener og Nerver, der faa forøget Spændkraft, men ogsaa Sjælens Evner, der udvikles, ogsaa Hjertet, der udvides ved at komme Himlen nærmere og modtage Indtrykket af det Store i Omgivelserne. Smaalighed kan ikke trives paa et saadant Sted. Dog, jeg skulde jo fortælle og ikke reflektere, thi man reflekterer ikke bevidst deroppe i denne Retning.

Vi sidde paa den store flade Sten og nyde, formodentlig et Kvarterstid. Da kommer Reflektionen: vi skulle ned igen og Vejen er lang og besværlig og denne Betragtning understøttes af Fornemmelsen: en ulidelig Tørst eller rettere Tørhed i Gane, Tunge og Læber, som klæbe sammen. Vi have Kognak, men intet Vand for vi komme et langt Stykke ned. Altsaa afsted! Endnu et Blik ud over alle Bjergene, ind i Frankrig, og vi krybe ned af „Bordet“. Jeg søger og finder to Blomster (de indlagte, en *primula viscosa* og en Mosblomst) nogle Skridt borte og saa klavrer jeg efter Føreren, som jeg snart indhenter. . . Vi kom til Hytten henad Kl. 7. Det var altsaa næsten 11 Timer vi havde været undervejs og deraf havde vi ialt ikke siddet mere end omtrent $\frac{1}{2}$ Time. Jeg følte mig dog aldeles ikke træt eller udmattet, men bestandig tør i Munden. Vand og Kognak lædskede ikke mere. Derimod vederkvægede nogle Glas Øl (fra Luchon), som jeg drak i Hytten, fortræffeligt. . .

Som paa en saa anstrengende Tur som denne var det paa alle Jacobsens Rejser lige til de sidste Aar mærkeligt at se, hvorledes hans Behov for legemlig Føde aldeles traadte i Skygge, naar hans Trang til aandelig Næring tilfredsstilledes. Fra det foran omtalte Besøg i Versailles (1855) kom han sent paa Aftenen tilbage til Hotellet i Paris for at pakke sin Koffert, „jeg tog et Glas Øl og et Stykke Brød til Aftensmad, ligesom en Kop Kaffe havde været min Middagsmad og fik pakket ind til Kl. 11 for næste Dag i 12 Timer at

fare fra Paris til London“. Paa Rejsen 1865 skriver han fra Antwerpen, at hans Befindende er aldeles normalt, „uagtet jeg lever højst uregelmæssigt. Nogle Dage spiser jeg 8 à 9 Retter Mad ved Table d'hôte, andre Dage har jeg ikke faaet andet end Kaffe om Morgen, Brød og Ost om Middagen og et Glas Øl om Aftenen“. I Frankrig færdes han i disse Sommermaaneder ude hele Dagen, ofte midt i Solheden, „det er Vanen og Bevidstheden om, at det maa saa være, der gør, at man ikke trykkes deraf. Naar Sveddraaberne falde altfor strømmende fra Hatteskyggen, slaar man Vandet af den, som i Regnvejr, tørrer Ansigtet og — slentrer videre. Mærkeligt nok har min Vægt i den sidste Maaned, som dog har været den mest smeltende, ikke afdtaget mere end 2 Pund. Jeg vejer nu 138 Pd., hvilket er 18 Pd. mindre, end da jeg rejste. Formodenlig er der ikke synderlig mere Fedt i mig. Jeg antager, at jeg nu bestaar af Knogler, Sener og Muskler, som ikke kunne smelte. Saaledes vilde jeg ønske, at jeg altid kunde holde mig. Men de 3 Maaltider om Dagen! Hvorledes skal man vænne sig af med dem?“ (Brev til Laura J., 7. Aug.). Det er vist, at de som var Jacobsens Ledsagere paa Ture, ofte mærkede deres Sult vinde et glubsk Forspring for Kaptejnen; et lille Stykke Lakrits fra en Æske i Lommen var for ham i Stand til at døve enhver Følelse af Hunger.

Jacobsens Rejse gik videre til de for en Kunstsker saa lærerige Byer i Sydfrankrig og til Marseille, derpaa vendte han tilbage til Paris, hvor han allerede i Forsommeren havde set sig godt om. Han havde saaledes den 4. Juni været i Tuilerierne „og hørte Messen eller rettere: saa Kejserinden og Kejserprinsen, thi derfor var jeg jo kommen og Andet beskæftigede jeg mig ikke med i den halve Time. Jeg havde en fortræffelig Plads og stod kun i en Alens Afstand fra hende, da hun gik til og fra Messen, og fik begge Gange en mild og gratieus Hilsen af hende. Hun er langt fra saa smuk som tidligere, men Øjnene ere dog skønne og havde et yndigt Udtryk. Hendes Holdning og Bevægelser

have ikke synderligt Majestætisk, men desmere Gratie og Elegance. Prinsen er et vakkert Barn. Derefter tog jeg til Versailles, saa de prægtige Springvand, hørte fortræffelig Militærmusik af Garde-Zouaverne“. To Maaneder senere er han atter paa en Vandspringsdag ude i Versailles, „saa Horace Vernets Arbejder og det ypperlige Portræt af min Yndlingshelt Abd-el-Kader“. Allerede i et Brev fra Loire har han omtalt den berømte Araberhøvding, som af de franske Sejrherrer havde faaet anvist Slottet i Amboise til Opholdssted; Jacobsen betegner ham som „den skønneste Mand i vor Tid, der tillige fremtraadte som en stor Mand og som en af de nobleste Karakterer, maaske den nobleste, som vort Aarhundrede har at opvise. Jeg haaber at faa ham at se i Paris eller andetsteds i Frankrig, men jeg kender ham i alt Fald godt af Horace Vernets mesterlige Portræt“.

Ved Siden af alt, hvad der saaledes opfyldte Jacobsens kunstneriske Sans og historiske Interesse, har han stadig gjort Studier, der kom hans Foretagender i Valby til gode. Han var netop da i Færd med at udvide sin Have med et stort Højdeparti, hvor han fik Anvendelse for den Jord, som maatte fjernes ved Udgravninger til nye vidtstrakte Lagerkældre, og man kan mærke, hvor optaget han er paa Rejsen i Vest- og Syd-Frankrig af at iagttage de bølgende Bjerglinier og skønne Konturer. Men naturligvis søgte hans Tanker mest hen mod alt, hvad der vedrørte Brygningsindustrien. Han skriver til sin Søn fra Bordeaux: „Overalt hvor jeg endnu har været, selv her i Bordeaux, er Lagerøl den almindeligste Nydelse paa Caféeerne baade Formiddag og, især, Aften. Øllet er i Regelen fortræffeligt og beundringsværdigt klart. Det kommer fra Strasbourg og andre Steder i Elsass, som jeg absolut maa besøge paa min Rejse mod Nord“. Han giver (22. Juli) fra Marseille sin Søn en Skildring af denne Bys skønne Beliggenhed, det levende Røre i dens brede Gader, dens mægtige og prægtige offentlige Bygninger. „Men det allerbedste er dog det omtalte Bryggeri her; det er hele Rejsen gennem Frankrig værd. Ejeren

deraf er en meget dygtig og virksom Mand, der selv er paa-færde overalt, i Kontoret saavel som i Fabriken, og han er ligesaa forekommende, som han er indsigtfuld. Han var beskæftiget med Kontorforretninger, da jeg kom, og bad mig undskylde, at han ikke straks kunde ledsage mig, men jeg var meget tilfreds med hans Værkfører, en opvakt Fyr. Senere kom Ejeren, Mr. Velten, og afløste ham og viste den største Interesse for at meddele mig enhver Oplysning. Han indbød mig til Slutning til Middag og tilbød at ville introducere mig hos den danske Konsul, Fölsch, som var hans Ven, men jeg afslog begge Dele under et opdigtet Paaskud, fordi jeg skammer mig over ikke at kunne tale ordentlig Fransk og vilde gøre en daarlig Figur i et „Selskab“. Men bi! inden jeg kommer til Frankrig igen, *vil* jeg lære Fransk, saa at jeg ikke behøver at sky „Selskabet“. Men det var Bryggeriet, jeg vilde fortælle lidt om. Det er et Dampbryggeri, med direkte Anvendelse ved Mæskningen, d. v. s. Dampen ledes ind i Mæskningen. Dette System har han anvendt i 15 Aar (og jeg har ikke turdet prøve det) til fuldkommen Tilfredshed og har nu udvidet det efter samme System. Hans hele Mæskningsoperation er ogsaa original. Om den er den bedste Methode? Det maa prøves. Fra et rationelt Standpunkt er lidet eller intet at indvendø. Han koger Urten ved indirekte Damp, men bruger en Forsyningspumpe til at drive det fortættede Vand tilbage i Dampkedlen, en Idé, som meget har beskæftiget mig. Krafttabet er ubetydeligt og Systemet bedre end Boucherots [Brygger i Puteaux], hvem han personlig kender. Kogningen af Urten foregaar netop paa den Maade, jeg har tænkt paa at anvende. Han anvender komprimeret Luft til at omtappe Øllet fra et Fad i et andet og til at drive det op af Kælderne, naar det skal utappes til Salg; atter en af mine Tanker praktisk udført. Hans Gæringskar ere af Murværk, beklædte med Glasplader osv. osv. Det mærkeligste, men for mig mindst vigtige, er et storartet Ætherapparat, hvori fordampes Æther i lufttomt Rum, hvorved han tilvejebringer koldt Svalevand til at ned-

svale Urten og holde Temperaturen i Gæringskarrene lavt. Det er dyrere end dansk Is, men billigere end norsk. Endelig saa jeg en Methode til at accelerere Klaringen, som jeg vilde ønske, jeg havde kendt for $\frac{1}{2}$ Aar siden, saaledes som jeg nu kender den. Du ser, hvor meget der er nyt og interessant og meget at tænke over og prøve. Jeg længes nu ivrigt efter at komme til de andre Bryggerier, Bourgeois har optegnet for mig, og derefter til Paris at diskutere med Bourgeois derom, thi om Bryggeri kan jeg godt tale Fransk. Alt andet, der ligger paa min Vej, har nu kun liden Interesse, men jeg tager naturligvis det interessanteste med en passant. Din hengivne pære brasseur Jacobsen“.

Man føler, hvor overvældet Jacobsen er bleven af, hvad han har set og erfaret i Marseille, her var meget udført, som han havde havt i Tanker, andet, som han var begyndt at sætte i Værk, atter andet, som maatte overvejes. Han har ligesom en Følelse af, at han har tilladt sig en altfor lang Udflugt til Fantasiens og Romantikens Verden. I Rheims har han allerede Besvær med at komme i den rette historiske Stemning. „Jeg er nu langt borte fra Romantiken, — skriver han til sin Hustru — jeg lever i det Reelle, som nu engang er mit egentlige Element. Kan jeg svømme godt omkring deri som en rigtig Fisk, saa faar det blive godt om jeg ikke kan flyve i Luften som en Fugl. Hver har sit“. Opfyldt af Planer og med spændt Virkekraft kommer han tilbage til Paris og skriver herfra paa Napoleonsdagen den 15. August til Carl: „Jeg fik ikke Tid til at skrive igaar, thi jeg kørte hele Dagen Paris rundt, bogstavelig fra den ene Ende til den anden for at se paa Luft-Trykpumper, roterende Pumper, galvaniserede Mæskekar osv., og efter Middag havde Bourgeois og Esquiron foreslaaet mig at mødes med dem i Café du grand balcon, hvor vi diskuterede til Midnat. Idag skal jeg spise til Middag hos Bourgeois og derefter i Selskab med ham og Esquiron se Festen, som lover at blive glimrende. Jeg har et Par Gange havt mine Venner til Middag hos mig, d. v. s. i en Restauration og er næsten

hver Dag samlet med en af dem“. Saaledes er Jacobsen optaget af at drøfte alt det erfarede med Redaktøren af „Journal des Brasseurs“ og hans Medarbejder, den ansete Kemiker Esquiron; han har knyttet det Venskab med disse Mænd, som skulde faa megen Betydning saavel for ham som for hans Søn. Men af alt, hvad han havde set i Marseille og senere i Elsass, maatte især Kogningen ved Damp, i Stedet for ved den aabne, direkte Ild, fængsle ham. Han havde i et af sine første Breve fra Frankrig skrevet til Carl: „Jeg vil sige Dig, at jeg er ivrigt beskæftiget med Planer til Forandringer i Bryggeriet paa Carlsberg, der i det væsentlige gaa ud paa (til Dels benyttende hvad jeg har set) at indrette det til Kogning ved Damp, ikke alene i Mæskekedlen og maaske Urtkedlen, men ogsaa i Mæskekarret, som derfor maa konstrueres af stærke Jernplader, dobbelt i Bunden og et Stykke op paa Siden, for bedre at kunne koge den tykke Mæskning i selve Karret og holde den tynde Del, hvori Diastasen er opløst, udenfor i en lavere Temperatur, som ikke ødelægger Diastasen, før Sukker- og Dekstrindannelsen har naaet det indbyrdes Forhold, som man til den bestemte Ølsort finder hensigtsmæssigt“.

Efter denne Rejse begynder da Jacobsen det vovelige Skridt at koge ved Damp i Bryghuset. Han havde set Systemet anvendt og ogsaa hørt Indvendingerne imod det, han var imidlertid overbevist om dets principielle Rigtighed og økonomiske Fordele; det kunde umuligt være Tilfældet, som det paastodes, at Dampkogningen kunde have en uheldig Indflydelse paa Øllets Smag eller Holdbarhed. Jacobsen vilde langsomt prøve sig frem; han tog til nærmeste Mønster, hvad han havde set i Lutterbach i Elsass og lod kun den ene af de lukkede cylindriske Kedler forandre til Kogning ved Damp. Men allerede det næste Aar blev ogsaa den anden Kedel forandret, stadig gik Jacobsen videre i Forbedring af Kedlernes Type og Konstruktion, han blev den ihærdige Forkæmper for Systemet og omsider, skønt der gik Tid, den sejrende.

Ogsaa paa et andet Omraade lod denne Rejses Erfaringer Jacobsen prøve sine Kræfter. Han havde rundt om i Frankrig truffet paa „Sifons“ med kulsyreholdigt Vand. Ved Sommerens Slutning var Jacobsen kommen hjem, men allerede den 25. Oktober kunde han sende Japetus Steenstrup og andre Venner nogle Sifons med Kulsyrevand; han havde tilberedt fire forskellige Sorter og vilde gerne høre Vennernes Mening, inden han sendte sit Produkt ud i Verden. Tilvirkningen paa Carlsberg af Sodavand, især paa Sifons, kom i Stand, men Jacobsen overlod senere Fabrikationen deraf til andre.

En Frugt af Rejsen var det endvidere, at Jacobsen tog Bestemmelse om, hvordan hans Virksomhed skulde fortsættes, hvis han tidlig blev kaldt bort, og hvordan Sønnen skulde udruste sig til at overtage Arven efter ham. Anledningen hertil var en Udtalelse af Jacobsen i et Brev fra Brüssel til Sønnen den 10. Mai om Aftenen:

Ligesom jeg kom ud fra Posthuset, begyndte et Tordenvejr at trække op og store Regndraaber at falde, saa jeg maatte ty ind i den nærliggende prægtige Passage for at læse mine Breve. Da dette var gjort, havde Regnen ophørt, saa at jeg kunde slippe hjem, men straks efter kom Uvejret nærmere og drog med stærk Torden og Lynild lige over Byen. Jeg stod i nogen Tid ved mit aabne Vindue og betragtede dette prægtige Skuespil, der altid fængsler mig; da opstod der hos mig en Tanke, som ogsaa ellers af og til har beskæftiget mig, men ikke saa levende som her i Aften i mit ensomme Kammer, den Tanke: „Hvad, om en Lynstraale nu ramte mig, eller en brat Død paa anden Maade blev mig tilskikket, hvorledes skulde det da gaa mine Kære i Hjemmet?“ Jeg burde vistnok tidligere have tænkt alvorligt over et saadant Tilfælde og truffet skriftlige Dispositioner derfor, men det har jeg ikke gjort, fordi — jeg ikke har syntes, at det endnu var Tid dertil, — man er altid saa tillidsfuld i det Kapitel, indtil man bliver dødssyg — men saa kunde det let blive for silde. Jeg vil derfor nu gøre Alvor deraf, dog ikke i Aften, thi hverken er der Tid dertil eiheller lader sligt sig behandle paa staaende Fod, uden Overvejelse. Jeg vil altsaa i et senere Brev komme tilbage paa denne Genstand.

Nogle Uger derefter skriver saa Jacobsen fra Paris, efter at han har bedt sin Søn om ogsaa at tænke over Sagen:

Det gør mig ondt at se, at jeg, uden Nødvendighed, har gjort Dig urolig, thi dertil er der aldeles ingen Grund, ialfald ikke mere end til enhver anden Tid, thi ingen véd jo hvilket Øjeblik vor Herre vil kalde En til sig. Denne sidste Betragtning er naturligvis ofte opstaaet hos mig og jeg har da ofte foresat mig, at jeg enten mundtlig eller skriftlig vilde tale med Dig om den Fremgangsmaade, Du burde følge, naar jeg blev bortkaldt, men Forsættet er ikke kommet til Udførelse, ikke fordi jeg „ugerne“ dvæler ved sligt — men fordi slige Genstande ikke høre til Hverdagstale, men kræve en speciel Anledning for at blive behandlet alvorligt, udførligt og med Eftertanke. En saadan Anledning var ganske vist: en Bortfjernelse fra Hjemmet paa længere Tid, som nærværende, og da paa hin Aften i Brüssel det ene Lyn efter det andet knittede over mit Hoved og blændede mine Øjne, kom jeg, — skønt jeg, som Du véd, ikke har den mindste Frygt for Lynild — uvilkaarlig til at tænke paa den Mulighed, at en af disse Straaler traf mig, og jeg kunde da ikke andet end undre mig over, at jeg ikke før min Afrejse havde talt med Dig om et saadant Tilfældes Konsekvenser . . . Jeg vil nu genoptage Traaden.

Mit Hovedformaal med den Uddannelse, jeg har søgt at forskaffe Dig, har været 1.) at lægge en solid Grundvold for Din alsidige, aandelige Udvikling som Menneske; 2) at forskaffe Dig en Dannelse, der kunde sikre Dig en anset Stilling i Samfundet og sætte Dig i Stand til at høste Udbytte for Din indre Udvikling af selskabeligt Samliv med dannede og aandrige Mennesker; og 3) at sætte Dig i Stand til som Brygger at udfolde en Virksomhed, der kan blive tilfredsstillende for Dig som Mand og Borger og give Dit Liv et fyldigt Indhold og som kan blive til Gavn og Ære for Dit Fædreland. — Hvad jeg her har sagt, har Du vist ofte hørt af min Mund, men jeg vil dog her gentage det i sammentrængt Form. Jeg tror ikke, at der er nogen Uoverensstemmelse imellem Din egen Opfattelse af Dit Formaal og den jeg her har fremsat. Men jeg lægger maaske større Vægt paa den fulde Opnaaelse deraf, end Du, fordi jeg i mit Liv ofte, ja, stadigt, har savnet Realisationen af dette Ønske for mig selv. Naar Du derfor siger, at hvis jeg faldt bort, vilde Du straks kaste Dig ud i det Praktiske og overlade Fortsættelsen af den theoretiske Dannelse til en senere Tid, da maa jeg svare: Det skal Du ikke gøre, dersom det ikke er absolut nødvendigt, hvad jeg

ikke tror det er. Jeg antager nemlig at Kogsbølle, baade for sin egen Skyld og af Hengivenhed for mig og min Familie gerne vilde vedblive i sin nuværende Stilling eller rettere i en betydligere Stilling: som Bestyrer af Carlsberg i nogle Aar, indtil Du var færdig med Dine Studier og derefter havde sat Dig ind i selve Bryggeriet, ja, om muligt endnu yderligere uddannet Dig ved nogen Tids Ophold — et Efteraar, Vinter og Foraar — i Sydtyskland (Wien, München, Stuttgart og et Sted ved Rhinen)... Kogsbølle er nu saa dygtig i dette Fag, at Du skal bruge lang Tid for at opnaa hans praktiske Færdighed og sjeldne Omsigt og ualmindelige Evne til at styre Folkene osv. . .

„Men maa jeg nu høre Motiverne til dette Raad“, hører jeg Dig sige. Du skal strax faa dem. Du maa ikke opfatte den Op-gave, Du vil faa at løse, som analog med min, eller som lige-saa let, thi jeg har været meget begunstiget af Lykken, om jeg end, jeg siger det med berettiget Selvfølelse, har arbejdet med Anstrængelse og Udholdenhed for at gøre mig værdig dertil. Jeg tilegnede mig andres (Bairernes) Erfaring og bragte dem netop i det rette Øjeblik til Anvendelse hjemme, og jeg havde heldigvis faaet saamange Kundskaber og saamegen Indsigt, at jeg nogenlunde kunde forstaa hvad det kom an paa, ialfald bedre end de fleste Bryggere i Tyskland og bedre end alle i Danmark. Men Verden bliver ikke staaende stille, Kundskaberne udbrede sig, og Indsigten tiltager overalt. Mange af Bairernes overleverede Fundamentalslutninger omtvistet; det er vist, at de ikke ere ubetinget rigtige; Metamorphoserne ved Maltningen, Mæskningen, Gæringen ere bevisligt ikke saa simple, som man forhen antog; der optræde forskellige Stoffer og Stofferandringer, som man tidligere ikke har drømt om, men som man maa kende, naar man skal forklare sig de Fænomener, man ser, og naar man med klar Bevidsthed skal styre Operationernes Gang og ikke som de raa Empirikere famle sig frem i Blinde, indtil man slumper til at træffe det rette. Denne, Nutidens og den nærmeste Fremtids Opgave for Bryggerne, ligger over mine Evner, thi jeg var ikke saa heldig at faa mit Ønske opfyldt, at gennemgaa et fuldstændigt Kursus paa den polytekniske Anstalt og blive en grundig Kemiker og Fysiker. Derfor er jeg nu stærkt paa Veje til at blive overfløjet som rationel Brygger, ja, er det maaske allerede — ganske vist ikke i Danmark, men i Europa. Den, der besidder de grundigste Kundskaber i Kemi og Hjælpevidenskaber i Forbindelse med den fornødne praktiske Færdighed og Indsigt, han vil være Europas første Brygger i den kommende Generation. Dette maa være Dit Maal, ellers synker Du snart

C A R L J A C O B S E N

EFTER FOTOGRAFI FRA TREDSERNE

ned i de med Rette ringeagtede Empirikeres Klasse, som jeg om ikke lang Tid vil tilhøre, hvis Du ikke forinden kan tage mig under Armene og holde mig oven Vande. Jeg kan da undskylde mig med, at det ikke var min Skyld, at jeg ikke kom videre (skønt det mindre var klar Forudseenhed end dunkel Anelse og levende Ærgerrighed, der fødte mit brændende Ønske efter Kundskab), og jeg kan til Nød trøste mig med, at jeg dog har udrettet Noget . . . (2. Juni).

Jacobsen lægger derfor sin Søn indtrængende paa Hjerte ikke at afbryde sine Studier, i hvert Fald ikke af Kemi, specielt den organiske Kemi og organisk Analyse, og af Fysik, men at drive dem med fordoblet Iver.

VI.

CARL JACOBSENS LÆRE- OG VANDREAAR I UDLANDET

CARL J. havde i et Par Aar studeret ved den polytek-niske Lærestanstalt, da det ret pludselig blev bestemt, at han skulde rejse udenlands. Anledningen hertil var, at Carl havde faaet en ung Pige kær, der kom i Forældrenes Hus og som besvarede hans Følelser. Det var Faderen afgjort imod, at en Mand i Sønnens Alder bortgav sin Haand, han ansaa Carl for altfor uselvstændig og for lidt udviklet til at kunne bedømme sig selv rigtigt, han nærede Frygt for, at tilfældige Forhold havde indvirket, og maatte forlange en Prøvetid. Herpaa gik Carl ogsaa ind. Der vil ikke være Grund til at dvæle ved denne Anledning til Rejsen, men det skal dog tilføjes, at Faderen i dette Punkt havde dømt rigtigt; ogsaa den unge Pige fandt Lykken paa anden Maade.

Ved Afskeden blev der ikke talt om, hvor længe Rejsen skulde vare, men det var givet, at den ikke vilde blive kort. Carls Ophold i det Fjerne maatte være ikke mindst haardt for Jacobsen, der altid havde havt Sønnen som en opmærksomt lyttende Tilhører og Discipel overfor hans Trang til at udtale sig og være Vejleder. Jacobsen fulgte sin Søn paa Rejsen indtil Korsør og tog først her endelig Afsked med ham. I det første Brev til Carl „paa hans ensomme Vandring fjernt fra Hjemmet“ skriver han:

... Hvorledes vi have det i dette Hjem, er sikkert Dit første Spørgsmaal. Jeg kan sige: Gudskelov over Forventning ... Jeg har havt noget vanskeligt ved at holde mine Tanker samlede, de svæve bestandigt ned til Korsør, hvor jeg blev gaaende ved Bolværket indtil Dampskibet, som førte Dig bort, forlod Havnen og forsvandt i Mørket. Styrmanden, med hvem jeg talte, forsikrede mig, at I vilde have god Medbør og Søn være rolig undtagen maaske en Timestid mellem Kl. 2—3, og I vilde være i Lübeck Kl. 9 næste Dag. Et Par Rejsende, som næste Morgen kom til Korsør fra Lübeck, sagde ogsaa, at de havde sovet roligt hele Natten, saa at jeg haaber Du har havt en god Overfart. Jeg har heldigvis fuldt op at bestille med Forberedelser til Bygningsarbejderne og i Rigsraadet og Forsvarskommissionen, men naar jeg sidder hjemme ved Skrivebordet eller Tegnebrædtet har jeg endnu ofte en knugende Følelse af Tomhed, som ofte tvinger Taarer i Øjet. Værst er det, naar jeg jævnligt ser ind i Dit tomme Værelse, men jeg kan dog ikke lade være at besøge det. (21. April 1866).

Rejsen gik til Paris. En bestemt Plan var endnu ikke lagt, der var heller ikke i Bryggeri-Faget noget særligt Kursus, Carl J. kunde gaa ind til. Han skulde udvide sine Kundskaber ved at høre Forelæsninger og ved at studere paa Biblioteker, han skulde tillige søge en almindelig Uddannelse, saaledes i det franske Sprog. Det ventedes, at han kunde faa Adgang til de ansete Bryggerier i Puteaux (faa Kilometer fra Paris paa Vejen til Versailles), det viste sig imidlertid, at der ikke blev brygget om Sommeren, men Bourgeois og Esquiron maatte kunne lægge Planer for ham. Det mærkes

i det første Halvaar, hvorledes Carl, der altid havde havt Faderen som Instruktør, stod ret raadvild og savnede Op-gaver. Da kommer der et Omslag; man vil ved det da skrevne Brev faa Indtryk af, hvordan ny Vej aabner sig for ham, vi ser ham ogsaa som den poesifyldte Mand, som vi saa godt kender fra hans senere Liv.

Carl har nydt Samlivet med de Danske i Paris, men enkelte er ved at drage hjem; han modtager fra Bourgeois Anbefalingsbreve til forskellige Mænd i Strasbourg. „Nu begynder det at blive Alvor . . . Jeg sidder og ser paa disse Anbefalingsbreve — saadan nogle har jeg aldrig før havt at gøre med, og den Tid er ikke meget fjern, da det aldrig faldt mig ind, at jeg kunde faa Brug for et Anbefalingsbrev. *Saa-dan er der maaske mange andre Ting* . . . Der er en gammel, jeg tror svensk Sang om en Konge, der drog ud paa sin Snekke og spredte sine Skatte paa Strandbredden, og Omkvædet af Visen gentoges af Vinden, Bølgerne, Skibet, ham selv: till sjös, till sjös! Nu har jeg ogsaa spredt mine Skatte . . . nu styrer jeg for fulde Sejl mod det rette Hjem for min Tanke og mit Arbejde — det har varet længe, men nu er det Tid:

Flink, raske Styrmand! Bølgen slaar paa Dækket
og Vinden klapper i det brustne Tovværk,
nu gælder det med vældig Haand at styre
det stærke Ror i Nattens Skum . . .

Og ligesom Vikingen i gamle Dage har jeg mit Mærke i Stavnen — det er Husguden, der er ombord, og det er Dig, Fader, der har givet mig den — det er længe siden — den har før hjulpet mig. Der staar skrevet paa Skjoldet: „Hjælp Dig selv — saa hjælper Vorherre Dig“.

Det svenske Digt, som Carl J. sigter til, er E. G. Geijers „Vikingen“ om Kongen, der trættes ved at sidde under sodet Aas, og da Bølgerne om Vaaren atter sang: till sjös, til sjös, strøede sit Guld over Stæder og Land:

och fattig som förr, med ett skepp och ett svärd,
emot okända mål drog i vikingafärd
uppå hafvet.

Det andet Citat er fra Oehlenschlägers „Palnatoke“. Endnu i et fyrretyve Aar senere skrevet Brev har Carl J. ved sin trykke Hukommelse de samme Linier fra Slutningen af Tragediens første Akt paa rede Haand. Vi, som har set Ny Carlsberg opstaa ved Gamle Carlsbergs Side, kunde vel fristes til at anføre de følgende Linier:

og planter Sjællands Heltekræfter om . .
og Jomsborg vorde skal det andet Lejre.

Jeg skal give et Omrids af hans Rejses Gang i de fire Aar, den varede. I Strasbourg fik Carl J. Adgang til nogle Bryggerier, saaledes til Ehrhards „Au pêcheur“, især blev det nyttigt for ham, at han stiftede Bekendtskab med Bryggerne Ehrhards og Hatts Sønner, hvad der blev til trofast Venskab og Studiefællesskab med dem for hele Livet. Efter at have besøgt E. Veltens Bryggeri i Marseille gik Carl til München og Wien; for at kunne arbejde i Bryggeriet i Döbling, tæt uden for Wien, lejede han et lille Værelse her og spiste paa Gæstgivergaarden, senere havde han Adgang til Drehers Bryggeri i Schwechat (ogsaa ved Wien). Efter at have gjort Besøg i Bryggerier i Pest og i østerrigske Byer vendte han tilbage til München. Her stødte Vennerne fra Strasbourg til ham, og de gjorde Studier sammen ved Besøg i bøhmiske, schlesiske, preussiske og endnu andre Landes Bryggerier. Efter et kort Ophold i Paris gik Rejsen til England, idet det var hans Faders Bestemmelse, at han skulde lære at brygge engelske og skotske Ølsorter for om mulig at skabe en Industri af saadanne herhjemme. Han blev Lærling i et Bryggeri i Edinburgh, derpaa i England i Burton, saaledes som det nærmere skal blive omtalt.

Der gik i disse Aar mindst hver Ugedag Breve fra Carlsberg til Sønnen og lige saa hyppigt Breve tilbage. De Breve, som Faderen og Sønnen udveksler, afspejler fuldkommen

den Gerning, som de hver paa sin Side varetager, de meddeler de Erfaringer og de Forsøg paa Bryggekunstens mangeartede Omraade, som optager deres Interesse. Faderen lægger en Videlyst for Dagen, som var det ham, der studerede Bryggerierne ude i Europa for at indsamle nyttig Kundskab. Og utvivlsomt har denne fraværende, erfarne Mand været en lige saa vigtig Lærer for Lærlingen i det Fjerne som de kyndige Bryggere, hvorimellem han færdedes. Jacobsen meddeler sin Søn talrige Iagttagelser hjemmefra eller Resultater, der er erhvervede udenlands, idelig skærper han ved Spørgsmaal Sønnens Trang til at iagttage, uophørlig beder han om Oplysninger, de, som han modtager, giver ham Anledning til nye Spørgsmaal og til at ægge Sønnen til at gaa endnu dybere til Bunds i Forstaaelsen. Han ønsker sig Prøver af den Byg eller Malt, der bliver anvendt, eller af de forskellige Ølsorter, og de bliver ham sendte.

Men Jacob J. har i den første Tid ogsaa mange Formaning og Raad at give Sønnen om at udvide sit aandelige Indhold, om at give sit Gemyt et større Rumfang, ligesom han i høj Grad stræber at rette paa hans ydre Optræden. Karakteristisk er det, hvorledes Jacobsen under alle disse Paamindelser idelig tildeler sig selv og det Hjem, hvori Carl er opvokset, en Del af Skylden for, at der er Mangler tilstede.

Det er ingenlunde Mangel paa Naturanlæg, men meget mere Mangler i de Forhold, hvorunder Du har levet og er udviklet, naar Du savner en Del af den Hensynsfuldhed, Mildhed, Artighed, Delikatesse, for ikke at tale om Elegance, i Omgang med Andre som det sociale Liv fordrer og ikke kan undvære. Ligesaa lidt er det alene Mangel i Dine Anlæg, men idetmindste for en stor Del Mangel i den Vejledning og det Eksempel, jeg har kunnet give Dig, naar Du savner Humor, let og uskyldig Spøg i en fin Form; Lethed i at ordne og manøvrere med Dine Tanker; Hurtighed i at gribe et Indfald og Bevægelighed i Fantasien til at forsyne Dig dermed osv. osv. Tror Du ikke, at Du vilde, og ogsaa kunde have tilegnet Dig ialfald mere af alt dette, dersom Du havde været opdraget fra Barndommen i et Hus, hvor disse Egenskaber hørte hjemme? . . . (24. Sept. 1866).

I et senere Brev dadler han Carl for at være blottet for aandelig Selvvirksomhed, tilbageholden og ligegyldig overfor de Mennesker, som ikke kunde tale om de Ting, han havde lært at tale om, han formaner ham til at komme andre i Møde med Aabenhed, Hjertelighed og Tjenstvillighed. „Dette er ganske vist endnu saare langt fra at svare til Kristendommens Fordring, at Du skal elske Din Næste, ikke for Din egen Skyld, men fordi han er Din Broder, men den Højstes Visdom har jo ordnet Forholdene i Verden saaledes, at selv Menneskenes Svaghed fører til det Godes Erkendelse og Udøvelse.“ „Maaske er jeg selv Skyld i, at Du har forholdt Dig saa passiv modtagende, idet jeg stadigt har været den meddelende, og maaske har overlæstet Dig med Raad og Betragtninger; maaske har jeg endog ligefrem skadet Dig ved bestandigt at tænke for Dig“. (27. Dec. 1866).

Overfor Udtalelser af dette Indhold ligger det en yngre Generation, og de med Carl Jacobsen samtidige, paa Hjerte ogsaa at aflægge et Vidnesbyrd. Den vil give Faderen Ret i, at han i alt for høj Grad har villet være Sønnens Vejleder, og at han, uden at blive det vár, har villet for stærkt paatrykke ham Præget af hans egen Individualitet. Men den vil ogsaa vidne, at den unge Student fra Carlsberg havde mange Venner og blandt dem fortrolige Venner, som han havde valgt uden Hensyn til Stand og Kaar, blot efter Overensstemmelse i Gemyt og Interesser. Da Carl J. engang i den senere Del af sit Liv gav en ung Mand Raad ved hans Ophold i Udlandet, udtalte han, at den lykkelige Gave, som denne besad, til umiddelbart at behage Folk, ogsaa kunde indeholde en Fare, „jeg har — jeg kan næsten sige heldigvis — aldrig havt den Gave“. Dette er næppe rigtigt paa anden Maade end, at Carl J. maaske ikke umiddelbart behagede alle og enhver. Men alle de samtidige kan bevidne, at denne friske, unge Mand var ligefrem og aaben, ren i Tale og Gerning, Student med Liv og Sjæl og med brændende Stræben op mod Idealerne. Han kunde have Vanskelighed ved at finde den rette Form eller ved at benytte det

vel afvejede Udtryk, hvad der laa i, at han ikke besad Faderens hurtigt omskuende Tænkning. I et spøgende Brev til sin da 89aarige Moder skriver Carl J.: „Din Fatteevne har altid været udmærket, undertiden lidt langsom, jeg har arvet det sidste efter Dig, jeg fatter ogsaa meget langsomt*. Der er en vis Sandhed deri, og den vil kunne give Forklaringen af mangen Udtalelse af Carl J., der kom altfor hurtigt fra hans Læber, inden han ret havde set dens Rækkevidde eller dens Følger ud mod alle Verdenshjørner.

Naar Jacobsen ønskede at rette paa sin Søns Form og ydre Optræden, finder dette sin Forklaring i, at det laa ham paa Hjerte at skaffe Sønnen Adgang til saa mange af Udlandets mest ansete Bryggerier som muligt. Man maa ogsaa erindre, at Jacobsen selv besad en udpræget nobel Holdning, Kapteinen var ikke alene den fødte Gentleman, men besad en vis Grandezza.

Kære Carl! Det gør mig ondt af det Brev, vi modtog idag, at se, at Du har havt Ubehageligheder i Lichtensteins Bryggeri [i Wien] og er bleven fordreven derfra, men jeg kan dog ikke billige den Tone, hvori Du omtaler denne Hændelse, og navnlig beklager jeg, at Du ikke har vendt Blikket mod Dig selv og undersøgt, om Du ikke selv har været noget ubetænksom. Jeg maa i den Henseende minde Dig om de Raad, jeg gav dig ifjor, da Du skulde introducere Dig i Stasbourg, ved hvilken Lejlighed jeg gjorde opmærksom paa den Skinsyge, der i Almindelighed — overalt — hersker mellem Industridrivende der ere Konkurrenter, navnlig naar de bo i samme By. Særligt gjorde jeg opmærksom paa, at Du let vilde blive betragtet med Mistillid, naar Du besøgte flere Bryggerier paa samme Sted og jeg paalagde Dig i saa Fald at iagttage den største Diskretion og ikke at tale paa det ene Sted om hvad Du saa paa det andet. Her hjemme hos mig har Du ikke set en saadan Hemmelighedsfuldhed, men — foruden at en saadan ikke ligger i min Karakter og Tænkemaade — har jeg ikke behovet den, fordi jeg vidste, at jeg var mine Konkurrenter overlegen i Indsigt og Dygtighed, og fordi jeg til en vis Grad endog ønskede at have en Konkurrence, da det slet ikke var mig behageligt at være faktisk monopoliseret. Anderledes forholder det sig derimod i en By, hvor flere staa paa lige Trin og hvor Bevarelsen

og Udvidelsen af Afsætningen beror paa smaa Nuancer i Øllets Behandling, der give det ene Bryggeri Fortrinet for det andet. Dér gælder det for hver enkelt om at drage Fordel af *sin* Flid og Tænksomhed, og man kan egentlig ikke fortænke nogen i, at han ikke vil bortkaste Frugten deraf til Konkurrenter, *som ikke ville gøre Gengæld*. Jeg vil saaledes ingenlunde give f. Eks. en Udsending fra Grosserer Owen paa Aldersro Adgang til at gaa i mit Bryggeri, fordi han ikke fortjener en saadan aaben Imødekommen. Men hvad Garanti har en Brygger i Wien for, at en Fremmed, som gaar i hans Bryggeri, ikke gaar i en anden Bryggers Ærinde? Det kan derfor nok være, at Du burde have givet Dig noget mere Tid med at foretage Undersøgelser med Thermometer og Saccharometer osv., indtil Du var bleven mere bekendt med Braumeister og Gährführer og havde havt Lejlighed til at indgyde dem Tillid. I hvert Fald viser det Passerede, at det var uforsigtigt at foretage slige Undersøgelser paa en Tid, da vedkommende ikke vare tilstede, hvorved Du i deres Øjne har paadraget Dig Skin af at ville gøre det i Smug. Havde Du havt noget mere Menneskekundskab, vilde Du vistnok ogsaa kunne have forudset dette. (31. Okt. 1867).

De Raad, som Jacobsen ved denne Lejlighed som ogsaa senere gav, vidner om, hvor megen Forsigtighed og diplomatisk Klogskab han selv anvendte ved sine hyppige Besøg i Udlandets Bryggerier, og han ønskede, at Sønnen skulde vise en lignende. Han skulde, hvor han var Praktikant, i al Stilhed gøre sine Iagttagelser og optegne dem hjemme, han skulde tale snart med den ene, snart med den anden og helst med dem, som han mærkede havde Lyst til at meddele noget, men ikke spørge om for meget paa én Gang, ikke rose for meget den af andre anvendte Metode og altid tale med stort Forbehold om, hvad han havde set i samme By. Som bekendt havde Jacobsen selv draget overordentlig megen Nytte af, hvad han havde iagttaget i fremmede Bryggerier, og han havde været fuldt berettiget dertil, da han altid meddelte sine egne Erfaringer. Det er ogsaa bekendt, at da han oprettede sin store Institution Carlsberg-Laboratoriet, bestemte han, at intet af dets Resultater maatte hemmeligholdes, men skulde offentliggøres i danske eller udenlandske Tidsskrifter eller paa anden Maade.

Carl J. havde endnu, efter at han var bleven Student, Vanskelighed med sin Tale. „Det gør mig ondt — skriver Jacob C. J. (Mai 1865) — af Dine Yttringer at se, at Din Stammen vedblivende tynger paa Dig, hvilket i saa mange Henseender virker hemmende og skadeligt paa Din Udvikling. Der er næppe Noget, der saa hyppigt beskæftiger min Tanke, som denne ulykkelige Stammen, og dog kan jeg jo intet udrette derimod. . . Grunden til Din Stammen, tror jeg, ligger i en vis Uro i Dit Væsen, som, selv naar Du ikke stammer, ofte har Karakteren af en aandeløs Hast“. „Det bedrøvede mig meget af Dit sidste Brev [Nov. 1866] at se, hvor store Hindringer Din Stammen lægger Dig ivejen, og hvor meget Du i den Henseende har at kæmpe med. . . Naar denne uheldige Naturfejl generer Dig, tænk da paa, at den ikke er nogen Skam, lige saa lidt som at være halt o. desl.; og lad den derfor ikke bringe Dig ud af Fatning, men søg at bevare denne ved selv at tage Sagen humoristisk“.

De følgende Aar bragte virkelig en betydelig Bedring, men det vil erindres, at Carl J. endnu i de ældre Aar kunde have Vanskelighed ved at faa Ordet frem, naar han begyndte, og at hans Mæle kunde være snublende. Paa den anden Side havde hans Tunges Ulydighed lært ham at udtale hvert Bogstav i Ordet, ogsaa hver Konsonant (*skjænt!*), og at give Vokalerne Klang. Om end hans Taleform var ejendommelig, havde han ikke de Danskes almindelige Uvane at slubre over og sløjfe saa mange Lyd som muligt.

VII.

BRYGGERIETS BRAND. DEN SENERE DEL AF CARL JACOBSENS REJSE OG DEN VUNDNE UDDANNELSE

I fire Aar opholdt Carl J. sig i Udlandet. Sine Forældre gensaa han først efter tre Aars Fraværelse, da de i Sommeren 1869 gjorde en Rejse til England. Allerede et Aar efter Carls Bortrejse var der dog hændt Carlsberg en Begivenhed af den alvorligste Art, som nok kunde drage Carl mod Hjemmet. Bryggeriet brændte den 6. April 1867.

Kære Carl! Uagtet min Tid er knap, maa jeg dog være den første, der gør Dig en Meddelelse, der vistnok i det første Øjeblik i høj Grad vil allarmere Dig, men som jeg beder Dig at modtage med samme Sindsro, som jeg har bevaret. Imorges tidlig Kl. 5 er der udbrudt Ild i Bryggeribygningen paa Carlsberg — vistnok paa Loftet over Dampmaskinen, hvorfra den med rivende Hurtighed udbredte sig over den hele Bygning, indbefattet Svalehuset, Malthuset og det nye Kornmagazin, hvori nu omtrent alt Træværk er opbrændt, saa at det nu kun brænder i de nedstyrtede Masser af Malt. Lagerbygningerne ere aldeles uskadte, saa at Afsætningen af Lagerøl, hvoraf alle Kældere ere fulde — jeg sluttede først Brygningen i Forgaars — uforstyrret kan gaa sin Gang. Staldbygning og Vaaningshus har naturligvis ikke været udsatte for Fare. Gæringskældrene ere ogsaa konserverede under deres Hvælvinger, men c. 800 Tdr. Øl, som endnu staa i Gæring, ere vistnok fordærvede af Røgen. Jeg lider ved denne Brand et betydeligt Tab, da det nye Kornmagazin og alle de nye Jern-Vandbeholdere, Støbekar osv. ikke vare assurerede. Ogsaa var min Maltbeholdning betydeligt større end assureret; men dette Tab, stort som det er, kan jeg bære. Jeg er derfor fuldkommen rolig og ved godt Mod. Min Aandsnærverelse har intet Øjeblik forladt mig. Jeg vil ikke, at Du skal forandre det mindste i Din Rejseplan, men beder Dig fortsætte Din Virksomhed, som om intet var sket. Din Moder har det overmaade godt, efterat hun er blevet beroliget for mig, der i de første Timer af Branden var udsat for nogen Fare, men i Virkeligheden ikke synderligt. Mine Kræfter have ogsaa

fuldkommen været i Højde med mine Anstrængelser, saa at jeg befinder mig fuldkommen vel. En anstrængt Virksomhed virker altid animerende paa mig og forøger min Spændkraft. Jeg har, næsten som Polycrates, været bange for mit materielle Held, nu har Nemesis indfundet sig pludselig og uventet, men jeg er godt forberedt derpaa og føler mig næsten vel tilmode ved at skulle begynde til Dels forfra.

To Dage efter fortæller Jacobsen nærmere om Brandens Enkeltheder, men ogsaa om at han allerede har givet Tømmermester Kayser Ordre om Genopførelse af Kornmagasinet samt at han hos Dupont og Dreyfus har bestilt en Del Jernbjælker til Malthuset og desuden bebudet en større Bestilling paa i det mindste 6000 Meter Jernbjælker. Thi nu skal alle Bjælkelag i Malthus, Bryggeribygning og Svalehus konstrueres af I Jern med murede Buer imellem og „de enkelte Afdelinger skal afsondres ved Brandgavle med Jerndøre saa at det Hele ogsaa kan blive et Mønster paa en brandfri Bygning“. Hovedsagen var dog, at alt kunde staa færdig, naar Efteraarsbygningen skulde begynde, og dette lykkedes fuldkomment. Men Jacobsen havde haft et Tab paa 200,000 Kr., og han maatte optage et større Laan.

Det uhyre Arbejde, som Genopbygningen krævede, havde for en Tid standset Jacobsen i at behandle de videnskabelige og tekniske Opgaver, som paa den Tid mest havde beskæftiget hans Tanker.

Mit Byggearbejde vil vistnok atter i Vinter forhindre mig i at tage fat paa de mikroskopiske Undersøgelser af Gæringen, som jeg har saa stor Lyst til og som have faaet forøget Interesse ved de forskellige Teorier og Hypoteser om Gærsvampenes Natur, som i de senere Aar stærkt beskæftige Naturforskerne. Det er en Skam for Europas Bryggere, dersom de ikke levere væsentlige Bidrag til disse Spørgsmaals Løsning.

Saaledes skriver han den 30. Sept. 1867, og en Uge senere:

Det er ganske vist ensidigt af Velten [i Marseille] at betragte en enkelt Operation i Ølfabrikationen som den væsentlige, thi samtlige Operationer ere væsentlige og danne et Hele, hvori

de enkelte Dele betinge hverandre; men spørges der hvilken Operation der trænger mest til Studium og Opklaring, da er det Gæringen. Hvad der foregaar ved Maltningen véd man temmelig nøje (Mulder) og hvorledes man skal bære sig ad for at naa et bestemt Resultat, véd man ogsaa. Yderpunkterne findes i Bayern og England. Ligeledes véd man temmelig nøje Besked om Mæskningsoperationen og Kogningen (dog med?). Men Gæringen, hvor uvidende er man ikke om dens Produkter (f. Eks. Aldehyd og Glycerin) og om deres Indflydelse paa Øllets Smag og Holdbarhed samt om Grunden til og Betingelserne for de forskellige Resultater? Det er kun ved en omhyggelig Opmærksomhed og en nøjagtig Undersøgelse af Bryggere med grundig kemisk Dannelse, at der kan bringes Lys i dette Mørke. Jeg kunde fristes til at ønske, at jeg nu var 20 Aar yngre for at gøre disse Undersøgelser til mit Livs Opgave. Nu er det „trop tard“.

Hvorledes disse Tanker opfylder Jacobsen, ses af et Brev fra Begyndelsen af det følgende Aar. „Jeg har i Sinde til næste Vinter at engagere en af vore dygtigste yngre Kemikere til at foretage Analyser for mig i det nye Laboratorium, hvilket vil være den eneste rigtige Vej til at løse den Opgave, der herefter skal udgøre min Hovedbeskæftigelse, at tilvejebringe Grundlaget for en videnskabelig Besvarelse af de mange dunkle Kvæstioner i Bryggeriet, og navnlig i den i saa mange Henseender mysteriøse Gæring“ (29. Jan. 1868). „Jeg har ved min Rigsdagsvirksomhed ikke havt Tid til at anstille Forsøg eller gøre specielle Observationer over Gæringen, hvortil jeg dog har faaet en fornyet Impuls ved et interessant lille Skrift af Professor Fenger „Om det virksomme ved Gæringen og visse Arter af Sygdomssmitte“. Ved Udarbejdelsen af dette Skrift har han bl. a. benyttet Pasteurs Bog „Sur le vin“, som han laante af mig, og hvorom jeg meddelte ham adskillige Oplysninger af min egen Erfaring, men han meddeler tillige deri en hel Del meget vigtige Iagttagelser af Pasteur og andre, som jeg har stor Lyst til at gentage og prøve, thi der er endnu meget i Gæringsfænomenerne, der er uklart og trænger til fortsat, omhyggelig Iagttagelse“ (19. Febr. 1868).

Jacobsen meddeler i dette Brev forskellige Undersøgelser, han har foretaget, idet han holdt det færdige Øl under en konstant Temperatur i Gæringskarrene. Dette gav en smuk og rolig Gæring med en langsomt fremskridende Attenuation og en smuk, fast Gær, men Klaringen har i Prøveglasene været langsommere end i de andre Kar, hvor Temperaturen paa det livligste Punkt steg til 8° à 9° R. Aarsagen til den langsommere Klaring har han ved Undersøgelser med Mikroskopet ikke ret kunnet udfinde.

Alle disse Udtalelser viser os, hvor overbevist Jacobsen nu er om, at de videnskabelige Undersøgelser og det praktiske, tekniske Studium maa gaa Haand i Haand, men rigtigere er det jo at sige, at Jacobsens gamle Hævdelse af dette Søsterforhold er bleven yderligere stadfæstet for ham. Det Ordskifte, som han i 1855 havde med Tscherning i Folketinget, er meget karakteristisk. Tscherning havde i Anledning af Forslaget om Oprettelsen af Landbohøjskolen udtalt, at Landbruget udviklede sig som alle andre Næringsveje lidt efter lidt, naar gunstige Omstændigheder frembød sig, uden at en Skoleundervisning vilde fremme det i allermindste Maade, og Jacobsen kunde ikke undlade at raabe: Saa! Tscherning yttrede da, at det ærede Medlem, som saa ofte sagde: Saa!, vilde af sit eget Eksempel bedst kunne vide, hvordan en vigtig Industrigren kunde udvikle sig ved enkelte Mænds Dygtighed, medens disse, efter at være uddannede ved Erfaring, kunde som stadige Mænd i en ældre Alder søge deres Udvikling i Videnskabens Rige. Hvor ganske forfejlet dette Udsagn var, vil den foran givne Skildring have vist, og Jacobsen tog da ogsaa til Orde derimod; praktisk Uddannelse var ikke nok, dertil maatte komme grundig videnskabelig Indsigt, og det var en saadan Indsigt, han skyldte sit Held.

Vi har altsaa set, hvorledes Jacobsens Opmærksomhed for den Betydning, som de kemiske Undersøgelser havde for Bryggeriprocessens forskellige Opgaver, stadig vokser, især bliver han stærkt betaget af Pasteurs Opdagelser. Han

ledes derfor videre hen paa Tanken om, at rent videnskabelige Undersøgelser maa gaa jævnsides med de for Bryggeridriften nødvendige Prøver og Analyser. Ret ofte var der tidligere af Jacobsen eller hans Hjælpere foretaget saadanne Analyser, som forefaldende Tilfælde gjorde nødvendige, og han lod i 1871 indrette et Laboratorium med nogle af de nødvendigste Apparater. Ved dette blev ogsaa snart efter for nogen Tid ansat en særlig Laborant, men først i 1875 traadte Carlsberg-Laboratoriet i Virksomhed med J. Kjeldahl som Leder; det udvidedes efter Haanden med en fysiologisk Afdeling. Endelig blev der ved Jacobsens Oprettelse af Carlsbergfondet (25. Sept. 1876) skabt et særligt og selvstændigt videnskabeligt Institut, hvorunder begge disse Laboratorier gik ind.

Samtidig havde Jacobsen arbejdet videre paa at fuldkomngøre sine Maskiner til Kogning ved Damp og paa at udvide deres Anvendelse i den hele Bryggeproces. Om Rigtigheden af denne Fremgangsmaade skulde han dog, som det alt er sagt, komme til at bestaa en lang Kamp; ogsaa fra Carl J.s Side blev der fremsat mange Tvivl, da han saa, hvor vanskeligt Dampkogningen kunde trænge igennem, og ofte maatte høre Indvendinger imod den.

I Udlandet var Carl J. lige saa ivrig i sine Studier som Faderen hjemme, men han var optaget af Undersøgelser paa andre Omraader. Han var utrættelig virksom med Thermometer og Saccharometer, med Maalinger og Udregninger, saa at hans franske Venner kaldte ham Bryggeri-Enthusiast. Han havde taget Plads som Lærling i Youngers Bryggeri i Edinburgh (Abbey Brewery). For de 200 Arbejdsdage, han tilbragte dér, regnede han ud, at han havde betalt et Pund om Dagen, men, som han sagde til sine Venner, tjente han daglig den samme Sum ved, hvad han lærte; det var sagt i Spøg — udtaler han 30 Aar senere — men det blev dog Alvor, thi jeg kan virkelig sige, at ved det, som jeg lærte, f. Eks. alene Porter-Fabrikationen har jeg tjent mange Gange denne Sum. Efter dette Studium i Skotland gik han til den

berømte Bryggerby Burton upon Trent (Staffordshire). Vel kunde han ikke som hans franske Ven Louis Hatt, hvem han i disse Aar jævnlig havde ved sin Side, blive Lærling i et af de meget store Bryggerier, men netop den mere over-skuelige Gerning i Eversheds Bryggeri, hvor han daglig fær-dedes, syntes fuldt saa lærerig for ham. Han fik desuden Adgang til nogle af de mest verdenskendte Bryggerier (Bass, Brødrene Allsopp) og stiftede Bekendtskab med flere af de ledende Bryggere og deres Familier.

Fra Edinburgh sendte Carl J. en Artikel om de Erfaringer, han havde gjort med Hensyn til Kølletørring af Malt, til Bourgeois til Optagelse i „Journal des Brasseurs“. Han havde bebudet det for sin Fader og sagt, at jo ogsaa han kunde sende Bourgeois sine Ideer, det vilde blive en morsom De-bat. Jacobsen vilde gerne aabne en Diskussion („det var unægtelig morsomt“), men efter at have læst Sønnens Ar-tikel erklærede han, at han var „meget tilfreds med den“.

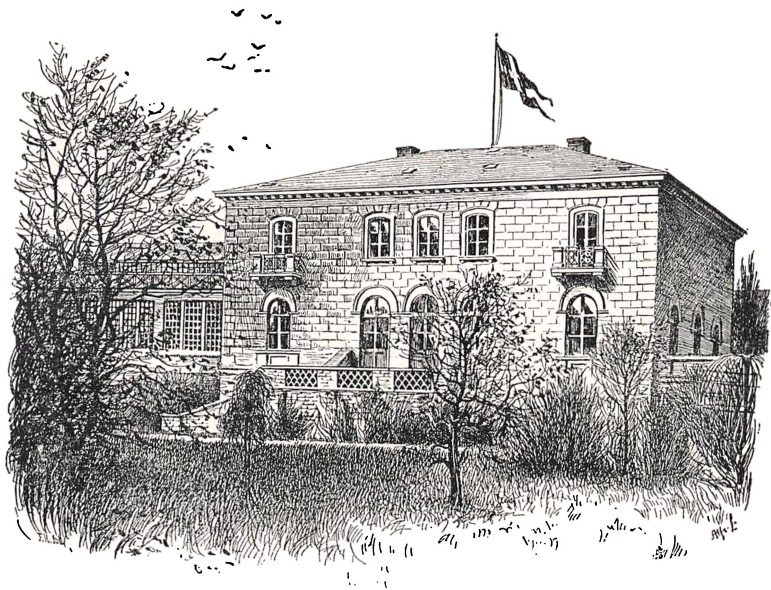
Man kan sige, at Jacobsen er begejstret over Sønnens Virksomhed. „Dine Observationer over Varmegraderne under Tørringen ere klassiske og ere næppe nogensinde foretagne paa saa udtømmende en Maade. De vidne om en Grundig-hed og Udholdenhed, som i høj Grad har glædet mig, da jeg modtog Din Rapport. Nu er det jo overstaaet, og Du har ingen Skade taget, men det var lidt forvovent at opholde sig saa meget i en Luft, svanger med Svovlsyrling. Har den ikke generet Dine Lunger?“ (22. Marts 1869).

I et Brev, skrevet til Sønnens 28 Aars Fødselsdag 2. Marts 1870, udtaler han: „Jeg behøver næppe at sige Dig, hvor rige de Ønsker og Forhaabninger ere, som knytte sig til det Leveaar, Du nu begynder. Du staar nu saa fuldt udrustet til Løsningen af Din Opgave, som næppe nogen yngre, end sige ældre, Brygger i Europa og med en Interesse for Dit Kald, der berettiger til de skønneste Forhaabninger. Og hvilket Haab kan for mig være skønnere end det, at se det Maal, der fra min Ungdom har foresvævet mig, realiseret af Dig“.

Jacobsen havde i alle Sønnens Rejseaar været opfyldt af Taknemlighed mod enhver, der viste Sønnen Velvillie. „Jeg glemmer ikke dem, som jeg skylder Tak“, det var et sandt Ord af ham, og det gjaldt ogsaa dem, der rakte hans Søn en venlig Haand. Paa den forskelligste Maade og altid med den fine Diskretion, hvormed Jacobsen gav sine Gaver, søgte han at lægge sit erkendtlige Sind for Dagen. Ved passende Lejlighed blev Genstande, der er ejendommelige for dansk Haandværk, eller danske Kunstsager sendte, men naturligvis ydede han ogsaa rundelig en mere materiel Bistand, naar der viste sig Trang til en saadan.

Blandt dem, der havde vist Gæstfrihed mod Carl i Edin-burgh, var Købmand C. Stegmann og hans Familie. I For-aaret 1869 ventedes Fru Stegmann og de unge Døtre paa Besøg i København. Det var uheldigvis netop i de Uger, da Jacobsen og hans Hustru forberedte deres Rejse til Eng-land, men da det laa Jacobsen meget paa Hjerte at kunne se Familien hos sig sammen med den nærmeste Omgangs-kreds, bad han Carl om ved Telegram at meddele ham, naar Afrejsen fandt Sted; det var dog „ikke passende at nævne Stegmanns Navn“, derfor skulde han kun telegrafere: „Va-nerne afgaa idag pr. Dampskib“. Saaledes kom den da 15-aarige unge Pige, der fem Aar senere skulde række Carl J. sin Haand, for første Gang paa Carlsberg.

Dampskibet ankom tidligere, end det var ventet. „I For-middags [18. Mai] bleve vi overraskede af Fru Stegmann og begge Døtrene, som kom kørende og gjorde os Visit. Jeg blev ganske befippet over paa staaende Fod at skulle begynde paa Engelsk, og jeg skilte mig yderst slet derved — i det mindste véd jeg, at jeg begik kolossale Bommerter — men heldigvis taler Frøken Bertelsen meget godt Engelsk, saa at jeg kunde overlade de unge Misser til hendes Omsorg, uagtet de vare saa nydelige og indtagende, især Miss Inge-borg [senere Fru Normann], hvem vi alle bleve forgabede i, at jeg heller end gerne vilde have passiareet med dem. Næste Gang haaber jeg, at det skal gaa bedre. Moderen er

HOVEDBYGNINGEN PAA CARLSBERG

SPISESTUEN PAA CARLSBERG

en meget vakker Kone med smuk Anstand, maaske lidt afmaalt“. Jacobsen tilbød at ledsage Damerne paa Malerisamlingen og Kunststillingen og paa de Museer, de ønskede at se. Han samlede Husets engelsktalende Omgangskreds til en Fest om Søndagen, Spisesalen var rigt smykket med Blomster, og til Maaltidet, som senere til de unges Dands, lød fra Galleriet Musikens Toner.

VIII.

CARL JACOBSEN BEGYNDER SIN VIRKSOMHED SOM BRYGGER

JACOB C. JACOBSENS Plan havde oprindelig været at skaffe Sønnen et Bryggeri i en af Provinsernes Søkøbstæder. Saaledes havde han en Gang, ogsaa ved at se Kassematterne i Kronborg, den Tanke, at han mulig kunde erhverve Wibroes Bryggeri i Helsingør (af dette blev Carl J.s Svigersøn senere Medejer). I København var der formentlig ikke Brug for et nyt Bryggeri af bayersk Øl, og at optage Sønnen i Forretningen vilde ikke være muligt. „Din Karakter og min gøre os ikke skikkede til at føre et lykkeligt og velsignelsesrigt *dagligt* Samliv og allermindst til at staa som Lærer og Lærling ved Siden af hinanden . . . Jeg har nu i over 20 Aar arbejdet paa mit Livs Hovedværk som Borger, paa Carlsberg, og jeg har i den Tid indrettet og ordnet Alt indtil de mindste Enkeltheder, og jeg har anstrængt min Tanke med at tænke over enhver Ting, jeg har udført. Jeg har derfor den Bevidsthed, at jeg har handlet efter omhyggelig og moden Overvejelse, og at denne Vane har udstrakt sig til Alt, hvad jeg i det Hele har foretaget mig. Jeg har fremdeles af Resultaterne set, at min Tænkning i alt væsent-

ligt har været sund og rigtig, og dette har givet mig en Selvtillid, som ikke gør mig synderlig modtagelig for andres Indvendinger, naar jeg ikke hører indlysende Grunde derfor“ (9. Mai 1867). Endnu mindre vilde Jacobsen ophøre med at være Bryggeriets Leder: „Jeg indser klart, at jeg ikke er skikket til at trække mig tilbage fra en tænkende og styrende Virksomhed, og at dette vilde være det samme som forsætligt at gøre Ende paa mine Dage. Jeg duer ikke til at sysle. Kun ved en levende Anstrængelse kan min Aands Kraft holdes oppe, og af den er Legemets afhængig. For Alvor at begynde paa noget nyt, dertil er jeg nu for gammel“ (6. Dec. 1867).

Efter Haanden som Jacobsen saa den Dytighed og Virkekraft, som Sønnen udfoldede, besluttede han at lade dennes Bryggeri være et selvstændigt Led indenfor Carlsbergs Omraade. Han vilde bygge et nyt Bryggeri for ham, med alle de Fuldkommenheder, som Videnskaben og Tekniken var naaet til; saadant var en lige saa tillokkende og uimodstaaelig Opgave for J. C. Jacobsen, som det blev for Sønnen — Carl J. udtaler (1899): „Det er morsomt at udtænke og indrette et Bryggeri — ligesaa interessant som at brygge Øllet“. I Carl J.s sidste Rejseaar er det derfor ogsaa især Indretningen af det nye Bryggeri, der drøftes i Brevene mellem Fader og Søn. Tegninger sendes jævnlig fra Danmark til England og omvendt. I Mai 1870 vendte Carl hjem, og i Begyndelsen af det følgende Aar stod det nye Bryggeri færdigt. Som Anneksbryggeriet vil det i det følgende blive betegnet, det har til forskellige Tider havt Navnet Ny Carlsberg, Albertina, Valby Bryggeri og Mellembryggeriet.

Faderens Plan var, at Carl herhjemme skulde bryde Vejen for en Produktion af forædlet overgæret Øl, engelsk Pale Ale, India Ale og Porter, bestemt for Hjemmedrik, for Skibsprovision og Udførsel. „Jeg haaber, at baade Din Æresfølelse og Din Patriotisme ville anspore Dig til at anvende de ualmindelige Betingelser, hvoraf Du er i Besiddelse, til at løse den Opgave, som paahviler Danmarks Bryggere, at til-

virke Øl til Eksport, i Stedet for at sende vort fortrinlige Byg i store Masser til England for dér at dannes til Ale og Porter* (Juni 1868; senere erfarede dog Jacobsen, at vor Eksport af Byg til England kun var lille). Nogle Maaneder efter meddeler han Carl, at „Pontoppidan var henrykt over Udsigten til, at Danmark ved Dig kunde komme til at tage Del i denne storartede Forretning“ (Okt. 1868).

De første Aar af det nye Bryggeris Virksomhed gik ikke helt heldigt. Det viste sig ikke saa let at skaffe de paa engelsk Maade bryggede Ølsorter Indgang hos Publikum. Imidlertid var Bryggeriet indrettet paa eventuelt at gaa over til Brygning af bayersk Øl, og dertil gik da Anneksbryggeriet over i 1873, idet det dog fortsatte med at brygge Porter. J. C. Jacobsen overlod sin Søn samtlige Kunder i Provinserne, efter fem Aars Forløb var efter Haanden ogsaa alle Kunder i Københavns Forstæder blevne overladte ham, og da Carlsberg i de følgende Aar maatte trække sig tilbage fra talrige Kunder i Hovedstaden, kom ogsaa mange af disse Carl J. til gode.

Under disse Forhold vandt Anneksbryggeriet en betydelig Afsætning, og dets Produktion steg overordentlig — 1873 9400 Td., 1876 38,000 Td. — hvad der var langt over, hvad Bryggeriet var beregnet til. Carl J. søgte stadig at overtale sin Fader til at udvide Bryggeriet, men dertil var denne ganske uvillig. Hans Vægring blev opfattet af Sønnen som vilkaarlig, men den var i Virkeligheden udsprunget af det Princip om Maadehold, som Jacobsen idelig tog til Rette-snor; det gjaldt ved enhver Forretning om at overskue, hvor meget man kunde overkomme paa forsvarlig Maade. Hensynet hertil burde være det eneste vejledende, ikke derimod Efterspørgslen efter Varen, selv om den lød nok saa paa-trængende. Man kan forstaa, at det for en yngre Mand, der saa de store Muligheder, kunde være svært at vise dette Maadehold.

IX. BRYDNINGER

UNDER Opholdet i England var Carl J. af sin Fader bleven opfordret til at sætte sig fuldstændig ind i Kontorforretningernes Detailler — „jeg er langtfra nogen Mester i Kontorsager, og Rulff [Bogholderen] er det heller ikke. Du kan derfor ikke vente nogen god Vejledning af os“ — men især havde Jacobsen raadet ham til at tage Lære af den engelske Foretagelsesaand. „Jeg gør Regning paa, at det ikke vil være det mindste Udbytte af Dit Ophold i dette Land, at Du dér faar rig Lejlighed til at lære det praktiske Greb, som Du saa ofte har beklaget Savnet af“. Og straks efter kan han udtale: „Jeg ser af Dit Brev med stor Fornøjelse, at det er gaaet, som jeg ventede, at Du ikke kunde opholde Dig i længere Tid i England uden at modtage noget af den praktiske Foretagelsesaand, der i saa høj Grad udmærker dette Lands Befolkning. Dette glæder mig saa meget mere, som jeg selv næsten ganske mangler Anlæg derfor i kommerciel Retning og saaledes ikke kan meddele Dig noget deraf og dog er dette netop noget, som Du vil faa megen Brug for, naar Du skal begynde paa noget nyt og skaffe det Indgang“ (5. Febr. 1869).

Imidlertid var det ikke alene ved Indførelse af noget nyt, at der behøvedes Forretningstalent. Det var jo muligt, at den samme Vare kunde møde helt andre Konkurrenceforhold end dem, Kaptein Jacobsen i alt Fald hidtil havde kendt. Han havde altid været en Industridrivende, som hævdede sit Fag op til det mest fuldkomne Standpunkt, det var ham imod at skaffe sin Vare Indgang paa anden Maade end ved dens egen Fortrinlighed og ved det Ry, den havde vundet. Handelsmand vilde han kun være i anden Linie, og endda nærrede han en afgjort Uvillie, for ikke at sige et Had, mod enhver Fortjeneste, som udelukkende skyldtes Speku-

lation. Han vilde endvidere ikke eje eller have Andel i noget Salgssted, hvor hans Øl udskænkedes eller hvor det var Genstand for Detailhandel.

Da Carl J. under Opholdet i England gør sin Fader det Forslag at forsøge paa at indføre Carlsberg Øl i London, svarer denne, at „dette kunde være meget godt, men ikke paa Dreher's Vis [som Wienerøllet] i en Shop; derpaa har jeg ikke Greb, og jeg vilde foretrække at levere det til en Agent paa Tønder til videre Forhandling paa Fade eller i Flasker“. Paa en lignende Maade udtaler han sig langt senere, da der gøres ham et Tilbud om at købe eller faa Part i Aftapnings- og Eksportforretningen „Alliance“, han afslaar det med, at „en merkantil Forretning som denne er noget, hvortil jeg hverken har Anlæg eller Lyst, og som jeg derfor ikke vilde kunne bestyre ordentligt“ (1882).

Det vil altsaa ses, at Jacobsen hyldede Principer, der ganske afveg fra dem, som Sønnen senere paa sin selvstændige Bane ansaa det for rigtigt eller nødvendigt at følge. Carl J. blev saaledes Ejer af Hoteller (d'Angleterre, Dagmar) eller af Forlystelsesanstalter (National), han sikrede sig Ene-salg af sit Øl ved at tage Hypoteker i Ejendomme, yde Laan til Forretninger eller tilstaa Forstrækninger paa anden Maade. Jacob J. havde aldrig behøvet at gøre Reklame for sit Øl eller at udfolde en særlig Virksomhed for at holde en Kundekreds fast. Den senere Tids stærke Konkurrence maatte tvinge Sønnen ind paa andre Handelsmaader end dem, Faderen havde fulgt.

Allerede i Sønnens Brevveksling med Faderen ovre fra England skinner der imidlertid ogsaa i andre Henseender afvigende Synspunkter igennem. Jacobsen ser altid paa sit Fag som en Kunst eller en Industri, som det fremfor alt gælder om at bringe op til et Højdepunkt, det er ham forholdsvis ligegyldigt, om hans Produkt slaar an eller ikke, naar det blot er godt. Han omtaler paa sin Rejse 1865 næsten med Foragt et af de første Bryggerier i Gent, som han havde besøgt. Ejeren var „en ung Mand, men utrolig

gammeldags“, alt skulde blive i den gamle Stil; hvorfor skulde han indføre Forandringer, da Efterspørgslen var saa stor, at han ikke kunde brygge alt det, Folk forlangte. Jacobsen skriver til Carl: „Den Maade, hvorpaa Du foreslaar, at jeg skulde udvide min Bedrift for at kunne paatage mig større Leverancer til England, stemmer ikke med mine Anskuelse. Navnlig vil jeg paa ingen Maade gaa over til at levere Øllet til Hjemmebrug yngre, d. e. mindre forædlet end hidtil; tværtimod vil jeg lægge an paa at levere det nye Øl om Efteraaret bedre aflagret end i Aar og i de nærmest foregaaende. Det er vel sandt, at det bliver drukket uden Indsigelse, ja, jeg kan sige med Begærlighed, men *det tilfredsstillende ikke mig selv*; jeg véd, at det er ikke saa godt som det kunde og burde være, og mit Maal er og skal altid være at præstere det bedste, selv om det i Øjeblikket er mere fordelagtigt at levere det mindre gode. Jeg billiger ikke den Maade, hvorpaa man flere Steder i Tyskland og i Strasbourg er slaaet ind, at levere halvt aflagret bayersk Øl hele Aaret om, thi man vænner derved Publikum til at nøjes med det mindre gode og billigere, og paa denne Glidebane vil man ikke standse, før man kommer til det mindst gode og billigste, d. e. det ganske friske, raa Øl, der brygges idag og drikkes i overmorgen. Denne Udartning af Ølproduktionen er éngang foregaaet i Tyskland og Nederlandene, hvor det fordums gode Øl efterhaanden sank ned til det jammerlige Pøjt, der bryggedes i disse Lande og som tabte al Agtelse, indtil den bayerske Metode atter bragte Øllet til Anseelse“.

Her var et Punkt, hvori Jacobsen stillede de alvorligste Fordringer, han var den strængeste Dommer over eget Bryg og kunde kassere Strømme af Øl, naar han fandt det utilfredsstillende. Hvor godt han end erkendte, at Sønnen bryggede sit Øl, var det ham imod, at han stundom solgte det i en ikke tilstrækkelig aflagret Stand.

Til disse Uoverensstemmelser paa Forretningslivets og Driftens Omraade kom endnu et andet Forhold.

Jacobsen havde fra gammel Tid, under sin altid vaagne

Opmærksomhed for Sønnens Udvikling, næret Frygt for, at æstetiske Tilbøjeligheder skulde hos ham vinde Overmagt over hans praktiske Gernings nødvendige Krav. Han havde i Begyndelsen af Carls Rejsetid skrevet: „Jeg har ikke været fri for at nære den Frygt, at jeg i mine Bestræbelser for at afværge en altfor overvejende materialistisk Retning i Din Udvikling er gaaet for vidt og for tidligt har udviklet Din Sans for det Skønne og for Nydelsen deraf paa det alvorlige Arbejdes Bekostning“. Jacobsen frygtede for, at han ved at have sat Carl i Borgerdydskolen havde selv bidraget til at lede hans Aand i denne Retning, uagtet dog Hammerich havde advaret sin Elev mod denne Fare. Ofte har Jacobsen — for mig som for andre — udtalt, hvordan han i sin kære Ungdomsven Lindahl havde set et advarende Eksempel. Han har aabenbart knyttet store Forhaabninger til denne velbevandede, kundskabsrige og ideelt anlagte Mand, og det maa da bemærkes, at Lindahl, efter at have taget en god juridisk Embedseksamen, købte Skerrildgaard ved Horsens, blev Landvæsenskommissær og i 5 Aar (1856—61) var Folketingsmand for en Skanderborgkreds; det vil heraf ses, at Jacobsen aldrig stillede sine Fordringer lavt. Men rigtignok øvede Lindahl alle sine Dage Digtekunst, dog vistnok altid inden Døre.

Den Advarsel, som Jacobsen i den allerførste Tid under den store Rejse havde udtalt imod, at Carl kastede sig for meget over Kunststudier, havde han ingensinde senere haft Anledning til at gentage, om end Carl altid var en varmtfølende og ivrig Betragter af Kunst. Ofte hjalp han sin Fader med i Udlandet at købe Afstøbninger eller Kunstsager. Nu da Carl var begyndt at tjene saa rigeligt, erhvervede han sig Kunstværker, men hans Smag stemmede ingenlunde altid med Faderens, og et Køb af en fransk Kunstsamling viste efter Faderens Skøn en mangelfuld Kunstsans. Paa den Tid købte dog Carl J. Millets „Brændehuggeren og Døden“ og Delaplanches „La Musique“; snart havde han saa mange Kunstværker, at han besluttede at bygge en Vinterhave til

at rumme dem. Samtidig var han, i Kraft af arvet Rundhaandethed, begyndt at virke som Mæcen, nogle Gange gav han Kunstakademiet Summer til Indkøb af Afstøbninger, Universitetet gav han ved dets 400 Aars Fest en Bronzeafstøbning af Mercié's David, hos Stein bestilte han en Statue af Carstens til Opstilling i København, og 1879 oprettede han Legatet „Albertina“ (stort 100,000 Kr.) til Anskaffelse af klassiske Billedhuggerarbejder, der kunde anbringes i offentlige Anlæg.

Det var de foran skildrede afvigende Synspunkter om Bryggeridriften, der i Løbet af Halvfjerdserne bragte en Mistemning til at vokse op mellem Fader og Søn, men dertil kom nu, at Jacobsen fandt, at den Formue, som Sønnen havde vundet ved at have Bryggeriet til Leje paa overordentlig gunstige Vilkaar, var altfor let vundet til, at han kunde optræde som Mæcen.

For at skabe en mere tilfredsstillende Ordning og tillige for at give begge Parter større Selvstændighed tilbød Jacobsen først Carl at ville sælge ham det lejede Bryggeri, men Afhændelsen kom ikke i Stand. Da besluttede Jacobsen at ville hjælpe Carl til at bygge et helt nyt Bryggeri, som han kunde opføre paa Bakkegaardens Jorder, hvilken Grund han nylig havde erhvervet, og som han kunde drive sammen med Anneksbryggeriet, for hvilket han skulde betale en Lejeafgift; dog maatte han ikke dér brygge over 40,000 Td. Carl var oprigtig taknemlig over dette Tilbud; han var tilbøjelig til at anse den Dag, da han modtog Faderens Forslag herom, som Ny Carlsbergs egentlige Stiftelsesdag, og han gav sig i samme Øjeblik i Lag med Byggeplanerne. Det Bryggeri, som Carl J. derefter byggede (1880—81), blev det største i Landet og større end Carlsberg, det havde i 1881 en Om sætning paa 86,000 Td., i det følgende Aar paa 95,000 Td. (Carlsberg paa 93,530 Td.).

Paa Grund af sin Stilling som Førstemand indenfor hele denne Industri havde Jacobsen hidtil været den, der bestemte Ølpriserne i Landet, og han besluttede sig til — i Mai 1881

— at nedsætte dem. Hertil kunde der være god Grund, idet han vilde stoppe den skjulte Rabatgivning, som flere Bryggerier var komne i Gang med, og da desuden Priserne paa Byg og Humle saavel som paa Kul havde i Tiden efter 1875 været nedadgaende. At Skridtet var tidsmæssigt, syntes ogsaa den i Tiden derefter saa rigt blomstrende Øl-Industri at pege paa. Carl J. opfattede dog Prisnedsættelsen som rettet særlig mod hans Virksomhed, og da saa tilmed Jacobsen i Sommeren 1881 stillede den Anmodning til ham om frivilligt at afstaa Anneksbryggeriet til Forening med Carlsberg, følte han sig som svigtet og truet paa sin Eksistens. Frivilligt vilde han ikke vige, og derfor blev Lejemaalet ham formelig opsagt til Ophør i det følgende Aar.

J. C. Jacobsen havde altsaa opgivet det tidligere Princip om ikke at udvide Bedriften. Efterspørgslen efter hans Øl var bleven saa overordentlig og Kravene fra Forhandlernes Side saa paatrængende, at han mente at maatte bøje sig, og der var formentlig kun den Mulighed for en Udvidelse, at Anneksbryggeriet indgik under Carlsberg. Han havde i 1876 stiftet Carlsbergfondet, men besluttede senere ved Testamente at gøre selve Fondet til Arving af Carlsberg, og det blev ham efter Haanden klart, at dette Komplex af Bryggerier maatte udgøre en samlet Enhed.

Dette var de Grunde, som Jacobsen gav for sin Handling. Man kan vel nok dertil føje, at Jacobsen ikke vilde opgive at staa som Landets første og største Industridrivende paa dette Omraade, saaledes som han altid havde stillet sig til Maal. Et saadant Standpunkt er jo baade rimeligt og forstaaeligt. Endnu i et Brev fra 1886 til Carlsbergs Ølhandlere udtaler han — idet han henleder Opmærksomheden paa den skjulte Underpris, som flere Bryggerier benytter ved Rabatgivning — at han foreløbig ikke vil skride ind derimod ved en almindelig offentlig Prisnedsættelse eller ved en Udvidelse. „For mit eget Vedkommende vil jeg helst være fri for en saadan yderligere Udvidelse, men Gamle Carlsberg bør ikke svigte det Kald, det har faaet, at virke ved sit

Eksempel paa Ølbrygningen og Bryggeridriften i det Hele her i Landet, og jeg bør ikke betænke mig paa at bringe de i denne Henseende fornødne Ofre“.

Uagtet Jacobsen overfor Sønnen erklærede, at han aldeles ikke tænkte paa en Konkurrencekrig mod denne, følte Carl det som en saadan, og man maa sige, at han forstod at ruste sig. Hans nye Bryggeri fik en betydelig Udvidelse, Dampmaskinernes Kraft fordoblede, elektriske Anlæg blev indlagte og et nyt Komplex af Lagerkældere blev indrettet, flere omliggende Grunde tilknyttedes, og alt stod færdigt, da det Øjeblik kom, at hans Lejemaal under Faderen udløb (30. Sept. 1882).

Det nye Bryggeri, der i den første Tid hed Valby Bryggeri, fik ved Overenskomst med Jacobsen Ret til at have Navnet Ny Carlsberg, saaledes som Anneksbryggeriet ofte (siden 1870) var bleven betegnet.

Man kan vel ikke nægte, at det for Carl J. var haardt at vige helt bort fra den gamle Stamgrund. Han var Gang efter Gang bleven forstyrret i sine Planer ved, at Faderen havde fattet nye Bestemmelser. Han var en 40aarig Mand, en anset Borger i Stad og Land og velkendt i Udlandet; højsindet havde han billiget Faderens Oprettelse af Carlsbergfondet, og senere samtykte han i Forældrenes Testamente. Det synes endog at have været paa Sønnens Tilskyndelse, at Jacobsen gjorde Fondet til Arving af Bryggeriet, i alt Fald udtaler Carl J. i det Brev, hvori han ønsker Fondets Direktion velkommen, efter at det den 1. Okt. 1888 har overtaget Bryggeriet: „Da min Fader en Aften i Mai Maaned 1876 meddelte mig sin Hensigt at stifte „Carlsbergfonden“, modtog jeg ikke blot denne Tanke med udelt Bifald, men jeg henstillede tillige til hans Overvejelse at overdrage selve (det gamle) Bryggeri til Fonden. Da han ikke nævnede, at han selv havde havt en saadan Tanke, og da han senere har mindet mig om *mit* Forslag hin Aften, maa jeg antage, at den første Idé til hans senere Disposition stammer fra den Aftens Samtale“. Naar Carl J. fremdrager dette, er det ikke

for at tilegne sig nogen Ære af hans Faders Værk, men for at redegøre for hans egne Følelser overfor dem, der nu skal fortsætte hans Faders Gerning, og han udtaler Haabet om, at Broder-Etablissementerne til enhver Tid maa arbejde sammen i Kærlighed.

Det maa vel antages, at J. C. Jacobsen, naar han paastod, at Udviklingen tvang ham til de nævnte Skridt mod hans Villie, ogsaa har set rigtigt, som den skarptskuende Mand han var; ingen har jo dog indenfor hans Industri dømt saa klart som han. Hans Kompagnon Kogsbølle, der paa den Tid trak sig tilbage til anden Virksomhed, udtalte dog overfor Jacobsen, at en Udvidelse af Carlsberg vel ogsaa kunde ske paa anden Maade, ligesom han heller ikke indsaa, at Hensynet til det oprettede Fond gjorde en Forening af Bryggerierne nødvendig. Imidlertid tilraadede Kogsbølle Carl indstændig at give efter. Dette var ogsaa hans Moders Raad til ham, uagtet hun fandt, at han blev behandlet uretfærdigt.

Carl J. kunde kun se sin Faders Handlemaade i Belysning af, hvordan han altid havde villet raade og lægge Planer for hans Vej; han mente, at han nu maatte helt unddrage sig Paavirkning af ham, og kom i flere Aar ikke i sit Fædrehjem. Naturligvis var dette Forhold højst pinligt for alle dem, der stod Familien nær, saa meget mere som Carl J. i disse Aar under sit Sinds uligevægtige Tilstand foretog sig Skridt, som de, der følte, at der skete ham Uret — og saaledes følte vist de fleste —, maatte i høj Grad misbillige. Mindst kan man dog vel dadle ham for den Proces, som førtes mellem Fader og Søn om en Etikette for Lagerøl fra Ny Carlsberg, der formentlig for stærkt lignede Etiketten fra Gamle Carlsberg. En retslig Kendelse i et tvivlsomt Skøn bliver jo dog ofte søgt selv af venligtsindede Parter, og her gav Hof- og Stadsretten Sønnen Ret, men Højesteret Faderen.

Ottilia Jacobsen bevarede i sit Hjertes Gem altid Hengivenhed for sin Svigerfader, ligesom hun, som alle andre, maatte se beundrende op til hans Evner og hans Styrke,

men hun, i hvem vi alle erkendte en sjælden lysende og fredbringende Skikkelse, følte sig som Carls Hustru og kunde ikke andet end sige: Carl kan ikke staa ene, og det er min Pligt at følge min Mand! Hendes Svigerfader havde sikkert en Forstaaelse af hendes Stilling, han kunde agte den, og indirekte gav hans Følelser for hende sig vel nok Vidnesbyrd.

Tiderne bragte, fra den ene som fra den anden Side, mildere Luftninger, og saa, paa en Foraarsdag i 1886, kom der Besøg af Børnebørnene paa Gamle Carlsberg; de tumlede sig fra nu af jævnlige derovre til Bedsteforældrenes store Glæde. I Efteraaret samme Aar — Carl valgte, saa betegnende for ham, sin Konfirmationsdag dertil, den 4. Oktober — gik han over til sin Fader, og de taltes ved som om der aldrig havde været en taus og for begge trist Mellemtid. Jeg, som skriver dette, mindes min Overraskelse og min Jubel, da Andendagen derefter — det var den ugentlige Modtagelsesdag paa Ny Carlsberg — Otilia Jacobsen stod foran min Dør og sagde: Kom ud til os i Aften, de Gamle kommer!

Det blev en straalende lykkelig Vinter. Men baade Fader og Søn havde fattet store Planer. Carl havde besluttet at indbyde en mindre Kreds af Kunstnere og Videnskabsmænd til en arkæologisk Rejse i Grækenland, og hans Fader havde planlagt en Rejse til Italien. Han, som i de sidste to Aartier altid havde rejst alene, vilde denne Gang have sin Hustru med. Vi kan høre Fru Laura fortælle derom. Skønt jeg paa ingen Maade er overtroisk, har jeg det med Anelser, og jeg var grebet af Ængstelse for at noget skulde ske. Ellers var der jo de lyseste Forhaabninger for den dejligste Rejse, i Rom skulde vi tilbringe nogle Dage sammen med Carl og Otilia, inden de tog til Grækenland. Rom stod altid for mig som noget uopnaaeligt, som noget formasteligt for mig at tænke paa, og Digteren Goldschmidt sagde, at ingen maatte rejse til Rom, uden at de havde „Daaben“, det vil sige Kundskaben om Roms Historie fra de ældste Tider samt et godt Begreb om Kunsten; jeg bil-

ligede saa ganske hans Ord og følte mig helt ulykkelig ved Tanken om, at jeg skulde med, og bad Jacobsen indtrængende om at blive hjemme. Tilsidst sagde han: „Ja, vil Du saa nødvendig rejse, saa bliver jeg ogsaa hjemme; denne Gang rejser jeg ikke uden Dig, thi jeg rejser ikke mere“. Jeg havde saa ikke andet at gøre end at sige: ja, saa rejser jeg og vil gøre mig alvorlig Umage for at overvinde min tossede Frygt.

Vi rejste Fastelavnsmandag. Alle Folkene stod opstillede fra Mellembryggeriet til Udkørselen ved Kontrollørens, de hilste og udbrød: Lykkelig Rejse!

Uagtet det forekom mig saa bestemt, at en Ulykke maatte ramme os, virkede Rejsen saa oplivende paa os alle, og vi levede fjorten lykkelige Dage i den herlige By, som Jacobsen ikke havde set siden 1862. Carl og Otilia rejste til Grækenland for at samles med deres Rejsefølge; kort efter blev Jacobsen pludselig overfaldet af Sygdom. Hans Vandladning kunde ikke finde Sted, en Operation maatte foretages, og han led i de Dage frygteligt. Tilstanden bølgede længe op og ned, Breve og Telegrammer sendtes til Athen, men de alvorligste naaede først Børnene ved deres Hjemkomst fra en Studierejse. Uopholdelig tog de afsted og rejste Dag og Nat, de naaede Rom om Morgenen den 1. April. Jacobsen kendte dem begge to og vekslede kærlige Ord med dem, men den samme Dag Kl. 12 drog han det sidste Suk.

X.

J. C. JACOBSEN SOM KARAKTER OG PERSONLIGHED

DER er formentlig i det foregaaende, især ved de talrige Brudstykker af Breve, givet saa mange Bidrag til Belysning af Jacob Jacobsens Personlighed, at den Opgave, som kan staa tilbage, nærmest vil være at samle de mange spredte Træk til et Billede, at fremdrage enkelte Oplysninger, som endnu kunde mangle, og at se hans Skikkelse i Forhold til nogle af de store Gerninger, han har udrettet for vort Land.

Lige fra Drengaaarene havde den Tanke og Ledestjerne, som altid lyste for ham, været et Fremad og Opad! et Excelsior!, han vilde aldrig undlade at udvikle sine Evner, aldrig tro, at han nu stod ved Tærsklen af, hvad han kunde naa til. Hvor tidt og hvor stærkt han end, ved offentlige Lejligheder og privat, indskærpede Reglen: Arbejde og Nøjsomhed!, hvor meget han end sagde: „det er slet ingen Skade til at have uopfyldte Ønsker, tværtimod!“, kunde han indtil sin Dødsdag vanskelig slippe Tanken om, at han selv kunde naa endnu videre i Udfoldelsen af sine Evner og sin Styrke. Vi har hørt ham klage over manglende Færdighed i at tale Engelsk og Fransk, men han blev begge Sprog mægtig og vedblev indtil det sidste at øve sig skriftlig eller tage Undervisning i dem. Hans aarlige Rejser var som en Skole for ham, og han var virksom fra Morgenstunden til den sidste Aftentime, altid spejdende efter nyt eller nyttigt, altid opmærksom paa, hvad der frembød sig og som kunde være anvendeligt i hans Bedrift, i hans Hjemby eller for hans Land, hvad enten det var paa Vej- eller Bygningsvæsenets, paa Forsikrings- eller Brandvæsenets Omraader eller til Gavn for de mange Komiteer og Kommissioner om de forskellige Opgaver, hvori Jacobsen stadig indsattes.

Jacobsen havde en Pligtfølelse af ubønhørlig Art; den udgik fra den dybe Grund af Alvor, som laa i hans Natur og som atter udsprang af hans religiøse Følelse. Han var Kristen, Gang efter Gang udtalte han Kristendommens store Principer, han stod i venligt Forhold til Kirken, følte sig tiltrukket af mange Præster og samarbejdede ofte med dem. Hans Moder og ligeledes hans fromme Hustru var troende Kristne, og Laura Jacobsen indgød sin Søn den samme dybe religiøse Følelse, som prægede hende. I Aarhundredets Begyndelse havde imidlertid Rationalismen stærke Tag i mange Kristne, og Brygger Christen Jacobsen var paavirket af den; han havde sluttet sig til Bastholms Opfattelse og Forkyndelse af Kristendommens Lære. Sønnen Jacob Jacobsens Tro var præget af Ærefrygt for Gud, han havde Skyhed for, at noget helligt blev krænket, men hans Kristendom var af en egen Art. Han talte ikke ofte om den, han har dog i et Brev til sin Søn fremsat sin Bekendelse paa en tydelig Maade. Under et Ophold i Arles 1865 fik Jacobsen et Brev fra Carl, der fortalte ham, at Stiftsprovst Paulli, den Præst, der havde konfirmeret ham, var død (11. Juli), og Jacobsen skriver da tilbage:

Min kære Carl! Det var et Sorgens Budskab, Brevene fra Hjemmet bragte mig, at Paulli er død. Det gjorde et stærkt Indtryk paa mig, hvor meget mere da paa Dig. Du har virkelig i ham tabt meget; thi han var en af de faa, jeg tror den eneste blandt vore Præster, som forstod den Opgave, at prædike Kristendom for tænkende og oplyste Protestanter. Han forstod at glide saa let, som Kirkens Forskrifter og Præste-Eden tillade det, hen over det uvæsentlige i *Dogmerne* og at holde sig til det, der er Kristendommens Væsen: *Reglerne for Livets Førelse*, og ogsaa disse fremstillede han i sand kristelig Aand: med Mildhed og Alvor og ikke som en buldrende Zelot. Jeg har ofte været i Tvivl, om jeg burde tale til Dig om religiøse Emner og jeg har undladt det, fordi jeg ikke for tidligt vilde rive Dig ud af den naive, barnlige Tro, saalænge Du deri fandt Hvile. Nu, da jeg ser, at Reflektionen og dermed Tvivlen er vaagnet hos Dig, har jeg ingen Betænkelighed ved at meddele Dig *min* religiøse Opfattelse, især da Din Sjælesørger er død. Men nær-

værende Øjeblik er ikke skikket dertil . . . Jeg haaber at finde Tid og Ro til i et følgende Brev at knytte mine Betragtninger til dem, Du i Dit Brev har fremsat. Et maa jeg dog sige, medens jeg har Pennen i Haanden, fordi det ligger mig stærkt paa Hjerte: Kristendommens Væsen er: *Kærlighed*. „Du skal elske Menne-skene, som Dig selv“. Du skal pleje det Milde og Kærlige i Dit Bryst, saa at Du bevarer eller, jeg maa sige Sandheden, til-kæmper Dig et mildt og kærligt Sind, lægger det for Dagen i Gerning ved at undgaa alt, der kan saare og bedrøve Andre. Du maa forsage Egenkærlighed og tænke mere paa Andres Lykke og Glæde end paa Din egen. *Da* er Du i Aand og Sandhed en Kristen, hvad enten Du tror paa de af „Kirken“ vedtagne Dog-mer eller ikke . . .

Nogle Uger efter skriver saa Jacobsen i et Brev fra Reims:

I mit sidste Brev til Dig yttrede jeg, at jeg i et senere Brev vilde fortsætte mine teologiske Betragtninger, men jeg har siden været og er fremdeles saa optaget af Iagttagelser og Betragtninger over min Haandtering, at jeg næsten havde opgivet Tan-ken om at kunne beskæftige mig med andet paa den øvrige Del af min Rejse. Nu træffer det sig imidlertid saa, at jeg er kommen hertil i Aften og — efter at have set Katedralen ud-vendigt ved Solnedgang — Intet har at foretage mig i en Times-tid eller to indtil Sengetid. Mine Vinduer vende ud mod Kir-ken, som viser sig i sin imponerende Skikkelse i Maanelyset, og Kirkens Klokker ringe alvorligt og højtideligt for mig. Dette leder ganske uvilkaarligt mit Sind og min Tanke hen paa Dit Brev og det lovede Svar.

Jeg vil ikke være Din Religionslærer, men kun meddele Dig *min* religiøse Bevidsthed, saaledes som den efterhaanden har udviklet sig for mig. Protestanten er ikke, som Katoliken, en blindt Troende, men hans Tro skal være Resultatet af hans egen Prøvelse og Granskning. Protestanten tror ikke, fordi Præsten forsikrer dette eller hint, men han overvejer hvad han har hørt og læst i Bibelen og danner sig derefter sin Livsanskuelse. Den protestantiske Menighed eller „Kirke“ udgør derfor ikke en saadan „Enhed“ som den katolske, hvori Paven alene har Ret og Magt til at sige, hvad der *skal* tros. Hos Protestanterne er Selvvirksomheden hos den enkelte paa Trosgebetet en Ret — og en Pligt — og den enkeltes Tro faar derfor mere eller min-dre en individuel Karakter. For mig stiller næsten alt, hvad der

Carl Jacobson

EFTER FOTOGRAFI FRA HALVFEMSERNE

OTILIA JACOBSEN

EFTER FOTOGRAFI FRA FIRSERNE

hedder Dogmer, sig som noget uvæsentligt, til Dels fornuftstridigt og for Kristendommens sande Væsen fremmed. En Del deraf er ikke andet end orientalske Forestillinger, Myter og billedlig Tale, som af de ældste, kristelige Kirkelærere ere optagne i de „hellige Skrifter“. Treenighedslæren forstaaer jeg ikke, men Kristendommen behøver i mine Øjne ikke denne Nimbus for at godtgøre sin guddommelige Oprindelse. Forsoningslæren forekommer mig fornuftstridig, og jeg tror lige saa lidt paa den, som paa Treenigheden. At alle de Mennesker, der have levet før Kristus, og alle de senere levende, der uden egen Skyld ere uvidende om Kristendommens Moral, skulle være fordømte til Helvede, er i mine Øjne en aldeles ukristelig Lære. De kunne ikke her i Verden blive saa fuldkomne, og altsaa ikke saa lykkelige som de, der kende og følge den sande Lære: *dette er Sandhed*, men saa vist som der er et Liv efter dette, hvor Betingelserne for en højere Fuldkommenhed ere tilstede, saa vist kan hines Ufuldkommenhed heller ikke vedvare *evigt*.

Men naar jeg slaar en Streg over saa vigtige Dogmer som de nævnte, bliver der det tilbage, som jeg tror paa af Dogmer. Jeg tror paa en eneste Gud, som har skabt Verden, der paa hvert Punkt bærer Præget af og Vidnesbyrd om en Visdom, hvorfor Mennesket i Ydmyghed og Æresfrygt maa bøje sig. Ved Verden forstaaer jeg ikke alene Jorden og alle de andre Kloder, der bevæge sig i Rummet, men ogsaa det aandelige Liv, der bevæger sig i Tiden: Menneskeheden Liv. Ogsaa her aabenbarer den evige Visdom sig, som staaende uendeligt højt over Menneskets kortsynede Indsigt, saa at Menneskeheden, trods alle de enkeltes Fejlgreb, trods tilsyneladende eller virkelige, men forbigaaende Tilbagegange, dog skrider fremad til en højere Tilværelse, saa at det sande og fornuftige trods Vildfarelser og Ondskab dog efterhaanden sejrer. *Dette er for mig Guds Forsyn*. Det *specielle* Forsyn, som den enkelte paakalder i det enkelte Tilfælde, tror jeg ikke paa, fordi denne Tro, saa skøn og trøstende som den er, strider mod Fornuften og mod Troen paa en fornuftig Verdensorden (se Ørstedes Skrifter).

Men fordi jeg ikke tror, at Gud paa den enkeltes *Bøn* handler mod Verdensordenen eller gør Mirakler, derfor miskender jeg ikke Bønnen, den varme, ydmyge, inderlige Henvendelse til det højeste Væsen, men jeg tillægger kun Bønnen Værd, for saa vidt den bedendes Attraa gaar ud paa at styrkes i Visdom, Taalmod, Ydmyghed osv.

Men nu Udødelighedslæren! Kan man filosofisk bevise dens Sandhed? Nej! Kan man begribe Udødeligheden? Nej, lige saa

lidt som vi overhovedet her paa Jorden, som endelige Væsener, kunne begribe det uendelige i Tid eller i Rum. Skal jeg da tro paa det, jeg ikke kan begribe, end mindre bevise Rigtigheden af?

Jeg svarer her ubetinget: Ja!, thi uden Udødelighed forekommer hele Menneskelivet mig at være idel Ufornuft. Uden Udødelighed var der ingen evig Retfærdighed, thi den onde bortrives brat uden at have faaet sin Straf og den gode ligesaa uden at faa sin Løn. Dernæst: det forekommer mig klart, at hele Menneskets Liv forudsætter en Fortsættelse udover Døden. Menneskene kunne umuligt have faaet en Guddomsgnist i deres Indre alene for at spise, drikke, sove og dø. Menneskets Maal er aandelig og sædelig Fuldkommenhed. Opnaelsen deraf er Salighed, Forsømmelsen deraf fremkalder Anger, Smerte, Helvedesqual. Dette er det man billedligt betegner med Guds Dom, Guds Vrede. Men denne stærke Trang til Fuldkommenhed kan jo, det se vi, ikke tilfredsstilles her paa Jorden, og mangfoldige bortrives jo i en tidlig Alder, ja som smaa Børn. Var der nogen Fornuft i en saadan Tilværelse, uden en Fortsættelse hinsides Graven? Nei! Altsaa, der maa være en Fortsættelse, med Bevidsthed om det hernelen førte Liv. Derom synes jeg ikke, at der kan være Skygge af Tvivl. At gruble over Formen for dette fortsatte Liv nytter til Intet, thi vor Tanke kan ikke gennemtrænge Evigheden. Man kan ikke let modstaa Fristelsen til at lade Fantasien udmale sig denne Tilværelses-Tilstand, men man bør ikke dvæle for meget derved og i hvert Fald holde sig klart for Øje, at det kun er Fantasiens Spil og ikke Tanken, som fremkalder disse Billeder. For Livet hernelen ere de uden Betydning.

Jacobsen havde altsaa taget sit Standpunkt i Trosspørgsmaal. Han vilde dog vist selv erkende, at hans saa stærkt mod det erfaringsmæssige vendte Natur ikke netop var egnet til at gruble over Dogmer; i ethvert Fald tog han afgjort Afstand fra at behandle Spørgsmaal indenfor den rene Tænkings og Filosofiens Omraader. Hvor inderligt hans Venskab med Professor Rasmus Nielsen end var, vilde han ikke indlade sig paa at drøfte filosofiske Emner med ham.

Naar jeg udtalte, at Jacobsen var Alvorens Mand, maa dette dog ikke forstaas som at han var en stiv Melankoliker og ikke tillod sig en Spøg. Hans egen Søn siger rigtignok,

at han aldrig kan huske, at hans Fader har sagt en Vittighed, men dette noget stærke Udsagn maa dog vist tolkes saaledes, at Jacobsen aldrig tillod sig at sige „en Brander“. En ironisk Bemærkning, der helst tillige maatte gaa ud over ham selv, kunde han godt anvende, han besad — siger A. Fraenkel — „et Stænk af en vis lun Humor“. Han elskede ungdommelig Munterhed, og han kunde forstaa Børn. Som en af de mange smukke Sider af Jacobsens Karakter maa netop nævnes hans Forhold til de unge, hans Villighed til at knytte Forhaabninger til dem og til at understøtte deres Stræben, hans Trang til at paavirkes af deres lyse og frejdige Livsmod.

Vi have iaar det dejligste Sommervejr, jeg kan mindes her hjemme, ganske som i Rom i Foraaret 1862. Vi benyttede dette herlige Vejr i Søndags til en Udflugt med [Boghandler] Linds og [Brygger] Vogelius's til Frederiksborg, hvorfra vi kørte en lang Tur omkring til de smukkeste Steder i Gribsskov og langs Esrom Sø tilbage til Frederiksborg, hvor vi ved en gløddende Solnedgang — atter som ved Rom — betragtede det dejlige Slot fra den ærværdige Slotshave og fra Jægerbakken. Det var en olympisk Dag! . . . Dersom jeg kan faa Tid dertil, vil jeg gerne gøre en lignende Udflugt med Michael Lunn [senere Højesteretssagfører] og hans kvikke norske Jente samt med „min Perle“ Frøken Lunn og Bache [hendes Forlovede, senere Generalintendant]. Det er Mennesker, i hvis Selskab jeg føler mig forynget og det trænger jeg til, thi mit Temperament er ikke af Naturen livligt nok til uden Hjælp udvortes fra at give Aanden den Spændkraft, hvorved de svagere udviklede eller slumrende Anlæg vækkes til Virksomhed, hvorved Livet selv først kommer til sin fulde, harmoniske — modsat den ensidige — Udvikling. Dette er jo det Ideal, som enhver skal stræbe at nærme sig saa meget som muligt — ganske naas det af ingen. (14. Juli. 1868).

Derfor er Jacobsen ogsaa glad ved, at hans Søn, der formentlig har et lignende Naturel som ham, har i Skotland kunnet omgaaes med Yngre af en noget anden Støbning.

Din Moder har vistnok sagt Dig, at vi havde Besøg af Din Ven [Grosserer Peter] Halkier samt hans Broder og Søster

[senere Admiralinde Emma Gad]. Det er meget vakre unge Mennesker. Jeg tvivler ikke paa, at Du har faaet Gavn af hans Omgang. Han er saa livsfrisk og utvungen. Jeg véd meget godt, at Du, som jeg selv, ikke har synderligt Lune eller naturligt „Mutterwitz“, men jeg troede dog, at Du, navnlig i Frankrig, havde tilegnet Dig en Del af deres lette Konversationstone, af „causerie“, saa at Du ikke havde Grund til nu at beklage Savnet deraf. Det er ganske vist, som Du siger, ikke et af Livets største Goder, men det er med fuld Føje, at Du lægger Vægt derpaa, thi det bidrager til at forskønne Livet, baade for En selv og i Omgang med andre, og det er en ypperlig Dressur for Aanden, en aandelig Gymnastik. Jeg er som Du noget langsom og tung i min aandelige Bevægelse, og har derfor været meget glad ved undertiden at faa en Spore til en livligere Bevægelse af Tanker og Forestillinger, hvorved Livet ligesom potenserer. I denne Henseende havde jeg i sin Tid megen Gavn af daglig Omgang med Vogelius og i endnu højere Grad har jeg sat Pris paa Fru Linds Selskab [Boghandler Th. Linds Hustru]. Det er i det Hele især i Omgang med Damer, at man udvikler Aanden bedst. Fuldstændig Ligevægt mellem alle Sjælens og Aandens Evner opnaar vel ingen, men man bør altid stræbe derhen og derfor ikke forsømme nogen Lejlighed til at udvikle de Evner, der ere svagest af Naturen. Jeg levede i mange Aar i den Tro, at jeg var saa fuldstændig blottet for musikalsk Sands, at jeg aldrig vilde kunne nyde Musik, og dog er den svage Spire, der laa skjult hos mig, nu udviklet i den Grad, at jeg kan følge et Musikstykke selv i temmelig fine Nuancer og have sand og stor Nydelse deraf.

Netop fordi Jacobsen i saa høj Grad satte Pris paa Omgang med Ældre og Yngre, lyder et Udsagn lidt mærkeligt, som nogle Gange er bleven udtalt, og vel bestemtest af Arnold Fraenkel, at Jacobsen „alle Dage stod som et isoleret Individ, som en ensom Mand i Henseende til sit inderste og dybeste Liv. Han havde Fagvenner, videnskabelige Venner, politiske Venner og Kunstvenner, men en Ven i Ordets egentlige Betydning havde han ikke . . . Ingen kom ham saa nær, at han kunde kalde sig hans Ven i Ordets almindelige Forstand“. Dette forekommer mig at være ganske urigtigt, og i hvert Fald bringer en saadan Opfattelse et vildledende Skær over Jacobsens Personlighed. Men man kan paaberaabe

sig Jacobsens egne Ord derfor. I det første Brev, han skrev til Sønnen paa hans Udenlandsrejse, siger han: „Jeg fandt i Dig en kærlig Søn og fik hvad jeg i Grunden aldrig har havt: en fortrolig Ven“. Da imidlertid et halvt Aar senere paa Jacobsens Fødselsdag Stabslæge Michael Djørup i sin Skaaltale ved Bordet yttrede, at hvor meget end Jacobsen Aar efter Aar forandrede paa Carlsberg, var dog Et forblevet det samme, nemlig Sindelaget mod Vennerne, svarede Jacobsen, at Djørup tog fejl, „thi ogsaa dette var forandret, idet jeg nu, da min travle Virken i det praktiske Liv aftog og nærmede sig sin Afslutning, følte langt mere Trang end tidligere til *some Menneske* at slutte mig til Mennesker og navnlig til de Venner, hvis Hengivenhed kunde lære mig *at give mig selv hen*, helt og udelt, thi deri saa jeg nu den største Lykke. Dette klang mere alvorligt, maaske vemodigt, end jeg finder rigtig ved en Skaal, men min Stemning gav sig uvilkaarligt Luft“.

Selv om Jacobsen maaske ikke havde en Ven, til hvem han tyede i alle sit Livs Anliggender — og hvor mange har en Skriftefader af denne Art og med en Myndighed som den, en saadan burde have! — havde han mange, som han raadspurgte, og hvis Udtalelser betød meget for ham, om det end maaske kunde falde ham vanskeligt at bøje sig for deres afvigende Mening; ligeledes viste han de ældre og yngre, som var i hans Tjeneste, en urokkelig Tillid, støttet heri af en udpræget Menneskekundskab.

Om Et maa man huske paa. Naar en Mand i den Grad har været sin egen Lykkes Bygmester, naar han alle Dage har arbejdet mod det Maal at skride frem paa alle ydre og aandelige Omraader, og naar han har set, hvordan han i sit eget Selv besad en Kraft til Udfoldelse, vil han være tilbøjelig til snarere at stole paa sin egen Styrke og kloge Opfattelse, end han vil have Tiltro til Raad, hvor gerne han end modtog dem. Et andet Spørgsmaal er, om Jacobsen selv altid var klar over de inderste Motiver til hans Handlemaade, saa at det kunde have Udseende af, at han holdt

noget tilbage overfor dem, til hvem han mente at meddele sig i Fortrolighed.

Der fandtes desuden i Jacobsens Karakter og Optræden et Træk, som kunde give ham Udseende af Indesluttethed. Han besad en mærkelig Hensynsfuldhed. Jacobsen talte aldrig ondt om andre — siger Professor J. Kjeldahl, der i flere Aar var ansat under ham, og dette Udsagn er lige saa hæderfuldt, som det er rigtigt. Hvor Jacobsen følte sig fra-stødt, trak han sig tilbage, eller han blev taus, men det var ham imod at udtale en stræng Dom, end sige en saarende. I det Hele var han ængstelig for at gaa andre for nær eller for at gribe ind paa fremmed Omraade; man mærker det ogsaa af hans Breve — „Nej, jeg vil ikke nævne noget Navn“, „Det bragte mig til at tænke paa — ja, det siger jeg ikke, Carl vil, ved at se det vedlagte Fotografi, kunne gætte, hvad jeg kom til at tænke paa“ — han var utilbøjelig til, naar han gengav en Andens Udtalelse da at meddele den i selve den faldne Replik's Form, hvorimod han angav dens Indhold. Gennemgaar man hans Brevveksling til Eks. med Johanne Luise Heiberg eller med Japetus Steenstrup, vil man se, hvordan han skyr enhver uforholdsmæssig Kritik af Personer. Naar Jacobsen erfarede noget, som kunde ængste hans Hustru eller andre af hans nærmeste, fortav han det til det sidste. Det samme Indtryk faar man af hans Optræden og Udtalelser i Rigsdag og Rigsraad, han har sit udprægede Standpunkt, men han er hensynsfuld i sin Debat, villig til at gøre Undskyldning, saafremt han mod sin Villie er kommen til at støde nogen; han stod da ogsaa paa venlig Fod med sine politiske Modstandere. Hans Finfølelse overfor andre viste sig ogsaa i den Takt, hvormed han gav sine Gaver, den Omtanke, hvormed han fandt, hvad den enkelte maatte have Trang til eller vilde særlig paaskønne, den smukke Form, han kunde iklæde sin Hjælp eller Støtte. Imidlertid udelukkede denne Egenskab hos Jacobsen ikke, at han, naar det gjaldt et Principspørgsmaal, kunde optræde med haard Bestemthed; der er Eksempler paa, at han plud-

selig og overraskende for en Tid afbrød gammelt Venskab, naar han, med Urette eller med Grund, ansaa et Tillidsforhold krænket.

I sin kunstneriske Smag var Jacobsen præget af Antiken. Det var Oldtidens Aand eller de Kunstarter, hvori den skaffede sig Udtryk, som især betog ham, saaledes ogsaa de Stilformer, hvori Oldtiden vaagnede til nyt Liv i Renæssansens Aarhundreder. Men han havde ogsaa stor Kærlighed til andre Stilarter, saaledes Gotiken, naar den ikke udartede. Han beundrer de gotiske Kirker i Normandie; men nærmere hans Hjerte staar aabenbart de i den normanniske Stil byggede Kirker, saaledes „min Yndling St. Étienne i Caen, hvis alvorlige, mandlige Skønhed gjorde et Indtryk, der noget lignede det, jeg modtog i Ravenna“. Han udtaler da ogsaa, da han paa sin videre Rejse kommer til Slottet i Amboise, at der i dets Have findes et lille nysseligt Kapel „fra den blomstrende gotiske Periode (som jeg iøvrigt aldeles har tabt Sansen for, siden jeg saa Normandiets rene Skønhed), men i dette lille Format tager „Stenblomsterne“ eller „Broderiet“ sig unægteligt godt ud, naar det er udført saa fint og saa smagfuldt som her“. Til Jacobsens Yndlinge hørte afgjort Loire-Egnens Renæssance-Slotte, som han nogle Gange besøgte.

Indenfor Malerkunsten var det da ogsaa Renæssansens store Mestre, han især hyldede, og af hvis Arbejder han skaffede sig kostbare Kobberstik. Hvor hans Hjerte var, vil man erfare af en Udtalelse som denne om Carl Bloch, hos hvem han havde gjort den betydningsfulde Bestilling af 23 Malerier til Bedestolen i Frederiksborg Slotskirke. „Jeg hørte med stor Glæde af Bloch, at han ingenlunde er saa naturalistisk, som jeg næsten frygtede, men at han tværtimod betragter Raphael som det Ideal, han stræber efter at nærme sig. Jeg glæder mig saa meget mere deraf, som det netop var mit Ønske ved min Bestilling at lede hans Tanke og Aand hen i denne Retning, mod det ophøjede, det skønne, Menneskelighedens Ideal, og dersom jeg, som jeg i mit stille

Sind smigrer mig med, kan have bidraget noget dertil, saa er mit Offer vel anvendt og vil skænke mig en rig Løn“.

Jacobsens Forhold til Poesien var af en lignende Art, han levede mest med de store Digttere; indenfor den danske Poesi var Oehlenschläger den uforlignelige Mester, af hans Tragedier og Digte var han i Stand til at recitere store Stykker. For den øvrige danske Lyrik med alle dens mange Tonearter, lige ned til den fordringsløse Kvidren i Krattet, der dog ogsaa kan gaa til Hjertet, for den naive Folkeviser var hans Øre og Sans ikke i den Grad aaben, dog maa det siges, at der var ingen Digtart, hvorigennem virkelig Poesi fik Udtryk, som lød forgæves for ham.

Af denne mærkelige og sjældne Personlighed var Livet paa Carlsberg og Aanden og Luften derude præget. Her var en egen Atmosfære, der svarede lige saa vel til den pragtfulde, pompøse Spisesal og den sommerligt smykkede Havestue, til Fruens hyggelige Dagligstue med Udsigt til Drivhusets skønne Flor som til det stilfulde Studereværelse, hvor Husherren stod ved sit Tegnebord med Udsigt over mod Bryggeriets travle Virken.

Alle, som traadte ind i dette Hjem, fik en Følelse af at være i et højere Luftlag. Alt var behersket og stilfuldt, uden at savne Naturlighed, og af samme Art var Jacobsens Optræden og Tale — saaledes kan jeg til Eks. aldrig huske at have hørt en Ed af hans Mund, i alt Fald aldrig nogen af djærvere Art. Han yndede Selskabelighed, der dog ikke maatte bryde Arbejdets Gang. Ved de hyppige Sammenkomster paa Carlsberg gled for Gæsterne Tiden hen ved Samtaler, Lytten til Musik, Betragtning af Kobberstik eller Fotografier, ved Vandringer i Drivhuset eller den romerske Søjlegaard eller i Haven. Ingensinde er der paa Carlsberg bleven spillet Kort eller øvet noget andet Spil, der er vistnok heller aldrig bleven leget nogen Selskabsleg, hvorimod der oftere er bleven danset. Mærkeligt var det, hvorledes derude Sladder eller Skandale, som andensteds naturligens vilde komme paa Tale, slet ikke syntes at egne sig for

Luften, ja man kunde studse ved at mærke, hvordan det, som ellers var et almindeligt Samtaleemne, her kunde være ganske ukendt eller ladet uænset. Derimod følte Gæsterne, hvor meget Familiens Medlemmer havde rejst, og hvor stort et Udbytte de havde draget af denne Færden i Udlandet; der var i deres Syn en egen europæisk Vidde, mange Erin-dringer om de fremmede Landes Kunst eller deres skønne Industri var bragte til Huset, og dette rummede ogsaa mange Minder om Venner rundt om i Landene.

Det vilde være ganske urigtigt at tro, at der paa Carls-berg nogensinde opstod „en Salon“, eller at det var et Hus, hvori tilrejsende udenlandske Berømtheder vilde betragte sig som selvskevne Gæster. Jacobsen ansaa sig for aldeles uskikket til at holde nogen „Salon“ af denne Art, han væg-rede sig bestemt imod, at noget flygtigt Fugletræk skulde udvidske Stedets Karakter af et Hjem. Digtene og Kompo-nister kunde blive indbudte til større Fester eller paa Grund af en bestemt Anledning, H. C. Andersen var nogle Gange Gæst („Andersen udbad sig at maatte komme her oftere, hvilket naturligvis naadigst blev ham bevilget“), ligesaa Got-fred Rode og Vilhelm Topsøe, men Rode flyttede tidlig fra Byen og Topsøe døde ung. Jacobsen holdt sine store „Rigs-dagsselskaber“, som de blev kaldte selv efter, at de, og tem-meligt hurtigt, havde faaet en mere kunstnerisk-videnskabe-lik end politisk Karakter. Ved de sædvanlige og hyppige selskabelige Sammenkomster var det den samme Kreds af Venner med deres Hustruer — de fleste af disse Venner er nævnte lejlighedsvis foran — tillige med disse Familiers Forgørelser, der udgjorde de stadige Gæster.

Et lille Træk vil indirekte kunne oplyse om den Karak-ter, han ønskede bevaret for sit Hjem. „Social-Demokraten“ for 16., 18. Oktober 1881 bragte to fnysende Artikler mod Jacobsen, fordi han, da den hollandske Sangerinde Marie Vanzandt havde sunget ved Hoffet, ogsaa havde faaet hende til forleden Formiddag at synge paa Carlsberg for sig og derfor betalt hende to tusinde Kroner. „2000 Kr. kastede

hen for en Times Nydelse!“, og det samtidig med at Jacobsen gav Arbejderne i hans Tjeneste for al deres Slid og Slæb den nødtørftigste Løn, og samtidig med at han nægtede at ville understøtte Enken efter en Haandværker, der havde sat Livet til i Arbejde for ham. Sandheden er følgende. Frøken Vanzandt kom hertil med en anbefaling fra den Læge, der i Paris havde behandlet Jacobsen for en ved en Jernbanetur paadraget Benskade, og som i en Samtale med Jacobsen overfor dennes Udtalelse om, at Kunstnerinders Liv udenfor Scenen ikke altid var tiltalende, havde fremdraget Marie Vanzandt som et Eksempel paa det modsatte. Da nu tilmed den unge Sangerinde ved sin Optræden paa det Kgl. Teater vandt stor og almindelig Yndest, indbød Jacobsen hende til en Middagsfest paa Carlsberg og samlede en Kreds af Kunstnere og Videnskabsmænd omkring hende. Men Klaveret var laaset, og det var forbudt at anmode hende om at synge, hun kom til hans Hus som Landets Gæst og med anbefaling af en Ven, ikke for at underholde de indbudte. „En Diamantnaal eller en Brilliantring fra Bryggerens Haand vilde ikke have stort Værd for Sangerinden“, siger Bladet, men det var nu netop et Diamantarmbaand, som blev Jacobsens Gave til hende, fordi hun havde glædet det danske Publikum, og fordi han, saavel som hans Familie og alle andre var indtagne i hendes elskværdige Personlighed.

I Modsætning til Bladets hadefulde Paastande om Jacobsen som Arbejdsgiver har der kun lydt én Dom, ogsaa fra hans egne Arbejdes Side, nemlig at han var den rundhaandede og gode Arbejdsherre, og hvis han har nægtet at understøtte Enken efter en forulykket Haandværker, kan man være forvisset om, at det her drejer sig om et Principsspørgsmaal, nemlig om det samme, som med Socialdemokraternes Bistand nu er fastslaet ved Loven om Arbejdes Forsikring mod Ulykkestilfælde, at Pligten paahviler Haandværkermesteren. Om hans Følelse for de Lidende og de Fattige vidner det vel klart, at han var Medstifter af Københavns Understøttelsesforening og dens største Bidragyder, ligesom

han i det Hele var dens virksomme Støtte, for ikke at tale om hans gavmilde Hustrus vidtstrakte Godgørenhed. — Ved en Samtale med Jacobsen om den nævnte Artikel i „Socialdemokraten“ yttrede han til mig: Saadant er man hævet over at lægge Mærke til.

Ved Jacobsens Død uddrog „Socialdemokraten“ ligesom Kærnen af denne Mands Væsen, det bærende Princip for alt hvad han havde formaaet og udrettet; den indhugger paa „hans Gravmæle“ Ordet „Millionær“. „Pengene gjorde ham til alt det, han var i vort lille Samfund, de var Klangen i hans Navn og Humlen i hans Berømmelse“. Man kan ikke forarges over en saadan Udtalelse; det er jo ikke den Sindsstemning, man bringes i ved det rene Afsind. Altsaa skulde det være Millionerne, der har affødt hans store industrielle Bedrift, hvorved han har skabt Arbejde og Velvære for Tusinder efter Tusinder, og som har vundet en saadan Berømmelse, at der fra den hele Verden bliver set hen til Virksomheden paa Carlsberg som til et Lærersæde. Man skulde altsaa ikke i Jacobsen se en Mand, der lige fra sin stilfærdige Ungdomstid havde levet for sin egen Udvikling og stridt med Kæmpekraft; uagtet Guldets strømmede ind til ham, som var han en Midas, skulde han altsaa ikke have vist en Nøjsomhed som en Asket.

Bladet har undgaaet at se det, som var hans Væsens egentlige Kærne og, som man skulde tro, netop maatte frembyde sig først for dets Betragtning, nemlig at han var Arbejderen. Fra Drengesaarene af havde han været den utrættelige Slider, paa hans Arme sad to brede Arbejdshænder, hans Hjerne var i fuld Virksomhed selv i de korte Hviletider, han var Nøjsomhedens Mand, der kunde lokkes af en skøn Bordopdækning, men ikke af nogen Mad eller nogen Drikke, i hans Søjlehal stod der Lørdagskost paa Bordet, han lod sig nøje med at have for sin Herskabsvogn de tidligere Bryggerheste. Man skulde tro, at en Mand af saadan Støbning og af et saadant Maadehold maatte fremfor nogen faa „Arbejderens“ Hædersnavn.

Der er foran fremdraget Udtalelser, som viser, at Jacobsen saa med Stolthed paa, hvad han oprindeligt havde været og hvad han var naaet til, han bruger Udtryk, som ikke kan dølge, at han ogsaa besad en Del Forfængelighed. Man vil kunne strides om der ligger en berettiget Selvfølelse eller Forfængelighed i Ord som de følgende:

Jeg havde ikke drømt om, at jeg nogensinde skulde nyde den misundelsesværdige, og af saa mange forgæves ønskede, Udmærkelse at blive indbudt af Fru Heiberg til privat Middag og tilbringe 4 Timer med hende ganske alene. Jeg er ikke saa taabelig at indbilde mig, at mit Selskab og min Underholdning har havt noget særdeles tiltalende for hende, og véd meget godt, at hun har villet vise mig en Opmærksomhed for min Assistance ved Frøken Pfeils [Fru Doris Erhard Hansens] Uddannelse og maaske skaffe sig en Adkomst til en eller anden Bistand ved Lejlighed, men jeg føler mig dog med Rette smigret ved at hun viste mig sin Opmærksomhed paa denne Maade. Det er i alt Fald et Bidrag til at oplyse mig om, hvad Dannelsestrin jeg i andres Øjne staar paa, og jeg kan ikke andet end glæde mig over at mine for en stor Del autodidaktiske Bestræbelser have skaffet mig en saadan Karakter af en saadan Eksaminator. (8. Dec. 1868).

Jacobsens Forfængelighed var i hvert Fald aldrig af smaalig Art, og han viste jo Maadehold og Beskedenhed ved at undslaa sig for at modtage Hæderstegn og Titler. Han var stolt af at være Borgeren; for alt hvad der kunde kaldes Snobberi, var han aldeles fri. Det er saaledes betegnende, at han aldrig viste nogen Higen efter en nærmere Berøring med vor Adel eller Godsejerstand, det var vist en ren Undertagelse, om en Gæst paa Carlsberg tilhørte Adelen eller Diplomatiets. Men Jacobsen stod i venskabelig Forbindelse med flere Adelige, som han i det politiske Liv eller paa Forretningens Omraade var kommet i Forbindelse med. Og smukt er det at se, i hvilken Grad den fintfølende og offervillige Patriot og Politiker Grev Adam Gottlob Moltke-Hvitfeldt (til Glorup), der ogsaa var Kunstven og Mæcen, følte sig tiltrukket af Jacobsens Personlighed; flere Breve fra ham ud-

taler den varmeste Beundring for den „ædle, kære Kaptein Jacobsen, der staar saa højt i hans Omdømme“.

Paa én Ærestitel satte Jacobsen dog Pris, og det var, da Universitetet ved sin 400 Aars Fest ønskede at tildele ham Graden som Æresdoktor. Han undslog sig dog for at modtage den. Da jeg en af de nærmeste Dage, efter at han havde sendt sit Afslag, paa en Modtagelsesaften var paa Carlsberg, blev jeg tilbage, efter at de andre besøgende var gaaet, og ved en Samtale med Fru Laura J. mærkede jeg, hvor nær det gik hende, at Jacobsen ogsaa skulde gaa glip af denne Ære. Jeg bragte derefter Sagen paa Bane for Jacobsen og forestillede ham, i hvor høj Grad hans Afslag berøvede Universitetet en Ære, hvorpaa han svarede, at han ikke var Videnskabsmand og ikke vilde have en Titel, der ikke tilkom ham. Du er ikke Videnskabsmand — var mit Svar — men Du kunde have været det, hvis Du var gaaet den Vej. Dette mente Jacobsen ogsaa, men han tilføjede: Du véd jo ogsaa, hvorledes alt, hvad jeg gør, udlægges som udsprunget af Forfængelighed. Alt dette blev sagt med en Skælven i Stemmen, som lod mig mærke, hvor ondt det alligevel gjorde ham at svare Nej. Efter at have talt med min Fader derom aflagde Gehejmerraad Madvig et Besøg hos Jacobsen og formaaede ham til at give sit Tilsagn. Men karakteristisk nok, han besluttede sig saa til at skrive „en Doktordisputats“, han udgav sit store Værk om Drivhusene i Botanisk Have, hvilke han havde konstrueret og tegnet, og han stillede Op-
laget af sit Skrift til Universitetets Disposition til Uddeling.

At Jacobsen kunde være bleven Videnskabsmand, derom vidner hans mange planmæssigt forfulgte Studier indenfor Bryggeriprocessens Omraader, ligesom hans Iagttagelser over mange andre tekniske Opgaver — han tilsendte Kongressen for Hygiene i Brüssel 1876 et fransk Skrift om hans aarelange Iagttagelser over Varmeapparater i Privatboliger — han blev da ogsaa kaldet til at være Censor under Konkurrencen om en Lærerpost i teknisk Kemi ved Polyteknisk Lærestalt. Og hvad det andet berørte Punkt angaar, Be-

skyldningen for Forfængelighed, vil det være tilstrækkeligt at henvise til, hvad Fru Johanne Luise Heiberg nedskriver to Dage efter, at med Jacobsens store Bistand H. C. Ørsted-Statuen var bleven rejst og afsløret, og efter at han samtidig havde oprettet Carlsbergfondet: „Det ærgrer mig at høre Folk yttre om Jacobsens glimrende Gave, at det er Alt Forfængelighed. Anden Glæde have de ikke derved, det Skarnstøj!“

Hvad der i de sidste Aar af Jacobsens Levetid i høj Grad fyldte hans Sind, var Tankerne om at give det historiske Museum paa Frederiksborg en saa smuk Udfoldelse som mulig. Jeg har ovenfor peget paa, i hvor høj Grad Samlingen i Versailles har været hans Forbillede. Med dette Galeri i Minde og desuden i Overensstemmelse med ældre Tiders Anskuelse om, at Historien lod sig illustrere udelukkende ved Fantasiens og Kunstens Bistand, var han kommet ind paa en Billedfremstilling af mange Begivenheder og Personer, som vor Tid vanskelig kunde godkende. Naar jeg fremsatte min Kritik derover, maatte jeg høre hans muntre Stikpiller om Nutidens „tørre“ Historikere, og min Ripost laa nær, at der mulig kunde skimtes hos dem, der tilvirkede et Fluidum, en Tilbøjelighed til at gaa til en modsat Yderlighed. Imidlertid maa det erindres, at Jacobsen paa sine Rejser i Udlandet blev opmærksom paa mange og oplysende Genstande og Fremstillinger, som kunde forskønne Slottet eller forøge dets Museum med gode Bestanddele, og at Samlinger af den Art, som fandtes paa Gripsholm, ogsaa tidlig havde staaet for ham som et Forbillede. Derfor skal her til Slutning hidsættes det Brev, som Jacobsen skrev fra Stockholm til sin Hustru paa den sidste Fødselsdag, som han oplevede, skrevet „i den skønneste Sommeraften, der slutter en saare skøn Dag“:

Kære Laura! . . . [Styrket ved en Middag i Mariefred efter den lange Sejltur] var jeg ypperligt oplagt til at nyde Besøget paa og Studiet af det herlige Slot, hvor jeg, som altid, mindedes vort første Besøg dér for nogle og tyve Aar siden kort efter Frederiksborgs Brand, hvor den Tanke først opstod hos mig,

som jeg udtalte, at et saadant National-historisk Museum, som dette, kunde og burde Frederiksborg maaske engang i Tiden blive for Danmark. Men dengang var dette kun et fromt *Ønske*, thi da levede endnu Frederik d. 7de, som vilde bo paa Slottet med Grevinden, naar det blev genopført. At denne Hindring saa hurtigt skulde forsvinde, kunde man jo ikke ane, og endnu mindre kunde jeg ane, at min borgerlige Virksomhed skulde udvikle sig i en saadan Grad, at *jeg* skulde kunne blive Redskabet til hin patriotiske Tankes Virkeliggørelse! Disse Betragtninger paaatrænge sig hver Gang jeg besøger Gripsholm, men ingensinde saa levende som idag, da jeg efter al Sandsynlighed for sidste Gang besøgte dette Sted og da et Tilbageblik paa det sidste, indholdsrige Afsnit af 25 Aar af mit Liv oprandt for mig.

Jeg maatte være meget utaknemmelig mod Forsynet, dersom jeg ikke følte Trang til at takke Gud for, at den Lykke har været mig forundt, at kunne sige mig selv i min Alderdom, at jeg som Brygger, men ogsaa som Borger ikke har levet forgæves og at faa af mine Medborgere have nydt en lignende Lykke! og faaet saameget udrettet til Bedste for Fædrelandet. I det korte Spand af Tid, som jeg kan have tilbage, tør jeg ikke gøre Regning paa at udrette synderligt mere, men jeg kan trøste mig med, at der er gjort Alt, hvad min egen og mine udmærkede Raadgiveres Forstand og Indsigt har formaaet, for i kommende Tider at sikre Bevarelsen og Udviklingen af det, jeg har grundlagt, saa at dette ikke vil dø med mig, men med Guds Hjælp ogsaa vil bære Frugt i Fremtiden. (2. Sept. 1886).

XI.

STIFTELSEN AF NY CARLSBERG FONDET

CARL JACOBSENS Personlighed er langt mere kendt af os alle end Faderens var. Medens denne netop holdt sig stærkt tilbage fra at træde i Berøring med Offentligheden, naar han da ikke virkede i vore politiske eller kommunale Forsamlinger, færdedes Carl J. ude blandt os, deltog i Foreningslivet, var altid beredt til at udtale sig og stod i det

allernøjeste Forhold til Pressen. Hvor forskellig hans Intelligentens end var fra Faderens, var der to Hovedmaal, hvorimod begge styrede, at udvikle Bryggerkunsten til et stadig fuldkomnere Standpunkt og at vække vort Folks Kunstsands. Til egentlig videnskabelig Forskning havde Carl ikke ret Evne eller resignerende Taalmod, men han saa op til og højagtede enhver Ydelse i denne Retning.

Da jeg blev moden Mand — saaledes skriver Carl J. engang i sine ældre Aar — fik jeg Øje for, hvilken Tvang min Fader, som jeg havde elsket saa højt og inderligt, som nogen Søn elsker sin Fader, altid havde udøvet imod mig. Han besluttede derfor overfor sine egne Børn at anvende et andet Princip, og han overholdt dette ogsaa. Nu er imidlertid en arvet Natur en saadan Heks, at man end ikke med en Fork kan forjage den. Jacob J.s „Tvang“ var jo fremgaaet af hans Hang til at opdrage og til at vejlede, han vilde belære om, at det altid gjaldt om at udvikle sig og vokse, hvorom han stadig underviste sig selv, han bortgav sine Midler for at støtte andre i denne Udvikling. Men Sønnen gik videre. Han vilde ofte paatvinge Borgerne en Forstaaelse og Smag, som netop var hans egen, men ikke ret stemmede med vor nationale Følelse og Egenart, han vilde ogsaa bruge Tugtemidler og „Tvang“, da han vidste, at han elskede sit Folk. Saa kunde der da lyde Udtalelser fra ham om, at Landet ikke var bedre værd, end at han gav sine Gaver andensheds hen, saa kunde han bruge Ord om, at vort Samfund stod saa lavt som i intet andet europæisk Land, for ikke at tale om, hvad der mere privat kunde lyde om det ulærvillige Folk fra den strænge Tugtemesters Mund. Med Hensyn til Retten til at være Lærer var der da ogsaa den Forskel mellem Jacob Jacobsen og hans Søn, at Faderen hævde alle Landets og Folkets store Spørgsmaal for Øje, ogsaa de statsretlige, politiske og nationale, og vidste at tildele enhver af dem deres ulige Værd, medens Sønnen ensidig betonedede Skønheden og Kunsten.

Da Carl J. engang i et Brev lod en af sine Sønner høre,

at „Selvros stinker“, skrev denne i sit Svar: „Ganske vist, men Selvtillid har en behagelig Aroma“, og denne Tanke gav Jacobsen sin fuldkomne Billigelse. Han kunde forstaa, at man vinder frem ved at stole paa sig selv, saaledes som han havde lært i Livets Skole, han havde ved at have Tillid til sin Doms Rigtighed tvunget megen Modstand i Knæ og vundet saa store Sejre, som da han skabte Udstillingen af fransk Kunst i 1888 og var med til at gennemføre Danmarks Deltagelse i Verdensudstillingen i Paris i 1889. Carl Jacobsen har ved sine Legater, Museer og Fond ydet noget af det største, som en Borger fra det 19. Aarhundrede har udrettet for det danske Samfundsliv, saa at han vel ogsaa maatte have Lov til at løfte sin Stemme højere end de fleste.

Denne Kraft kunde blive til Egensind og Stædighed, og han var ikke altid let at arbejde sammen med, hvad han vel nok selv erkendte. Han skrev engang til et Medlem af Carlsbergfondets Bestyrelse, at han i en Sag, hvori han — med god Grund — ansaa sig for særlig kyndig, dog vilde give efter „som det elskelige Lam, jeg altid er“. Udtalelsen maa vel nok siges at røbe, at han havde Følelsen af, at han ogsaa kunde være den frygtelige Løve, dens Form er karakteristisk derved, at den aldrig vilde have faldet hans Fader ind, medens den var i Slægt med hans Moders lune Humor og hendes smukke, poliske Smil.

Carl J. havde faaet aandelig Arv efter begge sine Forældre, om det end falder mest i Øje, hvor meget han i sit Værk og i Maalet for sin Virken lignede Faderen. Denne Bog har ikke til Hensigt at give en omfattende Skildring af Carl J. og hans Gerning, den har alene villet fremstille hans Udvikling, indtil han naaede Selvstændighed og begyndte at staa som en betydelig Faktor i det danske Samfund. Slutstenen derpaa lagde han, da han paa samme Maade som Faderen bortgav sin store Bedrift og aabnede Mulighed for, at Tvilling-Virksomhederne paa det gamle Carlsberg-Område kunde indgaa til en vis Enhed. Om denne Handling skal her til

Slutning fortællendes, fordi Beretningen derom vil vise os Sider af det Følelsesliv, som han havde taget i Arv baade efter sin Fader og sin Moder.

Carl J.s Sind var helt igennem præget af en Stræben efter Nøjagtighed. Hans Kundskaber var aldrig overfladiske, hans Hukommelse var overordentlig. Men han følte ogsaa stor Glæde ved at erindre, han dyrkede Mindet som kun faa. Man kunde overraskes ved at høre ham udtale: idag er det 18, 25 eller 40 Aar, siden jeg oplevede dette eller hint; hans Kalendere vidner om, hvor omhyggeligt han noterede, ikke blot de forskellige daglige Processer under Brygningen, men Begivenheder, der havde Interesse for ham eller for Landet. Af dette brændende Ønske om at leve i Erindringen og at genfremkalde selv de mørkeste Tider, er ogsaa de efterfølgende Optegnelser udgaaede.

I den Jacobsenske Familie havde der i flere Slægtled kun været et enkelt Barn, men ved Carl J.s lykkelige Ægteskab med Otilia Stegmann begyndte Stammen at forgrene sig. Efter at hans Hustru i 1877 havde født ham en Datter Theodora, syntes hans Hjem i 1880erne at skulle blive glædet ved en Børneflok. Husets Lykke blev meddelt Venerne paa en egen Maade — Carl J. havde jo en vis Lyst til at trodse Borgerskabet og saaledes ogsaa dets uskyldige Vedtægt om ikke at angive det nyfødte Barns Navn inden Daabsdagen. Paa selve Barnets Fødselsdag eller Morgenen derefter modtog man en Billet, der meddelte: Otilia og Alf befinde sig vel (22. Okt. 1880) — Beatrice Jacobsen. Alt vel (7. Nov. 1881) — Vor Søn Helges Fødsel i dette Øjeblik Kl. 3¼ Morgen og hans og Otilias Velbefindende (24. Dec. 1882) — Otilia og Vagn befinde sig vel (14. Sept. 1884) — Jeg skal hilse fra Hr. Erland Jacobsen, født 9. Jan. 1886 Kl. 23,55. Alt vel. Din hengivne . Disse Billetter havde Carl J. selv skrevet, men d. 8. Marts 1888, „Thorvaldsens romerske Fødselsdag“, modtog man et trykt Brevkort: Idag har min Kone bragt os en Søn til Verden Thorvald Jacobsen. Begge befinde sig vel.

I disse Aar syntes det børnerige Hus omstraalet af Lykke — Billederne af disse Børn i forskellige Aldere er os alle bekendte gennem ypperlige Arbejder af berømte Kunstnere — sunde og glade Smaafolk, omhyggelig plejede af Forældrene, sluttede sig kærligt til dem og vakte store Forhaabninger. Men der kom et brat Omslag. Gang efter Gang traadte Døden inden for Døren, den lod end ikke Halvdelen af Flokken tilbage. I Løbet af halvtredie Aar bortreves tre Sønner og en Datter.

Den, som fortæller dette, kan følge paa det nøjeste med disse Trængselstider for Forældrene, deres Ængstelse, deres Forhaabninger og Sorg. Carl J. har i Kraft af sin Trang til at slaa Tildragelser fast, til at følge en Begivenhed i dens Udvikling og til at have sikre Holdepunkter for den Erin-dring, som han vidste, at han altid trofast vilde dvæle ved i alle dens Enkeltheder, nedskrevet Dag for Dag, ja ofte Time for Time, Sygdommens Gang og det stigende eller da-lende Haab hos Forældrene. Jeg tør maaske have Lov til at hidsætte et lille Brudstykke af disse Optegnelser, der jo dog saa klart og nænsomt vidner om Sjælelivet hos en Mand, vi ikke altid forstod. Saaledes optegner han om Beatrice, min lille Guddatter, der i en Uge har ligget haardt angrebet af Hjernebetændelse:

... Onsdag 25. Januar. Atter et aldeles lyst Øjeblik; da jeg kom ind Kl. 9, laa hun med sit lille Lommetørklæde for Hovedet, trak det pludselig væk og raabte „Bøh“ op imod mig. Hun sagde den Gang: Jer to, Mama og Papa, holder jeg mest af i Verden. Hun saa yndig ud, som hun laa og sov. Krøyer, som var her, tog en lille Kultegning af hende. Professorerne gav ikke mere Haab end den forrige Dag. Hele den Dag gik jeg og græd . . Fredag 27. Jan. Der er endnu lidt Livskraft at overvinde. Tag ikke for haardt paa hende, Knokkelmand, Du har hende jo sikkert nok . . Tirsdag 31. Jan. Kl. 6 $\frac{1}{4}$ drog hun sit sidste Suk.

Hvor haardt end Tabet af Beatrice og to Smaadrenge havde været, var der dog intet Tab, som greb Carl J. saa haardt om Hjerteroden, som at den niaarige Søn Alf blev

revet bort. Carl J. havde egentlig ikke en ret Forstaaelse af Barnesjæle, det var ham vanskeligt at gaa ind paa Børns Tankegang og deres Glæder — dette forstod hans Fader langt bedre — derimod var han henrykt over, at et Barn kunde gaa ind i hans Forestillinger og Interesser. Alf var en ualmindelig flink Dreng, han fik af Krebs' Skole (Johan Krohn) det Vidnesbyrd, at han havde været en meget haabe-fuld Elev og altid en god Kammerat. Men Alf var tillige, allerede som Purk og uden Tvang, bleven grebet af saadanne Interesser og Tanker som dem, der opfyldte hans Fader, af Sans for skøn Kunst og af Fortrolighed med de græske Sagn, uden at Drengen derfor led Skade paa sit barnlige Væsen.

I den sidste Maaned af 1889 havde Drengen ligget syg af Skarlagensfeber, hvortil var traadt Lidelser i Hals og Nyre. Stadig gik det ned ad Bakke, og henimod Jul syntes ethvert Haab udsluit. Vel kom der paa Juledag nogen Bedring, men i de følgende Dage skred Tilstanden atter nedad:

Tirsdag 31. Dec.: Otilia stillede hans Soldater op for ham, som han er meget optaget af. Jeg viste ham Billederne af Ak-tæon, hvor han af sig selv nævnede Artemis og sagde, at han godt kendte Sagnet, samt Dafne, som han ogsaa sagde, at han kendte . . . Jeg tog Flaxmans Billeder af Odysseen op. Han forlangte at se Odysseus, der dræber Bejlerne, jeg viste ham ogsaa de to smukke Billeder af Odysseus hos Faiakerne — han genkendte dem straks fra hans Skole, hvor de ere maalede . . . Nu var jeg oppe hos ham Kl. 2 $\frac{1}{2}$. Han bad mig selv om at vise ham Billeder af Sagnbogen [Mariager, de skønneste helleniske Sagn]. Jeg viste ham Deukalion og Pyrrha, som han ikke kendte, Prometheus og flere andre, som han kendte. Han bad om at se Jason. Jeg tog da Carstens' Argonauterne og viste ham Jason med Skindet, Jason, der pløjer, og Polluks, der kæmper med Bedyrerkongen, han kendte straks Sagnene og lagde Mærke til Fægterhandskerne paa Kæmpernes Hænder. — Det var en lille Glæde for mig, som jeg endnu fik paa Falderebet — det bliver vel den sidste. Han var saa glad og takkede saa pænt, fordi jeg havde vist ham Billederne. Krampetrækkene begyndte saa smaat Kl. 5 . . . Nytaarsdag 1890. Han bad mig vise ham Billeder! Jeg viste ham tre Gange Billeder, stadig de græske.

Jeg fortalte ham Sagnet om Theseus og Minotauros, som han fulgte med stor Interesse . . . Kl. 7³/₄, han vilde gerne høre Sagnet om Theseus og Minotauros én Gang til — jeg har saa fortalt ham det. Jeg frygter, at der nu ikke er langt tilbage . . . I Badet vilde han høre Sagn om Theseus . . . Efter Badet kaldte han mig op at fortælle ham om Theseus, da jeg havde glemt at nævne Medeia, gjorde han mig opmærksom derpaa, alle Historierne med Røverne paa Vejen kendte han. Jeg maatte ogsaa vise ham Billeder . . . Fredag 3. Jan. Begge Læger her. Intet at gøre. Jeg sagde Herrens Velsignelse over ham. Jeg spurgte ham som altid: Elsker han sin Papa?, og han svarede lige hørligt: Ja . . . I Dagens Løb har han spurgt Otilia om Ariadne, men han har været meget vild . . . Igaar spurgte han, om hans smaa afdøde Søskende vare Engle . . . Kl. 9.42 M. drog han det sidste Suk. Gud være hans Sjæl naadig! Korsets Tegn i hans Dannebrogslag dækker ham [dette Flag havde Skolen to Aar tidligere givet ham, da han blev Nr. 1 i sin Klasse]. . . Han har været os en elskelig Søn og i sit korte Liv har han kun givet os Glæde og *Haab*. Jeg paavirkede ham aldeles ikke. Hans alsidige Interesser kom af sig selv. De vare naturlige, som hans Karakter uden Spor af opstylning. Det morede ham at gaa i Bryggeriet og se paa hvad han kunde faa Lov til. Men det morede ham ogsaa at læse. Den helleniske Helte- og Gudekreds opfyldte ham aldeles. Jeg forærede ham da Mariagers helleniske Sagn, og dem har han studeret fra Ende til anden. Morsomt at se denne Interesse gaa igen i tredje Slægtled . . . En elskelig og ren Karakter — vi har ikke bemærket nogen Lyde — et djærvt og aabent Væsen og et godt Helbred. Interesse baade for Kundskab, Historie, Naturhistorie, Sagn, og for det Praktiske, Skibe, Maskiner, Heste, og dertil en rigtig god Fatteevne, og jeg tror nok en ikke ganske almindelig Observationsevne. Han var, som jeg kunde ønske en Søn!

I et nyt Slægtled syntes saaledes at gentage sig, hvad Carl J. havde oplevet, dette ejendommelige Samspil mellem en Fader og en bluseklædt Søn, der uvilkaarlig har indsuget de samme Forestillinger og fundet Glæde for sin Fantasi og sin Skønhedsfølelse i den samme ideale Verden, der levede i Faderen. Man vil forstaa, at dette Barn maatte være Carl J. saare kært — senere fødtes ham ikke Sønner, derimod en lille Datter, der efter den berømte franske Kunstner Paul Dubois blev kaldt Paula (1890) — og paa mange Maader

har Carl J. rejst synlige Minder om Alf. Paa Dobbeltporten over Ny Carlsberg Vej findes hans Billede ved Siden af Forældrenes. Da Jesus-Kirken i Valby blev bygget, og der ikke var Midler nok til at opføre en Kampanile, sagde Kirkens Arkitekt Dahlerup: „Den kan jo Alf engang bygge!“. Da saa senere Taarnet blev rejst, viedes det ham. Frisen øverst oppe er dannet af lutter A, den Klokke, som hver Søndag kalder til Gudstjeneste, bærer hans Navn, og paa Taarnets Hjørne udenfor Klokkestolen staar Troens Engel (af Barrias) i forgyldt Bronze, idet efter Forældrenes Mening denne Figur i meget mindede om Alf; efter at de nederste Klokker var bleven anbragte, skulde de begynde at ringe paa Alfs Fødselsdag (22. Okt. 1894), og en lille Statue af ham blev 1895 sat op paa Taarnet paa hans Dødsdag.

Men Alfs Død var ogsaa den Begivenhed, som bragte Carl J. ind paa Tanken om at udføre det, der blev hans største Daad og som mest har sammenknyttet Baandet mellem hans Faders Virken for vort Samfund og hans egen. Det er i denne Trængselstid for ham, at Tanken opstaar om at stifte et Carlsberg Fond af lignende Art som hans Faders, om at lade store Indtægter af Bryggeriet gaa over til en blivende Institution og aabne en Mulighed for en vis Forening af det gamle og nye Carlsberg under samme Leder.

Saaledes hedder det i et Udkast fra hans Haand: Min ældste Søn Alfs Sygdom gav forøget Anledning til at tænke paa Fremtiden, hans Død gør det nu nødvendigt ikke at udsætte længere, hvad det maa være rigtigt at bestemme. Jeg maa forbeholde mine Børn og disses mandlige Efterkommere af Navnet Jacobsen at drive Bryggeriet mod en aarlig Afgift af 50,000 Kr. til et Fond; ønsker de det ikke, overtages Driften af en Bestyrelse paa højst 5 Medlemmer, i denne har jeg eller mine Børn ét Sæde. Og han fortsætter: Den Tanke ligger nær, at en Sammensmeltning af de to Carlsbergfond kunde ske. Det synes mig klart, at det vilde være nyttigere, at de to Bryggerier Ny og Gl. Carlsberg engang smeltedes sammen til Et, end om at de forblev rivaliserende

indbyrdes. Dertil kommer, at en saadan Løsning og vilde tiltale Følelsen — i alt Fald min!

I en anden Optegnelse fra det samme Aar hedder det: „Det har altid været mit Ønske, at min Virksomhed som Brygger paa Ny Carlsberg skulde fortsættes af mine Børn og mandlige Descendenter, saa længe Herren vilde lægge sin Velsignelse i deres Gerning. Derimod har det ikke været mit Ønske at samle en større Formue end den, der behøves, dels til at leve efter min Stilling og dels til at sikre Bryggeriets Drift. Saalænge Bryggeriet giver et Overskud, der er større end nødvendigt til det sidstnævnte Formaal, ønsker jeg, at dette skal komme min Fødeby København og mit Fædreland til gode, navnlig til Fremme af Kunst og Oplysning“.

I de følgende Aar vender Carl J. tilbage til den samme Tanke, saaledes udtaler han i et Brev (13. Nov. 1894) til Carlsbergfondets Direktion i Anledning af et Rabat-Spørgsmaal sit Ønske om, at Fondet og han fremdeles maa arbejde sammen som gode Brødre. „Det er ikke blot en Følelsessag — men det er Direktionen bekendt, at uagtet jeg (endnu) ikke har fundet Tiden moden til at stille Ny Carlsberg som en offentlig Institution til Kunstens eller Fædrelandets Tjeneste, saa har jeg dog handlet, som om det var sket. Det ligger nærmest at tænke sig, og det er mit højeste Ønske og bestemte Maal, at disse Bryggerier i Fremtiden kunde arbejde sideordnede, det ene efter den af min Fader fastsatte Fundats i Videnskabens Tjeneste, det andet helliget til Kunstens Tarv — saaledes som vort Fædreland mest trænger dertil — efter Bestemmelser, som tidligere eller senere maatte fastsættes“. Han gentager faa Aar efter overfor Direktør Kühle: „Det er, som De véd, min Tanke og mit Haab, at naar jeg eller min Slægt forlader Ny Carlsberg, det da skulde forenes med Gl. Carlsberg“ (17. Marts 1897).

Som Legatstifter og Giver arbejdede Carl J. altid i Forening med sin Hustru. I de nævnte Optegnelser er da ogsaa tidlig Formen *Jeg* gaet over til *Vi*. Om Fru Otilias Inter-

esse for, at de endnu ikke bortgivne store Samlinger af Antiker kunde indgaa i Glyptoteket, bærer et Brev Vidne, som hun tilskrev Kontorchef Andreas Weis: „Jeg trænger til at sige Dem, at jo mere jeg tænker derpaa, desto gladere bliver jeg over, at det hele ubeskaaret kunde blive et samlet Hele“. Hun tilskynder Weis til, naar Carl J. kommer tilbage fra Sicilien (1898), da at faa et Testamente oprettet. Og efter at Ottilia Jacobsen har forvissat sig om, at der efter hendes Ægtefælles Død er givet Sønnerne Mulighed for at deltage i Ledelsen af Bryggeriet, underskriver hun sammen med Carl Jacobsen det Gavebrev, hvorved Ny Carlsberg og dets Bryggeri overgaar til Ny Carlsberg Fondet; de to Sønner Helge og Vagn underskriver til Vitterlighed (20. Jan. 1902).

Dette blev ikke den sidste Gave, Carl Jacobsen bragte sin Fødeby eller sit Land. Gang efter Gang aabnede han paany sin Haand og med Gaver af en saa omfattende Art, at han alene for dem maatte nævnes blandt vort Samfunds mest rundhaandede Velgørere. Man hans Lykkefølelse over at arbejde i sin Faders Aand mærkedes dog stærkest, da han skabte en søsterlig Institution for Kunsten som den, hans Fader havde dannet for Videnskaben, og da han aabnede Mulighed for, at det Gamle og det Nye Carlsberg kunde gaa ind under en fælles Ledelse.

LAURA JACOBSEN OG HENDES SØNESØN ALF

EFTER AUG. JERNDORFFS MALERI

M. P. MADSENS BOGHANDEL
(RECHTWIG OG TRYDE)

EMIL AARESTRUP: DIGTE
6 Kr. 75 Øre, indb. 15 Kr. 50 Øre.

ST. ST. BLICHER: TRÆKFUGLENE
2 Kr. 50 Øre, indb. i Shirt. 4 Kr. 50 Øre,
indb. i Skind 10 Kr.

DUMREICHER: EX BIBLIOTHECA UNIVERSITATIS
HAFNIENSIS
Nyt og gammelt fra Universitetsbibliothek og Arkiv.
48 Kr. 50 Øre.

CARL GAD: STYRTEDE GUDER
6 Kr.

HAMILTON: CHEVALIER DE GRAMMONT'S
MEMOIRER
12 Kr.

FRITZ JÜRGENSENS TEGNINGER
4 Kr. 50 Øre, indb. 7 Kr. 50 Øre.

FRITZ JÜRGENSEN: GYSSE-BOGEN
8 Kr. 50 Øre, indb. 12 Kr.

KARL LARSEN: DEN GAMLE HISTORIE
1. DEL 1. BOG 2. OPLAG
12 Kr. 75 Øre.
